

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึก
ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมือง
พะเยา จังหวัดพะเยา

Community Development Prototype to Create a Society Based on Buddhist
Innovation Principles to Instill Political Awareness in the Democratic Regime
of the People in Wat Inthan Community Phayao Municipality Phayao
Province.

โดย

ผศ. ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก

พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร.

พระมหาศิวกกร ปญฺญาวชิโร, ดร.

พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโน, ดร.

ดร.อารยา ปู่เกตุแก้ว

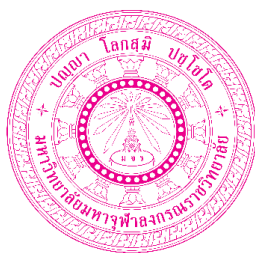
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

MCU RS 800768232



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึก
ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมือง
พะเยา จังหวัดพะเยา

Community Development Prototype to Create a Society Based on Buddhist
Innovation Principles to Instill Political Awareness in the Democratic Regime
of the People in Wat Inthan Community Phayao Municipality Phayao
Province.

โดย

ผศ. ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก

พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร.

พระมหาศิวกกร ปญฺญาวชิโร, ดร.

พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร.

ดร.อารยา ปู่เกตุแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

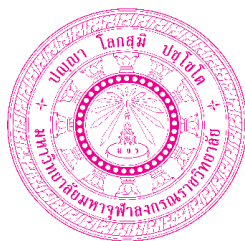
พ.ศ. ๒๕๖๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

MCU RS 800768232

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

Community Development Prototype to Create a Society Based on Buddhist
Innovation Principles to Instill Political Awareness in the Democratic Regime
of the People in Wat Inthan Community Phayao Municipality Phayao
Province.

By

Asst.Prof. Pol.Sub.Lt. Dr.Somyot Panyamak

Phra Methee Wachirakhun, Assoc. Pro., Dr.

Phramahasiwagorn panyavachiro, Dr.

Phramaha Kittipong Paotajai, Dr.

Dr. Araya Puketkaew

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

B.E.2568

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phayao Campus

MCU RS 800768232

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
ผู้วิจัย	: ผศ. ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก, พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร., พระมหาศิวกร ปญญาวิโร, ดร., พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร. และดร.อารยา ปู่เกตุแก้ว
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๘
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา ๒. เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา ๓. เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๓ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๔ กลุ่ม จำนวน ๒๕ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน T-test F-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๑) ปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๙๑ ๒) ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจการการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๓ ๓) ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๑ ๔) ผลการทดสอบสมมติฐาน ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ ๔ ตัวแปร

๒. การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา

จังหวัดพะเยา การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในชุมชนวัดอินทร์ฐาน มุ่งเน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สาราณียธรรม ๖, อริยสัจ ๔, พรหมวิหาร ๔ และสัมมาทิฐิ มาประยุกต์ใช้ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง การพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองยังเผชิญข้อจำกัด เช่น การขาดความรู้ ช่องทางแสดงความคิดเห็น และความขัดแย้งในอดีต ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องส่งเสริมพื้นที่สาธารณะสำหรับการแสดงออกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกิจกรรมตามแนวพุทธนวัตกรรม ขณะเดียวกันยังพบว่า ความท้าทายสำคัญ ได้แก่ ความไม่เข้าใจประชาธิปไตยที่แท้จริง อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ และการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน วัด หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๓. ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $SD = ๐.๙๘๙$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ๑) ด้านสภาวะแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๖$) โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองตามหลักสาราณียธรรม ๖ แนวคิดของโครงการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ๒) ด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๖$) โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองตามหลักสาราณียธรรม ๖ แนวคิดของโครงการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ๓) ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) โดยมีความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างชุมชนและพฤติกรรมประชาชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมในระดับพึงพอใจ ๔) ด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$) โดยประชาชนรับรู้คุณค่าของหลักธรรมในการจัดการความขัดแย้ง แต่ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนว่า พุทธนวัตกรรมสามารถส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ควรพัฒนาในด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมือง, ชุมชนต้นแบบ, สร้างสรรค์สังคม, หลักพุทธนวัตกรรม

Research Title : Community Development Prototype to Create a Society Based on Buddhist Innovation Principles to Instill Political Awareness in the Democratic Regime of the People in Wat Inthan Community Phayao Municipality Phayao Province

Researchers : Asst.Prof. Pol.Sub.Lt.Dr.Somyot Panyamak, Phra Methee Wachirakhun, Assoc. Pro., Dr., Phramahasiwagorn panyavachiro, Dr., PhramahaKittipong Paotajai, Dr. and Dr. Araya Puketkaew

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Fiscal Year : 2025

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are 1. Study the factors that contribute to fostering political consciousness in a democratic system among people in the Wat Inthan community, Phayao Municipality. 2. Develop a model community to create a society based on Buddhist innovation for cultivating political consciousness in a democratic system among people in the Wat Inthan community, Phayao Municipality. 3. Evaluate the development of a model community for creating a society based on Buddhist innovation to instill political consciousness in a democratic system among people in the Wat Inthan community, Phayao Municipality. This study employed a mixed-methods research design. Research instruments included questionnaires and interview forms. The sample consisted of 263 individuals, with 25 key informants divided into four groups. Data were analyzed using frequency and percentage, descriptive analysis, and visual presentation of community activities.

The results showed that

1) Factors Contributing to the Cultivation of Democratic Political Consciousness among Citizens in Wat Inthan Community, Phayao Municipality, Phayao Province 1) The overall mean score of the four factors related to democratic political consciousness of citizens was at a very satisfactory level, with a sum of means ($\bar{x}$)= 3.91. 2) The overall mean score of the five factors promoting democratic consciousness through political indoctrination through various institutions of citizens was at a moderately satisfactory level, with a sum of means ($\bar{x}$) = 3.43. 3) The overall mean score of the six factors related to the Cultivation of Democratic Political Consciousness of Citizens in Wat Inthan Community, Phayao Municipality, Phayao Province was at a very satisfactory level, with a sum of means ($\bar{x}$) = 3.71. 4) The hypothesis testing revealed that gender differences in the overall influence of democratic political consciousness on citizens in Wat Inthan Community, Phayao Municipality, Phayao

Province was not significantly different. Therefore, the hypothesis was rejected. However, differences in age, education level, occupation, and income did significantly affect the inculcation of democratic political consciousness among citizens in Wat Inthan Community, Phayao Municipality, Phayao Province. Therefore, hypothesis 4 was accepted.

2. The development of a prototype community to create a society based on Buddhist innovation principles to instill political awareness in a democratic regime of the people in the Wat Inthan community, Phayao Municipality, Phayao Province The development of a prototype community to create a society based on Buddhist innovation principles in the Wat Inthan community focuses on applying Buddhist principles, such as the 6 Saraniyadhammas, the 4 Noble Truths, the 4 Brahmaviharas, and Sammaditthi, to instill political awareness in a democratic regime, emphasizing the creation of strong democratic awareness, the development of virtuous leaders, and the management of creative conflicts. However, the instillation of political awareness still faces limitations, such as the lack of knowledge, channels for expressing opinions, and past conflicts, which have resulted in inadequate public participation. Therefore, it is necessary to promote public spaces for the expression and exchange of opinions through activities based on Buddhist innovation. At the same time, it was found that important challenges include a lack of understanding of true democracy, the influence of the patronage system, and the lack of true participation. Therefore, the advancement of the prototype community requires systematic and continuous cooperation between community leaders, temples, government agencies, educational institutions, and the public sector.

3. The evaluation results of the prototype community development for creating a society based on Buddhist innovation principles found that overall, it was at a “high” level ($\bar{x} = 4.26$, $SD = 0.989$). When considering each aspect, it was found that 1) the environment aspect was at the highest level ($\bar{x} = 4.46$), especially instilling political awareness according to the 6 Saraniyadhamma principles, the project concept, and public participation. 2) the input aspect was at the highest level ($\bar{x} = 4.46$), especially instilling political awareness according to the 6 Saraniyadhamma principles, the project concept, and public participation. 3) the process aspect was at a high level ($\bar{x} = 4.29$), with changes in community structure and public behavior after participating in the activity at a satisfactory level. 4) the output aspect was at a high level ($\bar{x} = 3.81$), with public awareness of the value of Buddhist principles in conflict management, but changes in knowledge, attitudes, and political behavior were still found to be at a moderate level. The evaluation by qualified persons reflected that Buddhist innovation

could effectively promote community democracy, but it should be developed in terms of behavioral changes and sustainable political participation in the long term.

Keywords: Buddhist innovation principles, Creative society, Cultivation of political consciousness, Model community

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุน และคำแนะนำจากหลายท่าน หลายหน่วยงาน และบุคลากรหลายฝ่าย ทำให้งานวิจัยบรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, พระมหาสุติภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่าน ที่ช่วยให้คำแนะนำ และคำปรึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณนายกเทศมนตรีเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ เทศบาลเมืองพะเยา, ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกท่าน ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย และขอน้อมรำลึกถึงพระบารมีแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั่วสากลโลก ที่ได้เป็นที่พึ่งประทานสติปัญญาแก่ผู้วิจัยในการดำเนินงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง คณะผู้วิจัยขอแสดงความกตัญญูต่อบิดา มารดา และครอบครัวของผู้วิจัย ตลอดจนผู้เขียนหนังสือและบทความต่าง ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนและให้แรงบันดาลใจในครั้งนี้ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ผศ. ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา มาก และคณะ

กรกฎาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ท
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของการวิจัย.....	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย.....	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ สมมติฐานการวิจัย.....	๙
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๑
๒.๑ หลักพุทธทศนวัตกรรม.....	๑๑
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	๑๕
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมือง.....	๒๖
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานการเมือง.....	๓๒
๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล.....	๓๙
๒.๖ บริบทเรื่องที่วิจัย.....	๕๐
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๓
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๐
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ.....	๖๑
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	๖๕
๓.๔ รูปแบบการประเมินผล.....	๖๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๗๒
๔.๑ ผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมือง พะเยา จังหวัดพะเยา.....	๗๒
๔.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลัก พุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	๑๐๖
๔.๓ ผลการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลัก พุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	๑๒๒
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๒๙
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย.....	๑๓๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๓๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๓๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๑
บรรณานุกรม.....	๑๔๓
ภาคผนวก.....	๑๕๐
ภาคผนวก ก หนังสือขอลงพื้นที่เพื่อการวิจัย.....	๑๕๑
ภาคผนวก ข หนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย.....	๑๕๓
ภาคผนวก ค หนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อ สร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึก ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	๑๕๕
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	๑๕๘
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	๑๖๘
ภาคผนวก ฉ คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย.....	๑๗๓
ภาคผนวก ช คำ Reliability Try out.....	๑๘๑
ภาคผนวก ซ แบบประเมินผล.....	๑๘๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก ณ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์MCU-RS-หนังสือ แสดงเจตนายินยอมMCU-RS-เอกสารชี้แจง-รับรองความปลอดภัย	
- เอกสารประกอบ.....	๑๘๗
ภาคผนวก ณ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	๑๙๔
ภาคผนวก ณ ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย.....	๑๙๘
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๐๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ ประเภทของการประเมินตามช่วงเวลาของโครงการ.....	๔๔
๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๙
๔.๑ สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	๑๐๕
๔.๒ สรุปผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรม ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	๑๒๐
๔.๓ แสดงผลการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรม ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน วัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	๑๒๘
๔.๔ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย: สมยศ ปัญญา มาก และคณะ.....	๑๓๐
๔.๕ แสดงโมเดล “การพัฒนาชุมชนประชาธิปไตยด้วยพุทธนวัตกรรม”: สมยศ ปัญญา มาก และคณะ.....	๑๓๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๗๓
๔.๒ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผู้ตอบแบบสอบถาม	
ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง.....	๗๕
๔.๓ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ	
แบบสอบถาม ด้านการมีส่วนร่วม.....	๗๖
๔.๔ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านการมีความสามัคคี.....	๗๗
๔.๕ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านการมีระเบียบทางสังคม.....	๗๘
๔.๖ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน	
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน.....	๗๙
๔.๗ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านสถาบันครอบครัว.....	๘๐
๔.๘ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน.....	๘๑
๔.๙ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านสถาบันการศึกษา.....	๘๓
๔.๑๐ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านสื่อมวลชน.....	๘๔
๔.๑๑ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ด้านสถาบันทางการเมือง.....	๘๕
๔.๑๒ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของ	
ประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชน	
วัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน.....	๘๗
๔.๑๓ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านเมตตาการุณกรรม.....	๗๓
๔.๑๔ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านเมตตาวชิกรรม.....	๘๙
๔.๑๕ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านเมตตามโนกรรม.....	๙๐
๔.๑๖ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ	
สอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านสาธณโกศิ (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้).....	๙๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๗ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านศีลสามัญญตา.....	๙๓
๔.๑๘ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านทิวฐิสามัญญตา.....	๙๔
๔.๑๙ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน.....	๙๕
๔.๒๐ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๗
๔.๒๑ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๗
๔.๒๒ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๘
๔.๒๓ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๙
๔.๒๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๙๙
๔.๒๕ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๐
๔.๒๖ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๗ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามรายได้ของ ผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๑
๔.๒๘ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๒
๔.๒๙ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	๑๐๒
๔.๓๐ ผลการศึกษาการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธ นวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation).....	๑๒๓
๔.๓๑ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการ ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation).....	๑๒๔
๔.๓๒ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการ ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation).....	๑๒๕
๔.๓๓ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการ ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัด อินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)	๑๒๖
๔.๓๔ แสดงสรุปผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธ นวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน.....	๑๒๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนคัมภีร์อรรถกถาบาลี/ภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗, หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ปาติ ปาฐบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๕๐ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระสุตตันตปิฎก		
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.ก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยประชาชนมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและการเมือง การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีให้แก่ประชาชนจึงเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงและความยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตย

๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นยึดโยงอยู่กับความตระหนักรู้ของประชาชนในสิทธิหน้าที่ และบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของประเทศ การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่แข็งแกร่งและส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยให้ฝังลึกในวิถีชีวิตของประชาชน จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน จึงทำให้สถานการณ์ของการพัฒนาประชาธิปไตยทางการเมืองการเปลี่ยนแปลงและการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับครั้งไม่ถ้วนในสังคมไทย เป็นผลมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางสังคม แทนตัวในรัฐสภา ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เชื่อถือความสามารถของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล และเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ว่าสามารถที่จะปกครองหรือคุ้มครองตนเองได้ เมื่อคนเข้ามารวมกันอยู่เป็นสังคมจึงควรให้เขามีสิทธิมีเสียงมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปและกิจกรรมของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ กฎหมายหรือมาตรการที่จะปกครองสังคมจะต้องเป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้นยอมรับ และบัญญัติหรือกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเองทั้งสิ้น ในปัจจุบันนี้การมีส่วนร่วมได้แก่การที่ให้สิทธิประชาชนทุกคนลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนจำนวนหนึ่งเข้าไปทำหน้าที่เป็นปากเสียงแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนทั้งหมดในสภา^๑

การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นหนทางสู่เสรีภาพจนนำไปสู่ความเสมอภาค ภราดรภาพ และอิสรภาพในแง่ใดแง่หนึ่ง แนวคิดประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participatory Democracy) เห็นความสำคัญของประชาชนทางการเมืองมากขึ้นจากแต่เดิมที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเดียว อุปสรรคขัดขวางการไปสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งกว่า มักเกี่ยวข้องกับบทกติกายใหญ่ทางการเมือง (รัฐธรรมนูญ) นักการเมือง กลุ่มอิทธิพล ผลประโยชน์ ทำให้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอ่อนแอลงและเมื่อพลเมืองรู้สึกว่าการผลักดันออกไปจากการเมืองแบบเดิม ๆ บ่อยครั้งที่พวกเขาเอาเรื่องราวต่าง ๆ มาทำเองหรืออาจจะ

^๑ สุขุม นวลสกุล, การเมืองและการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑-๑๔.

พูดให้ดีขึ้นว่า พลเมืองหันมาทำอะไรที่พวกเขาทำได้^๒ ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม เพื่อการร่วมการพัฒนาความต้องการ โดยกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ คนรุ่นใหม่ในสังคมปัจจุบันตื่นตัวกับการเมืองมากขึ้น อนึ่งเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเปิดประตูไปสู่โลกภายนอกหรือสังคมสาธารณะมากขึ้น ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่มากขึ้น ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย เพราะคนรุ่นใหม่เหล่านี้จะเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต คลื่นความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่เหล่านี้คือกลไกหลักในการพัฒนาประชาธิปไตย อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติต่อไป นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองไทยที่ดีขึ้น มุมมองประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคตของคนรุ่นใหม่ก็คือการสร้างสังคมใหม่โดยการก้าวข้ามผ่านคนรุ่นเก่า โดยที่สังคมใหม่ของพวกเขາอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง ที่รวมถึงการสร้างการเมืองใหม่ภายใต้แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยใหม่ คนรุ่นใหม่จึงนับเป็นตัวแปรสำคัญที่จะผลักดันให้สังคมตื่นตัวทางการเมือง เพื่อไปสู่การเป็นประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคตอย่างแท้จริง^๓

ในบริบทของประเทศไทย การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยยังคงเผชิญความท้าทาย เช่น ความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การขาดจิตสำนึกที่ยึดโยงกับค่านิยมประชาธิปไตย และการปล่อยให้ปัจจัยเชิงอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาแทรกแซงการตัดสินใจของประชาชน นอกจากนี้ บทบาทของการศึกษาและการปลูกฝังจิตสำนึกในระบบการศึกษาหรือชุมชนยังมีความจำกัดในบางพื้นที่ ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของประชาชนที่มีความหลากหลายและความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง นำไปสู่การรวมกลุ่มเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย จนเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตทรัพย์สิน เศรษฐกิจสังคม และความเป็นปึกแผ่นของชาติที่มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงต่อเนื่องอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความเชื่อว่า “ประชาธิปไตย” เป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ ด้วยเหตุนี้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่เพียงแต่ต้องมีกติกา หรือรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดระบบที่ใช้ในการปกครองประเทศ ภายใต้หลักการกล่าวมาแล้วเท่านั้น สิ่งสำคัญ คือ “ประชาชน” ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอกัน มีความสามารถในการปกครองกันเอง ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยได้รับการพัฒนา เสริมรากฐานของประชาธิปไตย ส่วนความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ควบคุมไว้กับความรับผิดชอบ สิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง เคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาของสังคมของตนเอง ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

^๒ วันชัย วัฒนศัพท์, การเสวนาประชาธิปไตยแห่งการเสวนาหาทางออกประชาธิปไตยแห่งการปรีกหารือ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๘.

^๓ ศิริสุตา แสงทอง, “ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ : จุดยืนประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคต”, วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) : ๒๘๖ - ๒๙๘.

ของไทย จึงต้องกระทำควบคู่ไปกับการสร้างวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย^๔

จิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่สามารถสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในสังคมและการปกครองของประเทศได้อย่างดีในอนาคต การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชนสามารถช่วยพัฒนาพวกเขาให้เป็นพลเมืองที่มีสาระและรับผิดชอบต่อการเมืองด้วยวิธีที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติของตนเอง การมีส่วนร่วมหรือการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแต่เพียงการสร้างความชอบธรรมให้กับกระบวนการนี้ แต่ขาดซึ่งการยอมรับในหลักแห่งสิทธิอำนาจทางการเมืองของเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตย และขาดการคำนึงถึงหลักการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญเพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นกติกาทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มการเมืองอีกทั้งการเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในแต่ละครั้งแม้จะมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงระบอบ แต่การออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไม่รองรับระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยยังคงให้มีสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งเช่นที่มาของวุฒิสภา และองค์กรอิสระที่มาจากการแต่งตั้ง^๕

การพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ประสบปัญหาต่างๆ ประกอบด้วยปัญหาหาการสร้างวัฒนธรรมพลเมือง ปัญหารัฐรวมศูนย์อำนาจ ปัญหาพลวัตวัฒนธรรมการเมืองไทยในประวัติศาสตร์ ปัญหาการระบอบอุปถัมภ์และปัญหาหาการขาดการกล่อมเกลาร่วมกันเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ส่วนแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย ได้แก่ กำหนดให้การพัฒนาพลเมืองและการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองให้เป็นยุทธศาสตร์วาระแห่งชาติ มีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้อย่างต่อเนื่อง และสถาบันการศึกษากับการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย สำหรับแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ได้แก่ การพัฒนาความเป็นพลเมืองบนฐานคิดตะวันตกให้สิทธิและความรับผิดชอบต่อพลเมือง มีสิทธิ มีเสรีภาพ มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะสมาชิกหนึ่งของรัฐ เป็นการปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับว่าระบอบประชาธิปไตยถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดที่จะนำมาใช้กับประเทศไทย แต่ที่ผ่านมาประเทศไทยยังมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งกันในเรื่องสิทธิหลายประการที่ไม่ได้รับความยุติธรรม^๖ ในเรื่องนี้ ได้มีการศึกษาในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เป็นตัวอย่างที่สะท้อนภาพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อ

^๔ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mcu.ac.th> [๔ กันยายน ๒๕๖๓].

^๕ จิราภรณ์ คำจันทร์, “การเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น: ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย”, *ดุชนิพนธ์รัฐศาสตร์ดุชนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๔๗-๒๔๘.

^๖ วุฑฒิ ทองประทุม, *ความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา*, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๗๑.

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน แม้ว่าจะมีความพยายามจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐในการส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับรากหญ้ายังคงเป็นโจทย์สำคัญ

จังหวัดพะเยา ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีลักษณะสังคมและวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้ว่าจังหวัดพะเยาจะมีความก้าวหน้าในบางด้าน เช่น การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะในกระบวนการประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง การตรวจสอบการทำงานของผู้แทน และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น ยังมีข้อจำกัด ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับจิตสำนึกทางการเมืองในพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้แก่ ๑. ข้อจำกัดด้านการศึกษา การขาดแคลนการเรียนการสอนที่เน้นความรู้เรื่องสิทธิหน้าที่ และกระบวนการประชาธิปไตยในระบบการศึกษา ๒. อิทธิพลของเครือข่ายสังคมแบบดั้งเดิม ความสัมพันธ์เชิงชุมชนแบบเครือญาติและวัฒนธรรมการพึ่งพิงอำนาจนำท้องถิ่น อาจทำให้เกิดการขึ้นการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และ ๓. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำกัด ในพื้นที่ชนบท การขาดแคลนสื่อที่มีคุณภาพหรือการเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองที่หลากหลาย อาจส่งผลต่อการตัดสินใจและทัศนคติทางการเมือง

จากการลงพื้นที่จังหวัดพะเยาเบื้องต้นพบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดพะเยา หรือจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีวัฒนธรรมและประเพณีที่ส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองได้มีการดำเนินการในหลายรูปแบบ ที่มีความเด่นชัดมาก ประกอบด้วย การจัดสัมมนาและอบรม เป็นการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การสร้างกลุ่มผู้นำชุมชน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มผู้นำที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดแนวความคิดการเมืองที่ดี และการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนา ในการดำเนินการดังกล่าว ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ได้ ประกอบด้วย สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และสังคมในพื้นที่มีจิตสำนึกที่ดีและพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเห็นว่าโครงการนี้มีเป้าหมายที่จะสร้างชุมชนต้นแบบในจังหวัดพะเยา โดยใช้หลักพุทธนวัตกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองและสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็ต้นแบบที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดพะเยาควรดำเนินการตามแนวทางที่ควรจะเป็น โดย ๑. การศึกษาและการสร้างความรู้ จัดกิจกรรมการศึกษา โดยการจัดอบรมและสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของประชาชน รวมถึงการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และใช้สื่อ

การสอนที่เข้าถึงง่าย: พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย เช่น สื่อออนไลน์ วิดีโอการสอน และคู่มือที่เป็นมิตรกับประชาชน ๒. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การประชุมชุมชน และการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร ตลอดจนสนับสนุนการสร้างเครือข่าย โดยการจัดตั้งกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ๓. การพัฒนาผู้นำชุมชน อบรบผู้นำชุมชน สนับสนุนการฝึกอบรมผู้นำในชุมชนเพื่อให้มีความรู้และทักษะในการสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชน และสร้างโมเดลผู้นำที่ดี ส่งเสริมผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชน ๔. การใช้หลักพุทธทศวัตรกรรม โดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยใช้แนวทางพุทธศาสนาในการสร้างจิตสำนึก เช่น การสร้างผู้มีจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการเห็นคุณค่าในความหลากหลาย ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน การจัดงานเฉลิมฉลองวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และ ๕. การประเมินและติดตามผล จัดทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์ เพื่อประเมินความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม และติดตามผลการดำเนินงาน สร้างระบบติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมในอนาคต

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ปัจจัยที่เสริมสร้างในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตรกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตรกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตรกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๓.๓ เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตรกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และได้ดำเนินการตามขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา คณะผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นตัวแปรได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ๒. จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง ๒) จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีส่วนร่วม ๓) จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความสามัคคี และ ๔) จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีระเบียบทางสังคม^๗ ๓. หลักสาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตา ๒) เมตตากรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๔) เมตตาภังการกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๕) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๖) สีสสัมมัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และ ๗) ทิฏฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)^๘

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่เสริมสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจการการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ประกอบด้วย ๑) สถาบันครอบครัว ๒) กลุ่มเพื่อนและชุมชน ๓) สถาบันการศึกษา ๔) สถาบันสื่อมวลชน และ ๕) สถาบันทางการเมือง^๙

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๗๖๔ คน^{๑๐}

^๗ สถาบันพระปกเกล้า, “การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้มีความเป็นพลเมืองเพื่อระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘), หน้า : ๕๔-๕๕

^๘ ส.ม. (ไทย) ๑๒/๔๖๙/๕๐๙-๕๕๕.

^๙ สิทธิพันธ์ พุทธิพน, ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔.

^{๑๐} ประกาศเทศบาลเมืองพะเยา, การจัดตั้งชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา, (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕).

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มนักวิชาการทางรัฐศาสตร์และกลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๒๕ คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ประชาชน และผู้นำชุมชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๑๕ คน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๒ คน

ทั้งนี้การเลือกแบบเจาะจงไม่ใช่เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน แต่เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งนักวิจัยได้เรียนรู้เพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือที่เรียกว่า Information-rich cases คือบุคคลที่มีประสบการณ์ และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา โดยเลือกตามความเหมาะสมระหว่าง ๑ - ๓๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๗ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๘ รวมจำนวน ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการปลูกฝังแนวคิด ทศนคติ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจและยึดมั่นในหลักการของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคมอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติครอบคลุม ๕ สถาบัน ได้แก่

๑) สถาบันครอบครัว หมายถึง หน่วยพื้นฐานในสังคมที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางสายเลือดหรือทางกฎหมาย เช่น พ่อ แม่ ลูก ซึ่งสถาบันนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นฐานชีวิต สังคม และวัฒนธรรมให้กับสมาชิก รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูและถ่ายทอดค่านิยม

๒) กลุ่มเพื่อนและชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือมีเป้าหมายร่วมกันในลักษณะเฉพาะ เช่น กลุ่มเพื่อนที่โรงเรียน หรือชุมชนในพื้นที่เดียวกัน โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ความร่วมมือ และความสามัคคี

๓) สถาบันการศึกษา หมายถึง องค์กรหรือระบบที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะ และการฝึกฝนศักยภาพของบุคคล เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือศูนย์การเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญในการเตรียมคนให้มีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ

๔) สถาบันสื่อสารมวลชน หมายถึง หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ผลิตและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลแก่สังคม

๕) สถาบันทางการเมือง หมายถึง ระบบหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสังคมและประเทศชาติ เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง หรือองค์กรอิสระ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย การรักษาความสงบเรียบร้อย และการดูแลความเป็นธรรมในสังคม

๑.๕.๒ จิตสำนึกทางการเมือง หมายถึง ความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคคลเกี่ยวกับระบบการเมือง การปกครอง และบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองในสังคมการเมือง รวมถึงการตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ประกอบด้วย

๑) ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง หมายถึง การรู้ว่าคุณเองมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเลือกตั้ง และการตรวจสอบอำนาจรัฐ รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

๒) ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การร่วมอภิปราย หรือการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของสังคม

๓) ด้านการมีความสามัคคี หมายถึง การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความยุติธรรมและความเท่าเทียมในสังคม

๔) ด้านการมีระเบียบทางสังคม หมายถึง การตระหนักถึงสถานการณ์ทางการเมือง ปัญหา และกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม การเข้าใจระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ และบทบาทของหน่วยงานทางการเมือง

๑.๕.๓ หลักพุทธนวัตกรรม หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในลักษณะใหม่หรือร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่ เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยยังคงยึดมั่นในแก่นแท้ของคำสอนในพุทธศาสนา เช่น การพัฒนาจิตใจ การลดทุกข์ และการสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้หลักพุทธนวัตกรรม ได้แก่ หลักสาธารณิยธรรม ๖ ประกอบด้วย

๑) เมตตาการุณยธรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) หมายถึง ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาเวทนีธรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) หมายถึง ตั้งเมตตาเวทนีธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตาตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) หมายถึง ตั้งเมตตาตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) หมายถึง เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีลสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) หมายถึง มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) หมายถึง ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

๑.๖ สมมติฐานการวิจัย

ข้อเสนอสมมติฐานสำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีการศึกษา ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ได้รับความรู้ปัจจัยที่สร้างสรรค์การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๗.๒ ทำให้ได้รับความรู้การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.๗.๔ หน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน สามารถนำข้อมูลวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา สนับสนุนการปฏิบัติงานของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปรากฏการณ์การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักพุทธนวัตกรรม

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมือง

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกล่อมเกลาทางการเมือง

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล

๒.๖ บริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักพุทธนวัตกรรม

การศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในครั้งนี้ส่วนที่หนึ่งจะได้ อธิบายความหมายของหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองว่ามีความหมายเป็น อย่างไรนั้น การนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือการจัดการ สังคม โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านการพัฒนา ตนเอง การพัฒนาชุมชน และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยมีองค์ประกอบของพุทธ นวัตกรรม ประกอบด้วย หลักธรรมคำสอน การประยุกต์ใช้ นวัตกรรมที่สร้างสรรค์ หลักพุทธ นวัตกรรมที่นำมาสร้างสรรค์สังคมได้แก่ หลักสาราณียธรรม ๖^๑

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงหลักธรรม สาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง รัก ทำความ

^๑ ส.ม.(ไทย) ๑๒/๔๖๙/๕๐๙-๕๕๕.

เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง^๒

ดูก่อนอานนทธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน

๑. ดูก่อนอานนทภิกษุในธรรมวินัยนี้มีกายกรรมประกอบด้วย เมตตา ปราภุในเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการหนึ่ง

๒. ดูก่อนอานนทประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมิมีวจีกรรมประกอบด้วย เมตตาปราภุในเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. ดูก่อนอานนท ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมิมีโนกรรมประกอบ ด้วยเมตตาปราภุในเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. ดูก่อนอานนทประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมิมีลาภใดๆ เกิดโดยธรรม ได้โดยธรรมที่สุดแม้เพียงอาหารติดบาตร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาภ เห็นปานนั้น ไว้บริโภคนั้นเฉพาะผู้เดียวยอมเป็นผู้บริโภคนั้นเสียให้กับเพื่อน ร่วมพระพฤติพรหมจรรย์ผู้มีศีล นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. ดูก่อนอานนทประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีล ในศีลทั้งหลายที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาและทิฐิไม่แตะต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเห็นปานนั้น กับเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. ดูก่อนอานนทประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยทิฐิในทิฐิที่เป็นของพระอริยะอันนำออก ชักนำผู้กระทำตามเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดูก่อนอานนทนี้แล ธรรม ๖ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทย, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๘.

ดูก่อนอานนท์ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ประพฤติดูอยู่พวกเธอจะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้น้อยก็ตาม มากก็ตาม ซึ่งจะอดกลั้นไว้ไม่ได้ละหรือท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้าพเจ้าทำได้เลย พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า ดูก่อนอานนท์เพราะฉะนั้นแล พวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ประพฤติดูเถิด ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนานพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

พระไตรปิฎก ปฐมสาราณียธรรม ว่าด้วยสาราณียธรรม สูตรที่ ๑

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการนี้สาราณียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ๖

๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ๖

๓. ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ๖

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้เป็นสาราณียธรรม

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ๖

๖. มีอริยทวิฏฐิอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรม ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล

ปฐมสาราณียสูตรที่ ๑ จบ

ทุติยสาราณียสูตร ว่าด้วยสาราณียธรรม สูตรที่ ๒

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน สาราณียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้^๓

^๓ อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖-๔๒๗.

๑. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาวิจิตรกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓. ตั้งมั่นเมตตาโมกขกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกกลางทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหาและ ภิภุชครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังนี้เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖. มีอริยปฏิปัตติอันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน ทุติยสาราณียธรรมที่ ๒ จบ

สาราณียธรรม ๖ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวิจิตรกรรม ตั้งเมตตาวิจิตรกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกขกรรม ตั้งเมตตาโมกขกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. สีสสามัญญา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐีสสามัญญา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือ ขจัดปัญหา

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักพุทธทศวัตรธรรม อันได้แก่ หลักสาธารณีธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตาทายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๒) เมตตาจารกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตาโมกกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโมก (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สีสสามัญญา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และ ๖) ทิฐีสสามัญญา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมา เท่าเทียมกันคือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับการบริการต่าง ๆ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

๒.๒.๑ ความหมายของการเมือง

“การเมือง” (Politics) มาจากคำของกรีกโบราณว่า Polis ซึ่งถ้าหากแปลตามตัวอักษรจะหมายถึง นครรัฐ (City-State) นครรัฐเป็นรูปแบบรัฐที่เกิดจากการรวมตัวของชนเผ่าต่าง ๆ^๔ หากเราพิจารณาจากรากศัพท์เราสามารถอนุมานได้ว่า การเมืองน่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมือง แต่จะเกี่ยวข้องกับมุมใดบ้างนั้นอาจจะมิชอบเขตที่กว้างอยู่พอสมควรในการอธิบายให้คำนิยามความหมายขึ้นอยู่กับทัศนะการพิจารณาของนักคิดแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันตามแต่จะใช้ตัวแบบใดในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง และด้วยตัวแบบที่เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นี้ จะยังผลให้กรอบการมองคำว่า การเมืองต่างกันไป^๕ และยังหมายถึง บุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกัน หรือมีความคิดเห็นเหมือนกัน ทำการต่อสู้เพื่อสรรหาบุคคลไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศแทนเขา และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่ จะทำให้พวกเขาสามารถตัดสินใจในเรื่องราวของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม^๖

^๔ Dave, R. & Indy, G., *Introduction Political Philosophy*, (Cambridge: Icon Books, 2003), p.49.

^๕ สมศักดิ์ ผู้เจริญ, เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอางและโปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์, จากการเมือง ถึง การปกครอง, *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๖), : ๑๓ - ๒๙.

^๖ กระมล ทองธรรมชาติ, *หลักประชาธิปไตย*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒.

เป็นกิจกรรมของมนุษย์ ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและมีขอบเขตจำกัดอยู่ที่องค์การและสถาบันการเมืองสำคัญสำคัญได้แก่ คณะรัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ระบบราชการ คณะทหาร การเลือกตั้ง การปฏิวัติการรัฐประหาร เป็นต้น การเมืองในความหมายนี้จึงแค่เพราะเป็นการเชื่อมโยง กิจกรรมการเมืองเข้ากับสถาบันองค์การทางการเมืองมากกว่าการมองเป็นปฏิสัมพันธ์ทั้งระบบ รวมทั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไป เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแต่ระดับสังคมย่อย ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สโมสร องค์กร สถาบัน หรือสังคมระดับชาติ^๗

อีกทั้งยังหมายถึง กระบวนการของการแข่งขันต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการกำหนดหรือการก่อตั้งตัวบุคคล เพื่อทำหน้าที่ปกครองและกำหนด นโยบายของรัฐบาล เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือเป็นผลต่อฐานะรัฐบาลต่อสถาบันการเมือง ของประเทศ ต่อสถานะของประเทศ ในกิจการระหว่างประเทศ หรือต่อสิทธิอำนาจหน้าที่สำคัญของ ประชาชนที่เกี่ยวกับการปกครองระหว่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง^๘

เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือเป็นผลต่อฐานะรัฐบาลต่อสถาบันการเมือง ของประเทศ ต่อสถานะของประเทศในกิจการระหว่างประเทศ หรือต่อสิทธิอำนาจหน้าที่สำคัญของประชาชนที่เกี่ยวกับการปกครองระหว่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีกระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์ในการกำหนดนโยบายบริหารประเทศให้สอดคล้องกับสถานะและความต้องการของประชาชน ตลอดจนประชาติของคนส่วนใหญ่ และรวมถึงการดำเนินการควบคุม การปฏิบัติการเกี่ยวกับการปกครองให้บรรลุนโยบายที่วางเอาไว้ ซึ่งในชีวิตประจำวันของเราการเมืองจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยและมีกระบวนการเบ็ดเสร็จเกี่ยวกับการแบ่งปันอำนาจและใช้ประโยชน์จากอำนาจสังคม โดยมีจุดสำคัญที่การตัดสินใจร่วมกัน^๙ ตลอดจนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแข่งขันเพื่อหรือการแสวงหาอำนาจซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งสังคมหรือส่วนใหญ่ของสังคมและเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อใช้อำนาจนั้นในการแบ่งปันแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในรัฐซึ่ง กระทำโดยฝ่ายการเมืองหรือเรียกว่านักการเมือง^{๑๐}

๒.๒.๒ ทฤษฎีทางการเมือง

การเมืองเป็นกิจกรรมของบุคคล และสถาบันในอันที่จะจัดปัญหา หรือความขัดแย้ง ในการจัดสรรแบ่งปันเพื่อหาผลประโยชน์ร่วมกัน จัดประสานผลประโยชน์เพื่อความคงอยู่ และสวัสดิภาพของ สังคมโดยส่วนรวม ดังนั้น ทฤษฎีทางการเมืองจึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง ซึ่ง

^๗ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *ลัทธิการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

^๘ ดำรง ลัทธพิพัฒน์, *เทคโนโลยีแนวพัฒนาชาติ สร้างอำนาจรัฐให้เข้มแข็ง ร้ารวย ท้นโลก*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘.

^๙ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการ พิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๘๑.

^{๑๐} จิโรช วีระชัย และคณะ, *รัฐศาสตร์ทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖.

ในทาง รัฐศาสตร์ หมายถึง กระบวนการนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน^{๑๑} จะทำให้บุคคลมีทักษะ หรือมีความรู้ต่อระบบการเมืองนั้น ๆ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองมีแนวคิด ๒ ระดับ คือ การศึกษาเรื่องการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของ บุคคลในสังคมโดยมองออกเป็นสองระดับ คือ ๑. ระดับการวิเคราะห์ในบุคคล โดยมองว่าบุคคลได้รับความรู้ ทางการเมืองในด้านใด และวิธีการใด ๒. ระดับการมองว่าภายในสังคมหนึ่ง บุคคลโดยส่วนใหญ่ถูกอบรมขัด เกล่าให้มีทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองแบบใด และองค์การ หรือสถาบันใดที่ให้การอบรมจนเป็นที่มิ อธิพิลสำคัญ การเรียนรู้ทางการเมืองจะดำเนินไปในลักษณะเป็นกระบวนการ คือ ตลอดชีวิตของบุคคล จะต้องผ่านการเรียนรู้ทางการเมืองมาตลอด และ พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลก็อาจจะคงเดิม หรือ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาก็ได้ การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันไปมา การสอนสิ่งใดแก่ใครด้วยวิธีการใด ภายใต้อาณาการณ์อย่างไร และบังเอิญเกิดสิ่งใดขึ้นในทำนองเดียวกัน^{๑๒}

พฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ ระบบทางการเมือง ทัศนคติ และการเข้าร่วมในทางการเมือง ระบบทางการเมืองจะศึกษาเกี่ยวกับสถาบันโครงสร้างรัฐ และ พื้นฐานของระบบการเมือง ทัศนคติจะศึกษาเรื่อง อำนาจตัวบุคคล กลุ่มบุคคล นโยบาย อุดมคติที่ทำให้ได้มา ซึ่งอำนาจ และอิทธิพล ส่วนการเข้าร่วมทางการเมือง จะศึกษาพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ ๑. การมีกฎเกณฑ์ และแบบแผน เช่น การมีบทบาททางการเมืองอย่างมีระเบียบหลักเกณฑ์ เคารพต่ออำนาจในการปกครอง เคารพต่อกฎหมาย เพื่อที่จะส่งเสริมวิถีทางการเมืองการปกครองให้มั่นคงขึ้น ๒. เคารพต่ออำนาจอันชอบ ธรรมในการปกครอง และ ๓. สภาพทั่วไป

หน่วยการเรียนรู้ทางการเมือง ๖ หน่วย คือ ๑. ครอบครัว ครอบครัวถือว่าเป็นหน่วยสังคมหน่วยแรก ที่มนุษย์ได้สัมผัสชีวิตแรกเริ่มที่ ครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อสมาชิกอย่างมาก โดยเฉพาะบิดา มารดา เป็นผู้ได้รับความ เชื่อถือมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ บิดา มารดา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดตัวเรามากที่สุด ตามหลักจิตวิทยา กล่าวไว้ ว่า บุพการีเป็นตัวโนธรรมแต่แรกเริ่ม เช่น บิดา นิยมหลักประชาธิปไตย ย่อมอบรมบุตรของตนใน แนวทางประชาธิปไตย หรืออบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูง และต่อเนื่องเป็นระยะยาว ๒. สถาบันการศึกษา โรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งเริ่มตั้งแต่บุคคลยังเด็ก โดยโรงเรียนจะนำหลักสูตรของวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น การเคารพธงชาติ การเข้าแถว การจัดแบ่งหน้าที่ในการรักษาความสะอาด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้เด็กเกิดการกล่อมเกล่าทางการเมือง ครูก็เป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีความสำคัญในขั้นตอนการเรียนรู้ ทางการเมืองในโรงเรียนเด็ก ๆ มักจะเอาตัวอย่างจากครูที่ตนเคารพ เชื่อฟัง และชื่นชอบ ๓. กลุ่มเพื่อน ถือว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนช่วยครอบครัวในการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะสังคมใหม่ กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่แทนบิดามารดา และครอบครัว ช่วยถ่ายทอดระเบียบวิธี

^{๑๑} Almand, Gabriel and Bingham Powell, **Comparative Politics: A Developmental Approach**, (Boston: Little Brown Co., 1966), p. 50.

^{๑๒} Dawson, Richard E: and Prewitt Kenneth, **Political Socialization**, (Boston: Little Brown Co., 1969), pp. 63-80.

และคุณค่าต่าง ๆ กลุ่มเพื่อนจะเป็นกลุ่มแรกที่เด็ก ๆ จะได้สัมผัสด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน แต่ละกลุ่มจะมีการถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งกันและกัน แต่คนส่วนใหญ่จะเอาแบบอย่างจากกันเป็นภาพที่ติดตัวจนเป็นผู้ใหญ่ทำให้มีทัศนคติที่คล้ายคลึงกัน ๔. กลุ่มอาชีพ เป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีต่าง ๆ ทางสังคม โดยจะมีอิทธิพลต่อ ผู้เข้าสู่กลุ่มอาชีพจะเป็นตัวการในการถ่ายทอดข่าวสารความน่าเชื่อถือเข้าไปในกลุ่ม ๕. สื่อมวลชน ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่สำคัญที่จะนำเสนอข่าวสาร เป็นช่องทางการ สื่อสารที่เสนอความคิดเห็นของบุคคล ทำให้บุคคลได้รับความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยม ความโน้มเอียง ทางการเมืองที่เสนอ นับวันสื่อมวลชนจะมีบทบาทต่อการเรียนรู้ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ๖. สถาบันทางการเมือง ได้แก่ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศ และเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่รวมกลุ่มผู้มีค่านิยมทาง การเมืองคล้ายคลึงกันเข้าไว้ด้วยกัน

๒.๒.๓ ขั้นตอนการเรียนรู้ทางการเมือง

ขั้นตอนการเรียนรู้ทางการเมืองเกี่ยวกับองค์กร แนวความคิด และความรู้ความเข้าใจ แบ่งได้ดังนี้๑. ขั้นระบุองค์กรทางการเมืองได้ เป็นขั้นแรกที่จะเรียนรู้ว่าสถาบัน หรือองค์กรทางการเมือง คืออะไร ๒. ขั้นเกิดมีแนวความคิด เป็นขั้นตอนที่มนุษย์เริ่มมีประสบการณ์ ซึ่งมนุษย์จะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองที่แน่ชัดและ๓. ขั้นเข้าใจสาระความเป็นจริง เป็นขั้นตอนที่มนุษย์มีความรู้สึกต้องการมีกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองโดยตรง เช่น การวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน ของรัฐบาลการสนับสนุนเงินแก่ ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง^{๑๓}

การเรียนรู้ทางการเมือง เป็นกระบวนการถ่ายทอดทัศนคติทางการเมือง และแนวทางการปฏิบัติ กิจกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยในขณะนั้น ให้กับ ประชาชนทั่วไป ขณะเดียวกัน ครอบครัวได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของตน ในการประพฤติปฏิบัติทางการเมือง และความเชื่อทางการเมืองของตนไปสู่ลูกหลาน ซึ่งเรียกว่ากระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนั่นเอง^{๑๔} ในประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะพบว่า มีการอบรม ประชาชนตั้งแต่เริ่มเติบโตมาในครอบครัวองค์กรที่อยู่นอกครอบครัว เช่น สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และ กลุ่มอาชีพจะเป็นหน่วยที่สำคัญในการกล่อมเกล่าหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมรวมทั้งสร้างความรู้ ความเข้าใจการรอบรู้ และสร้างความเคยชินต่อระบบทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ ตลอดมา ทำให้ประชาชนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของระบบการเมืองเกิดความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาต่อ อุดมการณ์ในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง^{๑๕}

^{๑๓} Easton David and Pennis Jack, *Childrcn in the Political Systcm: Political Legitimacy*, (New York: Me Graw - Hill, 1969), p. 53.

^{๑๔} กนลา สุขพาดิษ, *ระบบการเมืองเปรียบเทียบ*, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๖๘.

^{๑๕} สมศักดิ์ เกียวกิจแก้ว, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรราการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๕.

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมือง เป็นการศึกษาหรืออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในลักษณะเชิงวิชาการ โดยพยายามที่จะเข้าใจหรือวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมือง สถาบันทางการเมือง หรือระบบการเมืองผ่านมุมมองเชิงปรัชญาและวิทยาศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ถูกใช้เพื่อสร้างกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาในสังคม รวมถึงการพัฒนานโยบายสาธารณะและโครงสร้างการปกครองที่เหมาะสม องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดและทฤษฎีทางการเมือง ได้แก่ นิยามของการเมือง การแบ่งประเภทของการเมือง บทบาทของสถาบันและกลไกทางการเมือง ความสัมพันธ์ของอำนาจ และอุดมการณ์ทางการเมือง ตัวอย่างทฤษฎีการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีอำนาจ ทฤษฎีสัญญาประชาคม และทฤษฎีประชาธิปไตย

๒.๒.๔ ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตยนั้นไม่มีความหมายที่แน่นอนและเป็นสากล คำจำกัดความของประชาธิปไตยมักเน้นที่คุณภาพ กระบวนการและสถาบันประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมีหลายประเภทแตกต่างกันไปตามแนวทางการปฏิบัติผลที่ได้รับ ความเข้าใจ ประสบการณ์ความเชื่อของผู้ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักถูกนำมาบูรณาการเพื่อสร้างคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตยที่มีคุณค่า และเหมาะต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ประชาธิปไตย มาจากคำสองคำ คือ “ประชา” เป็นคำสันสกฤตรูปศัพท์เดิม คือ “ปรชา” แปลว่า ลูกชายลูกสาว ราษฎรหรือประชาชน และส่วน “อธิปไตย” ก็เป็นคำสันสกฤตรูปศัพท์เดิม คือ “อธิปติ” แปลว่า เจ้าของ เจ้านาย พระราชา หรือความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ดังนั้น จึงมีความหมายที่รวมคำได้ว่า ประชาชนเป็นใหญ่อย่างยิ่ง สรุปแล้วประชาธิปไตย คือ การปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อย่างไรก็ตาม คำว่าประชาธิปไตยนี้มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งได้มาจากภาษากรีก ๒ คำ คือ “Demos” ซึ่งแปลว่า ประชาชน (The People) กับคำว่า “Kratein” ซึ่งแปลว่าปกครองโดยประชาชน (Government by The People)^{๑๖}

“ประชาธิปไตย” อาจตีความไปหลายทางบางคนอาจเน้นไปที่ประชาธิปไตยทางการเมือง (Political democracy) ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic democracy) ประชาธิปไตยทางสังคม (Social democracy) แต่ประชาธิปไตยในแนวคิดของ Joseph Schumpeter^{๑๗} เป็นระบบการเมืองที่มีการเลือกตั้งอย่างเสรีมีระบบการตรวจสอบ ผู้มีอำนาจปกครองมาจากการลงคะแนนของมวลชนและประชาธิปไตยที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจคือประชาธิปไตยทางการเมืองและเสรีภาพของพลเมืองประเด็นสำคัญที่มีการอภิปรายกันมากคือการแบ่งประชาธิปไตยเป็นประเภทที่มีความหมายเพียงการแบ่งระหว่งการเป็นประชาธิปไตยกับการไม่เป็น

^{๑๖} นิธิเอียว ศรีวงศ์, เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถาพิเศษ “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย” ในเอกสารการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ เรื่อง วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๑๗} Schumpeter, Joseph A., *Capitalism, Socialism and Democracy*, 6th Edition, (New York: Routledge, 2006), p.125.

ประชาธิปไตย ซึ่งในบางความคิดเป็นการมองไม่เห็นความเป็นรัฐธรรมนูญหรือบางคนอาจกล่าวถึงการเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ (Semi democracy)^{๑๘}

ประชาธิปไตย เป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นโดยมีรากศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษใช้ คำว่า democracy ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ “demos” หมายถึง ประชาชน “kratia” หมายถึง การปกครอง เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันและรวมกันเป็นภาษาอังกฤษ คือ “democracy” แปลว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนส่วนใหญ่ รากศัพท์มาจากคำว่า ประชา + อธิปไตย คือ ประชาชน + อำนาจอสูงสุด คือ ประชาชนมีอำนาจอสูงสุด รวมทั้งหมายถึง การที่ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ในด้านต่าง ๆ เช่น มีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นในการชุมนุม ในทรัพย์สิน ในการเลือกอาชีพ ในการนับถือศาสนา ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ประชาชนที่อยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จะมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิเสรีภาพ ซึ่งหมายถึง หน้าที่ ความรับผิดชอบ ระเบียบและวินัย ประชาธิปไตยไม่ได้หมายถึง สิทธิ เสรีภาพ ที่ไร้ขอบเขต แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและต้องควบคู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบ ระเบียบและวินัย หน้าที่ของประชาชนภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ หน้าที่ในการเป็นพลเมืองที่ดี^{๑๙} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครอง ที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่และการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่^{๒๐}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการปกครอง การออกเสียงเลือกตั้ง และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมของตนเอง ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยประกอบด้วย อำนาจอเป็นของประชาชน การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม หลักความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพของประชาชน การปกครองภายใต้กฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ส่วนรูปแบบของประชาธิปไตย ได้แก่ ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรง เช่น การออกเสียงประชามติ และประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) คือ ประชาชนเลือกผู้แทนเพื่อไปทำหน้าที่ตัดสินใจแทนในรัฐสภาหรือองค์กรปกครอง

^{๑๘} Huntington, Samuel P., “Democracy’s third wave”, *Journal of Democracy*, 2 (2) (1991) : 12-34.

^{๑๙} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, *การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^{๒๐} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔*, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐๓.

๒.๒.๕ รูปแบบของประชาธิปไตย

รูปแบบประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตย หรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจแบ่งได้เป็นหลายลักษณะ ดังนี้

รูปแบบต่างของประชาธิปไตย ๔ มีรูปแบบ ได้แก่^{๒๑}

๑. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการและ ๒) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายโดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (Referenda) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (Initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (Recall) อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้ในรัฐสมัยใหม่ที่ประชาชนทุกคนจะสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งนิติบัญญัติบริหาร และตุลาการด้วยตนเองโดยตรง

๒. ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ประชาธิปไตยแบบผู้แทนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) อย่างไรก็ตามประชาธิปไตยแบบผู้แทนยังมีปัญหาอยู่ที่ว่าผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปนั้นจะทำหน้าที่สมกับการเป็นผู้แทนของปวงชนหรือไม่

๓. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ดังนั้น จึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนร่วม

๔. ประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ โดยทั่วไปประชาธิปไตยมักเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดของประเทศ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักกฎหมายและการออกกฎหมายอื่น ๆ รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นเครื่องประกันต่อประชาชนว่ารัฐบาลจะปฏิบัติตามแนวทางที่แน่นอนและถูกต้อง จุดแข็งของการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงขึ้นอยู่กับสิทธิขั้นพื้นฐานที่แน่นอนและเสรีภาพ ซึ่งในหลายประเทศได้ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

^{๒๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, **บทบาทสื่อกับการปฏิรูปการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

ระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชนอาจจะแบ่งเป็น^{๒๒}

๑. ประชาธิปไตยทางตรง หมายถึง รูปแบบการปกครอง โดยที่พลเมืองสามารถ มีส่วนร่วมตัดสินใจใด ๆ ได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน

๒. ประชาธิปไตยทางอ้อม หมายถึง การปกครองโดยที่ประชาชนมีหน้าที่เลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนในสภา โดยการเลือกตั้งจะคัดเอาผู้มีคะแนนเสียงเหนือกว่าเป็นมาตรฐานทั่วไปสำหรับองค์ประกอบและเงื่อนไขที่สำคัญที่สุด ของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมคือ^{๒๓}

๑) ทุกคนสามารถยกประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุมสามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือการตัดสินใจสุดท้ายได้

๒) เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง (Face-to-face meeting)

๓) มีการปรึกษาหารือ หรืออภิปรายประเด็นปัญหาที่หยิบยกมาพิจารณากัน อย่างกว้างขวางทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

๔) มีแนวโน้มที่พยายามจะให้เกิดความเห็นพ้อง (Consensus) ร่วมกันในประเด็นปัญหาที่พิจารณา

๒.๒.๖ หลักการและความสำคัญของประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นทางการในสากลมากแล้วให้เห็นในภาพรวม คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นเป็นคำที่มีนิยามกว้างมากพิจารณาไปได้ในหลายมุมมองความคิดเห็น หากจะต้องนิยาม จำเพาะเจาะจงลงไปให้ชัดเจนเห็นถึงรูปธรรมคงเป็นการยากยิ่งกับโลกในยุคดิจิทัล โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากเป็นหลักการใหญ่ที่สำคัญที่จะต้องใช้เวลา สำหรับการศึกษาพอสมควร จึงพิจารณาได้จากมาตรฐานสากลที่คล้ายคลึงกับระบอบประชาธิปไตยใน บ้านเมืองเรา เพื่อวางกรอบของหลักการปกครองในประชาธิปไตยของประเทศไทยก็ทำให้พอเข้าใจได้^{๒๔} ดังนี้

ประชาธิปไตยในสังคมโลกมีหลักการที่สำคัญอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. อำนาจอธิปไตยของปวงชน (Sovereignty of the People) หมายถึงการที่ประชาชนมีโอกาส ในการแสดงออกทางการเมือง มีกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ รวมทั้งเลือกผู้แทนไปบริหารจัดการ ประเทศเพื่อบำบัดทุกข์ และบำรุงสุขอย่างอิสระ และเสรี

^{๒๒} สาโรช บัวศรี, “ความหมายของประชาธิปไตย”, วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐) : ๑๔ - ๒๗.

^{๒๓} Catt, H., *Democracy in Practice*, (London: Routledge, 1999), p.68.

^{๒๔} อมร รักษาสัตย์ และคณะ, *ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓-๘.

๒. สิทธิและเสรีภาพ (Right and Liberty) สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ รวมทั้งโอกาสที่สามารถเลือกทำหรือไม่ทำตามความปรารถนาโดย ปราศจากการบังคับขู่เข็ญ

๓. ความเสมอภาค (Equality) หมายถึงความเท่าเทียมกันทางกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ หรือ สองมาตรฐาน

๔. ภราดรภาพ (Fraternity) หมายถึง การเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกันที่ดี รวมทั้งเคารพในความเชื่อ หรือ สิทธิที่แตกต่างกัน, ความคิดเห็นหรือแนวคิดและทฤษฎีที่ต่างกันจะไม่นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ความขัดแย้ง” (Conflict)^{๒๕}

หลักเกณฑ์สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมี ๔ ประการ ดังนี้

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย บริหารและตุลาการ ทั้งนี้ ในการใช้อำนาจนั้นอาจกระทำโดยตรง เช่น การชุมนุมของชาวเอเธนส์โบราณเพื่อ ร่วมกันตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือโดยวิธีอ้อม โดยประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านทางสภา ผู้แทนราษฎร ใช้อำนาจบริหารผ่านทางฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล การใช้อำนาจของ ประชาชนโดยวิธีอ้อม ซึ่งประเทศต่าง ๆ เกือบทั้งหมดในปัจจุบันซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่ฝ่าย ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้การปกครองหรือประชาชน

๒. หลักความเสมอภาคของบุคคล กล่าวคือถือว่าบุคคลมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกันทุกคน จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในเรื่องฐานะของบุคคลไม่ว่าชาติ วุฒิหรือ คุณวุฒิของบุคคลนั้น ๆ จะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง ซึ่งหมายความว่า ประชาชนพลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในกระบวนการตัดสินใจในนโยบาย การปกครองประเทศ โดยยึด หลักการสำคัญว่า “คนเดียวมีสถิตลงคะแนนได้เสียงเดียว” และโอกาสเท่าเทียมกันเช่นว่านี้ จะต้อง ประกอบด้วยเสรีภาพไม่ถูกบังคับหรือกำหนดให้เลือกการมีสิทธิตามกฎหมายของประชาชนพลเมืองในการ ออกเสียงเลือกตั้งของประเทศสหภาพโซเวียต ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้กำหนดตัวเลือกมาให้ ก็ไม่เรียกว่ามี ความเสมอภาคกันทางการเมือง

๓. การยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชน หลักการนี้ยืนยันอำนาจของประชาชนในข้อแรก กล่าวคือ ถือว่าในการที่จะพิสูจน์ให้เห็นโดยแน่ชัดว่าผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ใช้อำนาจแทนปวงชน ไม่ใช่อำนาจ ของตัวเอง รัฐบาลจะต้องดำเนินการหรือจัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามเจตนารมณ์ของปวงชน โดยวิธีการ ปฏิบัติเพื่อย้ำหลักการนี้ ได้แก่ การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเลือกตั้งรัฐบาลเป็นครั้งคราว หรือ การกำหนดให้มีกลไกทางสถาบันบางอย่างเช่น การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล บทบัญญัติคุ้มครองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและอภิปรายเพื่อก่อประชาวัติ หรือวิธีการให้ประชาชนร่าง กฎหมายโดยตรง เป็นต้น

^{๒๕} วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น, แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙.

๔. การยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อยเนื่องจากใน สังคมหนึ่งๆ นั้นมีสมาชิกจำนวนมาก ย่อมเป็นธรรมดาที่ทุกคนจะมีความเห็นพ้องหรือมีเจตนารมณ์อย่าง เดียวกันไม่ได้ทั้งหมด การใช้อำนาจปกครองของประชาชนจะเป็นไปได้ จะต้องใช้หลักการของเสียงข้างมาก และการเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ เป็นกรรมวิธีทางปฏิบัติของหลักเกณฑ์นี้ แต่เพราะเราไม่มีทางที่จะ แน่ใจได้ว่า คนกลุ่มใหญ่จะใช้วิจรรย์ญาณของเขาไปในทางที่ถูกที่ควร คนกลุ่มใหญ่ก็อาจถูกอิทธิพลของ อารมณ์ได้ในบางโอกาส หรือเกิดความเชื่อมั่นในอำนาจซึ่งเป็นไปได้อย่างมาก และเคยปรากฏมาหลายครั้งด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการมาตรการป้องกันมิให้มีการกดขี่ข่มเหงคนกลุ่มน้อยเกิดขึ้นซึ่งจะ ก่อให้เกิดระบบเผด็จการของคนส่วนใหญ่^{๒๖}

การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองการบริหารที่ประชาชนเข้าไป มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการควบคุมตรวจสอบ โดยการเลือกตัวแทนของตนให้ เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองผ่านทางกระบวนการเลือกตั้ง จากความหมายข้างต้น ประชาธิปไตยมีเนื้อหาที่ สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. ประชาธิปไตยของประชาชน หมายถึง ความเป็นเจ้าของอัน ได้แก่ ประชาชนสามารถทำให้ รัฐบาล ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของตนได้ สามารถดำเนินการเพื่อให้มีรัฐบาลที่เป็นไปตามเจตจำนงของตนได้ รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลให้เป็นตามที่ตนเองต้องการได้ เช่น การเลือกตั้ง การทำประชามติ การทำ ประชาพิจารณ์ การแสดงออกตามสื่อต่าง ๆ เป็นต้น ความรักและความห่วงใยในการเมืองและการบริหาร ตามระบอบประชาธิปไตย โดยการติดตามและตรวจสอบการทำงานของ รัฐบาล การถือว่าการบริหารบ้านเมือง เป็นธุระของตน ไม่บอกปิดโดยใช้คำว่าธุระไม่ใช่ และผลักดันให้เป็นธุระของรัฐบาล

๒. ประชาธิปไตยโดยประชาชน ซึ่งจะหมายถึง กระบวนการอันได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการ บริหารประเทศ การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงได้แก่ การเข้าร่วมประชุมพร้อมกันทั้งหมดเพื่อตัดสินใจในเรื่องที่มี ความสำคัญต่อบ้านเมืองหรือท้องถิ่นของตน สำหรับวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การออกเสียงประชามติ ซึ่งประเทศไทยสามารถนำวิธีนี้มาใช้กับกิจการในท้องถิ่น เพราะจะมีประชาชน เป็นจำนวนน้อย และประชาชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีมาตรฐานการครองชีพที่ไม่ แตกต่างกันมาก การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้แก่ การเลือกตัวแทนเข้ามาทำ หน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง ซึ่งลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีดังนี้

๒.๑ มีพรรคการเมืองเสนอนโยบายให้ประชาชนเลือก

๒.๒ มีการเลือกตั้ง

๒.๓ มีการใช้สิทธิออกเสียงโดยประชาชน

^{๒๖} ทินพันธุ์ นาคะตะ, ประชาธิปไตย ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๙-๑๐.

๒.๔ มีรัฐบาลที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของผู้แทนราษฎรในสภาเข้ามาทำหน้าที่บริหาร ประเทศ และมีฝ่ายค้านที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

๓. ประชาธิปไตยเพื่อประชาชน คือ เป้าหมายหรือประโยชน์ที่ประชาชนจะต้องได้รับกล่าว คือ รัฐบาลที่เข้าไปบริหารประเทศ ต้องมีเป้าหมายเพื่อความผาสุกของประชาชน และสร้างความเจริญเติบโต ให้แก่ประเทศไทยโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ใช่เข้าไปเพื่อกอบโกยหรือแสวงหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง^{๒๗}

ระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั้น ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจ ที่มีตามกระบวนการการเลือกตั้งอย่างอิสระจริงและทั่วถึง ในการให้ได้ว่าผู้ปกครองและผู้แทน ของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทน ที่มีท่าทีทำให้ประชาชน เห็นว่ามิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

๒. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการจะกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลนั้นต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้นไม่ไปละเมิด สิทธิเสรีภาพ ของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และความมั่นคงของประเทศชาติ

๓. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคม ที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่าง ทางชั้นวรรณะ สังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ

๔. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดย ผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่เหนือ กฎหมายหรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่นได้

๕. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) ควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อภาคประชาชนหม่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทน ของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้อง ถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ตัดสินใจเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อน ความต้องการ/ข้อเรียกร้องของประชาชนหม่มาก หลักการนี้ต้องควบ คู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองเสียงข้าง น้อยด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีพวกมากลากไป ตามผลประโยชน์ ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่

^{๒๗} วรทิพย์ มีมาก และ ชีวินทร์ ฉายาขวลิต, *หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๖.

ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชน ทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาส สามารถอยู่ร่วมกันได้ อย่างสันติสุข^{๒๘}

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยเป็นอำนาจของประชาชน โดยที่ประชาธิปไตยยึดหลักว่าอำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชน ผู้ปกครองหรือผู้นำต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนผ่านการเลือกตั้งหรือกระบวนการอื่นๆ และสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค โดยที่ทุกคนในสังคมมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน และสามารถแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการปกครองโดยไม่มีการแบ่งแยก ส่วนทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ทฤษฎีเสียงข้างมาก (Majoritarianism) และทฤษฎีเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) โดยมีหลักการสำคัญในระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม หลักการแบ่งแยกอำนาจ (ระหว่างนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ) การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) หลักนิติธรรม (Rule of Law) กฎหมายเป็นสิ่งสูงสุด โดยที่เป้าหมายของระบอบประชาธิปไตยมุ่งสร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของตนเองและส่วนรวม

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมือง

แนวคิดเรื่อง จิตสำนึก (Consciousness) ในปัจจุบันพัฒนามาจากแนวคิดจิตสำนึกของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) โดยมีพื้นฐานความคิดอยู่ที่สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลที่เป็นตัวกำหนดความคิด นอกจากนั้นมาร์กซยังเชื่อว่าความคิดไม่สามารถเกิดในความว่างเปล่าได้

๒.๓.๑ ความหมายของจิตสำนึก

นักวิชาการได้ให้นิยามความหมายของจิตสำนึกไว้คล้ายคลึงกันว่า จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย เป็นสภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึกความคิด ความปรารถนา และสำนึกได้ต่อสิ่งต่างๆ ก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรม โดยจิตสำนึกมี ๕ ความหมาย คือ ๑. สภาวะที่รู้ตัวหรือมีสติ ๒. คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่รู้สึกตัว ๓. ความสามารถที่จะโต้ตอบต่อสิ่งเร้าในสภาวะสิ่งแวดล้อมต่างๆ ๔. ลักษณะการพิจารณาตนเอง การทบทวนความคิดตนเอง ๕. การตัดสินใจกระทำโดยใช้เหตุผลที่ผ่านมา^{๒๙} เป็นความตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์

^{๒๘} วิทยากร เชียงกุล, หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.Witayakornadub.wordpress.com/> /2007/06/democratic [25 กันยายน ๒๕๖๓].

^{๒๙} Wolman, Benjamin B., *Dictionary of Behavior Science*. (New York: Van Nostrand Reinhold Company, 1973), p. 76.

ใดปรากฏการณ์หนึ่ง คือตระหนักว่า สิ่งนั้น หรือปรากฏการณ์นั้น คืออะไร มีความหมายอย่างไร และที่สำคัญ ตนควรมีท่าทีหรือพฤติกรรมอย่างไรต่อสิ่งนั้น ฉะนั้นการมีจิตสำนึกต่อสิ่งใด นั่นคือ มีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิ่งนั้นซึ่งลำพังความตระหนักที่อยู่ในจิตของคนแม้จะเต็มไปด้วยความรับผิดชอบ ก็เป็นสิ่งที่ยากจะหยั่งรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมเราจะประจักษ์ความตระหนักเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อมันแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ฉะนั้นในเชิงประจักษ์แล้ว จะต้องยึดเอาพฤติกรรมที่แสดงออกมา และต้องเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบ เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า บุคคลมีจิตสำนึกหรือไม่ ถ้าอยากรู้ว่าบุคคลมีจิตสำนึกต่อสิ่งใดหรือไม่เพียงใด จะต้องดูที่การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาต่อสิ่งนั้นว่า ประกอบด้วยความรับผิดชอบหรือไม่ เพียงใด พฤติกรรมที่ประกอบด้วยความรับผิดชอบ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้สำหรับตัดสินใจว่าใครมีจิตสำนึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างไร^{๓๐}

จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย เป็นสภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาและสำนึกได้ต่อสิ่งต่างๆ ก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรม^{๓๑} และยังความหมายถึง ๑) สภาวะที่รู้ตัวหรือมีสติ ๒) คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่รู้สึกตัว ๓) ความสามารถที่จะโต้ตอบต่อสิ่งเร้าในสภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ๔) ลักษณะการพิจารณาตนเอง การทบทวนความคิดตนเอง และ ๕) การตัดสินใจกระทำโดยใช้เหตุผลที่ผ่านมา^{๓๒} และเป็นความตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง คือตระหนักว่า สิ่งนั้น หรือปรากฏการณ์นั้น คืออะไร มีความหมายอย่างไร และที่สำคัญ ตนควรมีท่าทีหรือพฤติกรรมอย่างไรต่อสิ่งนั้น ฉะนั้นการมีจิตสำนึกต่อสิ่งใด นั่นคือ มีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิ่งนั้นซึ่งลำพังความตระหนักที่อยู่ในจิตของคน แม้จะเต็มไปด้วยความรับผิดชอบ ก็เป็นสิ่งที่ยากจะหยั่งรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมเราจะประจักษ์ความตระหนักเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อมันแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ฉะนั้นในเชิงประจักษ์แล้ว จะต้องยึดเอาพฤติกรรมที่แสดงออกมา และต้องเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบ เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า บุคคลมีจิตสำนึกหรือไม่ถ้าอยากรู้ว่าบุคคลมีจิตสำนึกต่อสิ่งใดหรือไม่เพียงใด จะต้องดูที่การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาต่อสิ่งนั้นว่า ประกอบด้วยความรับผิดชอบหรือไม่ เพียงใด พฤติกรรมที่ประกอบด้วยความรับผิดชอบ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้สำหรับตัดสินใจว่าใครมีจิตสำนึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างไร ในขณะที่จิตสำนึกทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางสังคม ซึ่ง

^{๓๐} ชาย โพธิ์สิตา และคณะ, **จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร**, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๓๑} สุพจน์ ทราญแก้ว, “จิตสำนึกสาธารณะการก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง”, **วารสารเพชรบุรีวิทยาลัยการณ.** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๖) : ๔๕ - ๕๖.

^{๓๒} Wolman, Benjamin B., **Dictionary of Behavioral Science**, p. 76.

เป็นการตระหนักในเรื่องการเมืองการปกครอง ทั้งนี้การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเน้นหลักการมีส่วนร่วม^{๓๓}

จิตสำนึก อุดมการณ์ และปฏิบัติการทางสังคมของคนเรานั้นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ต่างกำหนดซึ่งกันและกัน ซึ่งเรียกว่าสัมพันธ์กันในเชิงวิภาษวิธี (Dialectic Relationship) จิตสำนึก เป็นความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ ที่ติดตัวมา ซึ่งจะสะท้อนออกมาจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ แต่เมื่อมนุษย์ถูกปลูกฝังจากการจัดองค์กรทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ แล้ว จะทำให้จิตสำนึกถูกขังและปิดกั้นไม่ให้รู้ถึงความเป็นจริง และประสบการณ์ที่แท้จริงของตน กลายเป็น “จิตสำนึกที่ผิดพลาด” ขึ้นมาได้ และเมื่อพูดถึงจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนแล้ว หมายถึง การรู้ตัวว่าความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการกระทำของประชาชนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อการต่อรอง แก่งแย่ง ชิงอำนาจหรือผลประโยชน์ของตนหรือไม่ ถ้ารู้ตัวว่าการกระทำนั้นมีประโยชน์หรือผลได้ผลเสียย่อมแสดงว่ามีจิตสำนึกทางการเมือง แต่ถ้ากระทำไปโดยไม่รู้ถึงผลดังกล่าว ก็ย่อมแสดงว่าขาดจิตสำนึก^{๓๔}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จิตสำนึก หมายถึง การรับรู้และความเข้าใจของจิตใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว หรือเกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ในระดับต่าง ๆ ในแง่ความหมายโดยทั่วไป จิตสำนึกอาจถูกแบ่งออกเป็น ๒ ระดับหลัก คือ ๑. จิตสำนึกทั่วไป (Consciousness) คือ การรับรู้เหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวในปัจจุบัน เช่น การได้ยินเสียง การมองเห็นภาพ และการคิดวิเคราะห์ ๒. จิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) คือ ความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของตนเองและผู้อื่นในบริบทของสังคม เช่น การเข้าใจปัญหาสังคม การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในเชิงพุทธศาสนา จิตสำนึกยังเกี่ยวข้องกับการตื่นรู้หรือการมีสติ (Mindfulness) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการรับรู้และควบคุมจิตใจของตนเองในแต่ละขณะ เพื่อไม่ให้ถูกครอบงำโดยอารมณ์หรือความคิดลบ

๒.๓.๒ ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน

ปัจจัยส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมือง ได้แก่ (๑) ด้านสถาบันครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีการรู้จักบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมือง สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ การแสดงออกในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสม และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (๒) ด้านสถาบันการศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ควรถ่ายทอดความรู้หลักประชาธิปไตยและคุณธรรมจริยธรรมผ่านครูผู้สอน นักการเมืองและตัวแทนทางพระพุทธศาสนาควรจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสถานศึกษาที่

^{๓๓} ชาย โพธิ์สีดา และคณะ, “จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติศึกษากรุงเทพมหานคร”, รายงานการศึกษาวิจัย, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑ - ๑๒.

^{๓๔} สมชาย ตีลังการณ, “พฤติกรรมความเสี่ยงเลือกตั้งกับจิตสำนึกทางการเมืองของคนเชียงใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕ : กรณีศึกษาเขตอำเภอหางดง”, (กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๐.

หลากหลาย อาทิ การคัดเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกตั้งคณะกรรมการกีฬา รวมทั้งจัดกิจกรรมเสี่ยงผ่านการติเบต เพื่อเลือกตั้งประธานนักเรียน และควรประชาสัมพันธ์รณรงค์เพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ (๓) ด้านกลุ่มเพื่อน ควรส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเพื่อน เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีงาม เช่น กิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมรวมทั้งกิจกรรมทางศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ และพระมหากษัตริย์ ควรสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนเป็นการลดความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้ กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองเพราะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันสามารถเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นตรงกัน และเพื่อนทุกคนควรมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีความเท่าเทียมกัน (๔) ด้านสื่อมวลชน ควรการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้เยาวชน มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้องผ่านหลากหลายช่องทางเพื่อให้เยาวชนเข้าถึงสื่อได้ทุกที่ ทุกเวลา และรวดเร็ว โดยผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ ทีวี (TV) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และอินสตาแกรม (Instagram) ควรใช้วิจารณญาณในการเชื่อข้อมูลข่าวสาร ควรศึกษาข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง สื่อควรมีความเป็นกลางไม่เอนเอียง เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เลือกรูปภาพ และควรแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อในโลกออนไลน์ถึงแม้จะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแต่ควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำวาจาไม่ไปพลาดพียงทำให้ผู้อื่นเสียหาย และ (๕) ด้านสถาบันทางการเมือง สถาบันที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชนในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เริ่มจากตัวแทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจหลักกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายและประเพณีปฏิบัติตนมีคุณธรรม ศีลธรรม การทำงานเชิงรุกในหลากหลายรูปแบบผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ การถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กขณะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามความเคลื่อนไหวของการพัฒนาพื้นที่ การทำงานร่วมกับสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผ่านการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน และทัศนคติด้านการเมืองของเยาวชนเปลี่ยนไปมองการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น^{๓๕}

ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน ซึ่งช่วยให้ประชาชนเข้าใจและมีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างพฤติกรรมที่ดีต่อสังคม คือ ๑) ด้านความรู้ทางการเมือง ๒) ด้านความเข้าใจทางการเมือง ๓) ด้านทัศนคติทางการเมือง ๔) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง^{๓๖}

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนได้แก่ ๑. ด้านสถาบันครอบครัว การเป็นแบบอย่างที่ดีการรู้จักบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมือง ๒. ด้านสถาบันการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ๓. ด้านกลุ่มเพื่อน ส่งเสริม

^{๓๕} โชคชัย ศรีรักษา, “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี”, วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๒๓๖-๒๔๘.

^{๓๖} จิตรกร ละออศรี, รัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๖๕) : ๑๐๘-๑๐๙.

การทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเพื่อนเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีงาม ๔. ด้านสื่อมวลชน การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ถูกต้อง ผ่านหลากหลายช่องทางเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ทุกที่ ทุกเวลา และรวดเร็ว ๕. ด้านสถาบันทางการเมือง สถาบันที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

๒.๓.๓. การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ และมีความคิดเห็นที่จะแสดงออกที่จะมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยนั้นต้องการสาธารณชนที่เป็นสาธารณชนที่รับรู้ รู้ข้อมูลข่าวสารในระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะสร้างสมรรถนะให้บุคคลเหล่านั้นสามารถทำหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้ใช้สิทธิในบางครั้งบางคราวเท่านั้น การจะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้จะต้องรับรู้และติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง ติดตามการเคลื่อนไหวของผู้แทนราษฎรติดตามการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง สามารถเข้าใจและวิจารณ์ให้เห็นเกี่ยวกับนโยบายที่พรรคการเมืองออกมาได้ และสามารถจะเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้ สิ่งที่จะส่งเสริมในการสร้างพลเมืองระบอบประชาธิปไตย คือ การเปิดให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา^{๓๗} ซึ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมีลักษณะ ดังนี้ ๑) เคารพสิทธิผู้อื่น ๒) เคารพความแตกต่าง ๓) เคารพหลักความเสมอภาค ๔) เคารพกติกา ๕) รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ และ ๖) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนร่วมและมีความเชื่อมั่นในตนเอง^{๓๘} หน้าที่พลเมืองเหล่านั้นได้แก่การปฏิบัติเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี การปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและการออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นยังจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของตนจะได้ผล

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การปกครองแบบนี้อยู่ได้ก็คือการมีบุคคลในสังคมที่มีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ๑) ด้านการส่งเสริมให้มีความรู้มีการศึกษา ๒) ด้านการส่งเสริมที่จะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓) ด้านการส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม ๔) ด้านการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ๕) ด้านการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ๖) ด้านการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๗) ด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ๘) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ^{๓๙} ได้แก่

^{๓๗} ชัยอนันท์ สมทวนิช, ประชาธิปไตยแบบพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/daily/detail/9550000009676> [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗].

^{๓๘} ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education), (กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๕๕), หน้า ๖๐.

^{๓๙} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, วัฒนธรรมทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖), หน้า ๓๐-๓๔.

๑) ทักษะบุคคล ได้แก่ ความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง ที่เน้นในเรื่องของความเป็นธรรม การประเมิน ความยุติธรรม และการรับรู้ข่าวสาร อย่างรอบด้าน

๒) การมีส่วนร่วมชุมชนและสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีวิถีชีวิตที่ไม่ส่งผลร้ายต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อม และสามารถแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

๓) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยมี ๒ องค์ประกอบ คือ “การปกครอง” ที่เน้นในเรื่องการยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎหมายเคารพกติกา การวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินใจนโยบายผลงานและกรณีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมมีความรู้ความเข้าใจและประยุกต์ใช้การเมืองการปกครองสามารถถ่ายทอดได้ เป็นต้น และ “การเมือง” ที่ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมและการทำงานของนักการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติและยึดหลักสิทธิมนุษยชน

แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยการส่งเสริมประชาธิปไตย^{๔๐} ๑) ภาครัฐและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ควรส่งเสริมหรือหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง เน้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนต้องสร้างความตระหนักและจิตสำนึกพื้นฐานด้านการเมืองการปกครอง สำคัญในการสร้างความตระหนัก ได้แก่ สิทธิ บทบาท อำนาจหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายการมีส่วนร่วมในบทบาทของพลเมืองของประเทศ ๒) กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายความร่วมมือในการสร้างเสริมวุฒิภาวะทางการเมืองและการบริหารให้กับข้าราชการการเมือง ผู้บริหารท้องถิ่น และข้าราชการส่วนท้องถิ่น นอกจากพื้นฐานความรู้แล้วยังต้องมุ่งเน้นสร้างคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมทางการเมืองให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติต่อไป ๓) มุ่งเน้นสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหน้าที่ของพลเมืองให้กับเยาวชนเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระยะยาว

การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของประชาชนซึ่งบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาถือเป็นประชาชนคนหนึ่งซึ่งคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน ถ้าประชาชนมีคุณภาพดีประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองวิถีประชาธิปไตยโดยการจัดอบรมพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยตามหลักสารณียธรรม ช่วยให้ผู้ใช้รับการอบรมพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้ เพราะการอบรมจะได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า โดยใช้สถานบันสงฆ์เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้บ้านเมืองเกิดความปรองดอง โดยการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถี

^{๔๐} มิ่งขวัญ คงเจริญ, “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย”, วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๑๐-๑๒๓.

ประชาธิปไตย ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเอง ๒) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค ๓) ด้านเคารพความแตกต่าง ๔) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ๕) ด้านเคารพกติกา และ ๖) ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น^{๔๑}

ดังนั้น จากข้อมูลเบื้องต้นสรุปได้ว่า การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการมีส่วนร่วมในระบบการเมืองอย่างสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถทำได้ผ่านวิธีต่าง ๆ ได้แก่ จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย เช่น ความเสมอภาค เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน จัดเวทีประชาคม เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน สนับสนุนการเลือกตั้งทุกระดับ และสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเชื่อมโยงประชาชนที่สนใจประเด็นเดียวกัน ผูกอบรมผู้นำชุมชนให้เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องการปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย รวมหลักการประชาธิปไตยเข้ากับกิจกรรมพื้นบ้าน เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือกิจกรรมงานบุญ

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกล่อมเกลาทางการเมือง

การกล่อมเกลาทางการเมืองนั้นเป็นการทำให้พลเมืองได้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจศึกษามานานแล้ว ในยุคที่รัฐศาสตร์ได้รับความสนใจศึกษาเชิงปรัชญาการเมืองกล่าวว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นการเตรียมพร้อมของบุคคลสำหรับความเป็นพลเมืองในแบบที่พึงปรารถนาของรัฐ

๒.๔.๑ ความหมายของการกล่อมเกลาทางการเมือง

การกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน โดยกล่อมเกลาถ่ายทอด วัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงค่านิยมในแบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองให้แตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม และในบางกรณีอาจเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้ก็เป็นได้^{๔๒}

การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละคนรู้ว่าตนเองเป็น ใครอยู่ในระบบการเมืองทำให้เกิดมโนคติ หรือปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง แต่กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้น เป็นสมาชิกอยู่ และยังเป็น กระบวนการที่มีบทบาทต่อบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของบุคคลในแต่ละสังคมนั้นที่ถูกห้อมล้อม ด้วยบรรยากาศทางการเมืองของสังคมประกอบไปด้วยหน่วยต่างๆ ที่เป็นตัวกลางในการกล่อมเกลาทางการเมือง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา เพื่อนฝูง กลุ่มศาสนา กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชน โดย

^{๔๑} พีระพงษ์ สุจริตพันธ์, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอสหัส จังหวัด นครศรีธรรมราช”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๒๐-๒๓๑.

^{๔๒} Almond, G. A., & Powell, G. B. *Comparative Politics: A Developmental Approach*, (Boston: Little, Brown and Company, 1966), อ้างใน สมปอง รักษาธรรม หน้า ๒๙.

๑) ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหรือแหล่งของการเรียนรู้และทางการเมืองที่สำคัญเป็น แหล่งวัฒนธรรมทางการเมืองอันสำคัญ ได้แก่ ทศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมที่เกี่ยวกับการเมืองได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งการที่ครอบครัวได้รับการยอมรับว่าเป็น สถาบันหรือองค์กรที่มีความสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็กก็เพราะเด็กเมื่อแรกเกิดมา ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว สำหรับวิธีการของครอบครัวในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองกับเด็กมี อยู่หลายวิธีแต่ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นอย่างไม่มีการวางแผนที่เป็นระบบ และส่วนใหญ่เป็นไปโดย ไม่ตั้งใจและครอบครัวก็เป็นโครงสร้างที่ทำหน้าที่ในการอบรมกล่อมเกลารวมทั้งทางการเมืองของสังคม เป็นโครงสร้างแรกที่บุคคลจะได้พบ อิทธิพลที่สำคัญของ ครอบครัวคือการสร้างทัศนคติต่ออำนาจ กล่าวคือ ภายใต้อำนาจครอบครัวจะมีลักษณะการตัดสินใจ ร่วม (Collective Decision) ซึ่งมีลักษณะอำนาจเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ (Authoritative) ในทัศนะของเด็กเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามหรือไม่เชื่อฟังจะนำไปสู่การลงโทษหรือไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการ ดังนั้น ประสบการณ์ของเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวจะส่งผล ต่อความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง (Political Competence) สร้างทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองและนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต ถ้าเด็กถูกอบรมสั่งสอน ให้มีพฤติกรรมแบบยอมรับเชื่อฟังก็อาจทำให้เด็กนั้นมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบนั้นในอนาคต นักวิชาการบางคนเห็นว่าในครอบครัวที่มีการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมืองจะมีความ ผูกพันกับหน้าที่ทางการเมือง^{๔๘}

๒) สถาบันการศึกษา

๒.๑ โรงเรียน กล่าวได้ว่าเป็นสถาบันหรือตัวแทนที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียน ทั้งนี้เพราะในสังคมสมัยใหม่การเรียนรู้ทางการเมืองมักจะเกิดขึ้นในชั้น เรียนโดยผ่าน

๒.๑.๑ หลักสูตรที่ต่างยอมรับกันว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญเครื่องมือหนึ่งในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองกับนักเรียน โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาและหลักสูตรหน้าที่พลเมือง ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเหล่านี้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนักเรียนให้มีคุณสมบัติเป็นพลเมืองของชาติ

๒.๑.๒ กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีการในชั้นเรียน (Class – Room ritual life) การ เรียนรู้ทางการเมืองของเด็กนอกจากจะเรียนรู้ในโรงเรียนโดยผ่านหลักสูตรแล้ว เด็กอาจจะเรียนรู้ ทางการเมืองจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับพิธีการในชั้นเรียนได้อีก เช่น การเคารพธงชาติการร้องเพลงชาติ เป็นต้น ซึ่งลักษณะต่างๆ เหล่านี้มีส่วนปลูกฝังความรู้สึกรักชาติให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก

๒.๑.๓ ครู กล่าวได้ว่า เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กเพราะ ประการที่หนึ่งสำหรับเด็กแล้วครูคือสัญลักษณ์ของอำนาจ หน้าที่ที่เด็กส่วนใหญ่จะต้อง เข้ามาเกี่ยวข้อง มาให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับอิทธิพลทางการเมืองในรูปของตัวบุคคลที่ใช้อำนาจครั้งแรกแม้ อาจจะยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ทางการเมือง อำนาจทางการเมืองที่เป็นนามธรรมและมี ลักษณะร่วม

^{๔๘} พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและ สายทิพย์ สุขดิพันธ์, *ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย*, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๘.

เช่น โครงสร้างของรัฐบาลอย่างสมบูรณ์เท่าใดนัก ประการที่สองครูในฐานะผู้สอน ถ้าครูมีวิธีการสอน วิธีการถ่ายทอดที่ดี นอกจากจะทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองที่ถูกต้องแล้วยังอาจทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นอีกด้วย แต่ถ้าหากวิธีการสอน วิธีการถ่ายทอดของ ครูไม่ดีไม่มีความเหมาะสมแน่นอนนอกจากจะทำให้เด็กขาดความกระตือรือร้น เกิดความเฉื่อยชา ทางการเมืองแล้ว ยังอาจทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจการเมืองที่ไม่ถูกต้องอีกด้วย ประการที่สาม ความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ถ้าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเป็น อย่างดีมีความสามารถในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยการพยายามปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์ ตลอดจนมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นที่ยอมรับว่าครูผู้สอนคุณลักษณะ ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็ก

๒.๒ สถาบันระดับอุดมศึกษาได้แก่วิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยกล่าวได้ว่าเป็น สถาบันหรือตัวแทนให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญของนิสิตนักศึกษา โดยทั่วไปมักจะเป็น แหล่งที่เปลี่ยนแปลงลักษณะที่นิ่งเฉยทางการเมือง การไม่แสดงออกทางการเมือง ความไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ความสนใจอยากแสดงออกทางการเมือง

๓) กลุ่มเพื่อน (Peer Group)

เป็นกลุ่มปฐมนุญประกอบด้วยบุคคลที่มีอายุและฐานะทาง สังคมทัดเทียมกัน โดยทั่วไปมีความสำคัญในการให้การเรียนรู้ทางสังคมและการปรับตัวของบุคคล ในสังคม ในกรณีของการให้การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นที่ยอมรับกันว่ากลุ่มเพื่อนมิได้ มีบทบาท ยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัวและโรงเรียน โดยเฉพาะในช่วงที่เด็กอยู่ในวัยรุ่นและวัยที่เป็นผู้ใหญ่ดัง ปรากฏในผลการวิจัยของ Massialas ที่พบว่านอกจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็กแล้ว กลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลในเรื่องนี้อยู่ ไม่น้อย ในแง่ของการต่อสู้เด็กวัยรุ่นมักจะต่อสู้ตามความเชื่อของกลุ่ม นอกจากนี้พวกนี้มักจะมีแนวทางสังคมและการเมืองไปในทางที่ดี ความแตกต่างในบทบาทระหว่างกลุ่มเพื่อนและ ครอบครัวคงจะอยู่ที่ขณะที่ครอบครัวช่วยสร้างการรับรู้การเลียนแบบ ความจงรักภักดีทางการเมือง ให้กับเด็กๆ ในช่วงระยะเริ่มต้นของชีวิต กลุ่มเพื่อนจะช่วยในช่วงเข้าสู่วัยรุ่นได้โดยการให้การ เรียนรู้ทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นจนกระทั่งเด็กสามารถเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับการ เปลี่ยนแปลงในโลกแห่งการเมืองได้

๔) กลุ่มอาชีพ

ถือกันว่ามีความสำคัญในการให้การเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองให้แก่ บุคคลในกรณีของการให้การเรียนรู้ทางสังคมเมื่อบุคคลได้รับการเตรียมพร้อมที่จะประกอบอาชีพของตนเองจะพบว่า ในแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีวิธีการโดยเฉพาะของตน ซึ่งอาจจะไม่ซ้ำกันกลุ่มอาชีพ อื่นในกรณีของการเรียนรู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มเกษตรกร นอกจากจะช่วยให้สมาชิก ใหม่ของกลุ่มได้เรียนรู้ทางสังคมคือระเบียบวิธีการของกลุ่ม การอยู่ร่วมกันควรให้ความช่วยเหลือ กันและกัน ในบางกรณียังได้ช่วยสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้หรือมีทัศนคติทางการเมืองอีกด้วย เพราะ ในหลายกรณีการที่กลุ่มดังกล่าวจะได้มาซึ่งความต้องการหรือผลประโยชน์จะต้องมีการเคลื่อนไหว ชุมนุมประท้วง ในกรณีดังกล่าวสมาชิกของกลุ่มบุคคลจะมีการเรียนรู้วิธีการเคลื่อนไหวชุมนุม วิธีการใช้อำนาจต่อรองกับ

นายจ้าง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือแม้กระทั่งกับรัฐบาล ในแง่นี้จะเห็นได้ว่า กลุ่ม (อาชีวะ) มีส่วนช่วยให้สมาชิกของกลุ่มได้การเรียนรู้ทางการเมือง

๕) สื่อมวลชน (Mass Media)

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อหรือช่องทางของการสื่อสารมวลชนซึ่ง ได้แก่ หนังสือพิมพ์วิทยุโทรทัศน์ภาพยนตร์หนังสือ นิตยสาร โดยทั่วไปมีหน้าที่สำคัญดังนี้ คือ หน้าที่เสนอข่าวสาร เสนอความเห็น บริการศึกษา และทำหน้าที่ทางด้านบันเทิง ซึ่งหน้าที่เหล่านี้โดยเฉพาะหน้าที่เสนอข่าวและเสนอความเห็นมีผลต่อทัศนคติความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคล เพราะข่าวที่เสนอทุกวันส่วนหนึ่งเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหตุการณ์ทางการเมืองที่สื่อมวลชนได้ ถ่ายทอดจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน

๖) สถาบันการเมือง (Political Institution)

สถาบันทางการเมือง ได้แก่ พรรคการเมืองกลุ่ม ผลประโยชน์ นอกจากทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง องค์การของรัฐบาล สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศแล้วยังมีส่วนในการทำหน้าที่ ในการเรียนรู้ทางการเมืองมักจะกระทำโดยผ่านการให้ข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ การประชุม ปรีกษาหรือ การติดต่อเป็นส่วนตัว รวมทั้งการดำเนินงานของพรรคในท้องถิ่น ซึ่งถ้าหากกระทำ อย่างกระตือรือร้นจะมีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความสนใจในการเมืองได้

สรุปได้ว่า สถาบันสำคัญที่มีผลต่อการกล่อมเกลางานการเมือง คือ หน่วยงานหรือแหล่งอิทธิพลในสังคมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล โดยสถาบันเหล่านี้มีความสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมทางการเมืองและสร้างความตระหนักถึงบทบาทของพลเมืองในระบบการเมือง ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และสถาบันการเมือง

๒.๔.๓ รูปแบบและขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลางานการเมือง

ขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลางานการเมือง ๔ ขั้นตอน^{๔๙} คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ถือเป็นขั้นตอนแรกของการกล่อมเกลางานคน มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้โดยสื่อกลางที่สำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้คือครอบครัวและสถาบันการศึกษา จุดประสงค์สำคัญของขั้นตอนนี้คือ ต้องการจะให้อบรมเพื่อชี้แนวทางให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการอบรมกล่อมเกลางานสังคม

ขั้นตอนที่ ๒ มนุษย์เริ่มมี“เอกลักษณ์ส่วนบุคคล” (Personal identity) ในขั้นตอนนี้เริ่มมีการพัฒนาการไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อ นอกจากนี้ประสบการณ์มีอิทธิพลหล่อหลอมในจิตสำนึก และยังไปมีส่วนร่วมกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาพข้อมูลพื้นฐานของมนุษย์ด้วย คือ การเริ่มมี

^{๔๙} Pye, L. W., *Personality and Nation-building: Burma's Search for Identity*, (New Haven, CT: Yale University Press, 1965). p.36.

ลักษณะเฉพาะตัว และมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อสิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ สภาพของอำนาจอันชอบธรรม ความเชื่อถือ และไว้วางใจผู้อื่น

ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคมเมื่อมนุษย์ผ่านมาถึงขั้นตอนของการมีความสำนึกในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเริ่มผ่านเข้ามาทางตัวการของการอบรมกล่อมเกลา และเข้ามากระทบฉากรับรู้และหล่อหลอมทำให้บุคลิภาพทางการเมืองขึ้นในตัวมนุษย์ ทำให้มนุษย์เริ่มมีความคิดพินิจพิเคราะห์ในทางการเมืองเป็นขั้นตอนที่เริ่มได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคม กล่าวคือ ประสบการณ์ทางการเมือง ได้รับความรู้ทางการเมือง สื่อมวลชน และกระบวนการการเลือกตั้งเป็นต้น ส่งผลให้คน มีบุคลิภาพ ทักษะค่านิยมทางการเมือง รวมทั้งสามารถที่จะวิเคราะห์และประเมินค่าในทางการเมืองได้

ขั้นตอนที่ ๔ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเรียนรู้ทางการเมือง ในขั้นตอนนี้คนจะมีความรู้ความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น มีความรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากตนได้และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใดๆ ของรัฐ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่กระบวนการขัดเกลาและเรียนรู้ทางการเมืองได้สร้างความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในทางการเมืองอย่างมาก เรียกขั้นตอนนี้ว่า “Political recruitment process” เป็นขั้นตอนที่บุคคลมีความเข้าใจในการเมืองลึกซึ้งขึ้นมีทัศนคติทางการเมือง หรือที่เรียกว่า “บุคลิภาพทางการเมือง” ชัดเจนและถาวรกว่าเดิม

ลักษณะสำคัญของการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ^{๕๐}

๑. การกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล แต่ละบุคคล หมายถึง เมื่อบุคคลเติบโตขึ้นมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายยิ่งขึ้นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนไป

๒. การกล่อมเกลาและการเรียนรู้ทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเมื่อบุคคลได้มีการสัมผัสโดยตรงกับข่าวสาร ค่านิยม และความเชื่อ เกี่ยวกับทางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา

การกล่อมเกลาทางการเมือง มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองตามบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ^{๕๑}

๑. กลุ่มที่ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยเฉพาะ เช่น พรรคการเมือง ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อปลุกฝังค่านิยมทางการเมือง เพื่อระดมกำลังสู่การกระทำทางการเมือง

^{๕๐} Almond, G. A. “Comparative political systems”, The Journal of Politics, Vol.18 No. 1 (1956): 391-409.

^{๕๑} พงษ์พิสาณ ชุมพล, ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๔.

๒. กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อนำวัตถุประสงค์มาใช้ทางการเมือง แต่ใช้ศึกษาทางการเมือง เช่น กลุ่มศาสนา

๓. กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง และไม่ทำการอบรมกล่อมเกลารวมถึงการเมืองอย่างเป็นทางการ หากแต่บางครั้งทำโดยไม่รู้ตัว เช่น สมาคมกีฬา

๔. ประสบการณ์ทางการเมือง การได้สัมผัสกับการเมืองโดยตรงย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติและค่านิยมอย่างทางการเมือง เป็นโอกาสที่บุคคลจะได้ทดสอบบทเรียนที่ได้เรียนรู้มาโดยทางอ้อมผ่านตัวแทนต่าง ๆ กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

๕. สื่อมวลชน (Mass media) ได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองมากขึ้นตามลำดับ หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์เป็นตัวการที่ทำให้การสื่อสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมืองไม่ว่าจากรัฐบาลถึงประชาชน หรือจากคนกลุ่มหนึ่งถึงอีกกลุ่มหนึ่งดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้มาและสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การกล่อมเกลารวมถึงการเมือง (Political socialization) กระบวนการชนิดนี้ถือว่าได้เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับมนุษย์กล่าวคือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมากมาย

สถาบันกล่อมเกลารวมถึงการเมือง หรือตัวแทน (Agents) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในกระบวนการขัดเกลารวมถึงการเมือง ต่อไปนี้^{๕๒}

๑. สถาบันครอบครัว ในทุกสังคมการขัดเกลารวมถึงการเมืองจะเกิดขึ้นในครอบครัวเครือญาติในชั้นนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ถูกผิดตามความหมายของวัฒนธรรมนั้น รวมทั้งเรียนรู้วัฒนธรรมบางประการที่เป็นแบบแผนในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมสำหรับวัยและเพศของตนการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองที่แท้จริงเกิดขึ้นน้อยมาก แต่แนวการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาจะเน้นว่าครอบครัวมีความสำคัญมากเพราะหลายสิ่งหลายอย่างที่คุณคนได้เรียนรู้จากครอบครัวจะได้รับการถ่ายทอดไปสู่บทบาททางการเมืองต่อไปเพราะการเรียนรู้ทางปฐมนิเทศเป็นการเรียนรู้ที่สนิทสนมเป็นการเรียนรู้ที่ฝังรากลึกมากกว่า การเรียนรู้จากทุติยภูมิซึ่งเป็นกลุ่มที่บุคคลมีความสัมพันธ์ด้วยแต่เฉพาะในบทบาทหนึ่งอีก ทั้งขาดความต่อเนื่องไม่เป็นประจำด้วย

๒. กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีฐานะเท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกันเป็นตัวแทนการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองชั้นปฐมนิเทศที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไปและมีอิทธิพลตลอดชีวิตในด้านการเมือง กลุ่มเพื่อนจะให้บทเรียนทางการเมืองขั้นต้นแก่บุคคลอีกทั้งยังสามารถหล่อหลอมให้เขามีความรู้สึกร่วมว่าเป็นคนจำพวกใด ชนชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใด เป็นต้น

๓. สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นตัวแทนในการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองที่เป็นทางการเป็นการกล่อมเกลารวมถึงการเมืองอยู่กึ่งกลางระหว่างปฐมนิเทศกับทุติยภูมิสถาบันการศึกษาทำหน้าที่กล่อมเกลารวมถึงการเมือง ๓ ทาง คือ

^{๕๒} สิทธิพันธ์ พุทธพูน, **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

๓.๑ โดยจำลองรูปแบบสังคมการเมือง

๓.๒ ในทางตรง โดยการสั่งสอนจากครูบาอาจารย์และบทเรียนต่าง ๆ

๓.๓ ในทางอ้อม เช่น การเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น

๔. สถาบันสื่อมวลชน ในสังคมสมัยใหม่สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลາทางการเมืองมากขึ้น หนังสือพิมพ์วิทยุโทรทัศน์เป็นตัวการทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นจากรัฐบาลถึงประชาชนหรือจากกลุ่มคนหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งหรือแม้แต่ผู้หนึ่งของโลกถึงอีกผู้หนึ่งเป็นได้อย่างง่ายดายมากขึ้น

๕. สถาบันทางการเมือง ต่าง ๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมืองถือเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองที่เป็นทางการ และมีลักษณะทฤษฎีภูมิมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่กล่อมเกลาทางการเมืองประชาชนพลเมืองโดยตรง และมีส่วนเชื่อมสัมพันธ์กับการสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้มาถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การกล่อมเกลาทางการเมือง” (Politicalsocialization) กระบวนการชนิดนี้ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมมนุษย์คือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์การสร้าง “วัฒนธรรมทางการเมือง”

ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบและขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง หมายถึง ลักษณะและกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคนเรียนรู้ ซึมซับ และปรับตัวเข้ากับ ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งกระบวนการนี้มีทั้งรูปแบบที่หลากหลายและลำดับขั้นตอนที่พัฒนาขึ้นตามบริบทและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องและความยืดหยุ่น โดยรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาและปรับตัวกับระบบการเมืองในสังคมได้อย่างเหมาะสม

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล

แนวคิดและทฤษฎีการประเมินผล คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวัดและตัดสินคุณค่า หรือประสิทธิภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การเรียนการสอน โครงการ นโยบาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนา หรือสรุปผลการดำเนินงาน แนวคิดการประเมินผล (Evaluation Concepts) โดยทั่วไป การประเมินผลมีแนวคิดหลัก ๆ คือ ๑) การตัดสินคุณค่า (Judgment of Value): เพื่อบอกว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ควรปรับปรุงอย่างไร ๒) การใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation): ใช้ข้อมูลประเมินเพื่อปรับปรุงระหว่างดำเนินการ และ ๓) การใช้ข้อมูลเพื่อสรุปผล (Summative Evaluation): ใช้ข้อมูลเพื่อสรุปผลเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมหรืองาน

๒.๕.๑ ความหมายการประเมินผล การประเมินผล เป็นการ วัด วิเคราะห์ ตัดสินคุณค่า โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ตรวจสอบความสำเร็จ และ หาทางพัฒนา ต่อไป เป็นการใช้อ้างอิงที่เป็นหลักฐานในการตัดสิน ไม่ใช่แค่ความรู้สึก และการประเมินผลสามารถเกิดได้ทุกช่วง ทั้ง ก่อน ระหว่าง

และหลัง การดำเนินงานมีผู้ให้ความหมายหลายประการ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายหลายประการ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ

Good (1973) กล่าวว่า การประเมินผล คือการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจริงกับผล ที่คาดหวังจะได้รับว่ามีความแตกต่างเพียงใด^{๕๓}

Robbins (1973) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการของการดูแล และติดตาม เพื่อที่จะดูว่าองค์กรหรือหน่วยงานได้รับและใช้ทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด^{๕๔}

Rossi and freeman (1982) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการประยุกต์ ใช้กระบวนการวิจัย ทางสังคมศาสตร์อย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินกรอบความคิด รูปแบบการดำเนินงาน และประโยชน์ ของแผนงานในการแทรกแซงทางสังคม กล่าวคือการวิจัยประเมินผลเกี่ยวกับการใช้ระเบียบวิธีวิจัย ทางสังคมศาสตร์ เพื่อวินิจฉัยและปรับปรุงวางแผนประสิทธิผล และประสิทธิภาพของแผนงาน^{๕๕}

กฤติยา อนุวงศ์ (๒๕๕๔) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า หมายถึง กระบวนการหรือ ขั้นตอนที่อาศัยสารสนเทศต่าง ๆ มาสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อดำเนินการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุ วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้วางไว้^{๕๖}

เชาว์ อินโย (๒๕๕๓) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินค่าของวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคล ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใดโดย วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวัดผล^{๕๗}

รัตน์ บัสนันท์ (๒๕๔๐) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า หมายถึง กระบวนการ รวบรวมข้อมูลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์แล้วตัดสินให้คุณค่าต่อข้อมูลของ สิ่งนั้น ๆ^{๕๘}

^{๕๓} Good, Carter. V., **Dictionary of Education**, (Newyork: McGraw Hill, 1973), p.165.

^{๕๔} Robbins, Stephen P., **Organization Theory: Structure Design and Application**. 3rd ed, (New Jersey : Prentice-Hall, 1990), p.147.

^{๕๕} Rossi, Peter H. and Howard E. Freeman, **Evaluation : A Systematic Approach**. 2nd ed, (California : Sage Puplications, 1982), p.79.

^{๕๖} กฤติยา อนุวงศ์, การประเมินผลสำเร็จของชุมชนที่ได้ดำเนินการตามมาตรฐานการอยู่อาศัยในชุมชน ของการเคหแห่งชาติ: กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง อาคารแฟลตเช่า, **วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๖.

^{๕๗} เชาว์ อินโย, **การประเมินผลโครงการ**, (กรุงเทพมหานคร: วี.พรีน (1991), ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๕๘} รัตน์ บัสนันท์, **การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน**, (กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พรีน, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

ปิยะราช เทพสภา (๒๕๖๐) การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิด สารสนเทศเพื่อช่วยให้ผู้ที่มีอำนาจหรือผู้รับผิดชอบได้ใช้ประโยชน์สำหรับการเลือกทางเลือกในการประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๕๙}

ราชบัณฑิตยสถาน (2456 อ้างถึงใน พิชิต ฤทธิจรูญ, 2555) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า หมายถึง การกะประมาณค่าหรือราคาเท่าที่ควรจะเป็นจริง^{๖๐}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การประเมินผล (Evaluation) คือ กระบวนการรวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูล อย่างเป็นระบบ เพื่อตัดสินคุณค่า ความเหมาะสม หรือประสิทธิภาพของงาน กิจกรรม โครงการ หรือการเรียนรู้ แล้วนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนา หรือสรุปผลการดำเนินงาน

๒.๕.๒ ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผล มีบทบาทต่อการบริหารโครงการและสอดคล้องอยู่ในกระบวนการต่าง ๆ ของวงจรโครงการ ดังนั้น การแบ่งประเภทการประเมินผลก็ต้องให้สอดคล้องกับวงจรของโครงการสามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ดังต่อไปนี้^{๖๑}

๑) การประเมินผลก่อนโครงการ เป็นการประเมินผลขั้นต้น หรือครั้งแรกก่อนที่จะเริ่มวางแผนโครงการ เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ที่จะนำโครงการไปปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้วางแผนทราบว่าสิ่งที่อยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร แล้วนำข้อมูลที่ได้ให้มาใช้เป็นมาตรฐานขั้นต้นในการจัดลำดับความสำคัญของความจำเป็น ตลอดจนการกำหนดเป้าหมาย และการประเมินผลโครงการ

๒) การประเมินผลการวางแผนโครงการ เป็นการประเมินตัวโครงการก่อนนำไปปฏิบัติ หรือก่อนอนุมัติโครงการ ว่าโครงการที่วางแผนนั้นมีความเป็นจริง (Realistic) และความถูกต้องเพียงใด เป็นที่พอใจของผู้วางแผนหรือยัง อีกทั้งเพื่อเป็นการทบทวน ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเรื่องที่จะประเมิน ต้องสอดคล้องกับหัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการ เช่น การประเมินด้านวิชาการ ทรัพยากรงบประมาณ เศรษฐกิจ หน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นต้น โดยผู้ประเมินต้องประเมินผลโดยปราศจากอคติ และต้องอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าเมื่อนำโครงการไปปฏิบัติแล้วจะเกิดผลลัพธ์สุดท้าย (Owcome) ตามที่ตั้งไว้

๓) การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ เป็นการประเมินผลระหว่างการนำโครงการไปปฏิบัติ รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งระดับแผน ระดับ

^{๕๙} ปิยะราช เทพสภา, การประเมินโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๐), หน้า ๗.

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, (อ้างถึงใน พิชิต ฤทธิจรูญ, 2555), เทคนิคการประเมินโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: แฮส ออฟ เคอร์มิสท์., ๒๕๕๕), หน้า ๖๕.

^{๖๑} สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวางแผนและการประเมินผลโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพรส (1989), ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๙-๑๔๒.

(๑) การประเมินผลความก้าวหน้า (Progress Evaluation) โดยวิธีการกำกับดูแลงาน หรือ การตรวจสอบติดตาม เพื่อหาความก้าวหน้าของโครงการแต่ละช่วงเวลา ว่าดำเนินการไปตามแผนของโครงการหรือไม่ เพียงใด และปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมเพื่อให้โครงการสำเร็จตามกำหนดเวลา

(๒) การประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation Evaluation) เพื่อทราบช่องว่างระหว่างแผนของโครงการกับสิ่งที่ปฏิบัติให้จริง เช่น ข้อจำกัดที่แท้จริงของการดำเนินโครงการ การใช้ทรัพยากรสนับสนุนให้เกิดการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้ได้รับข้อมูลป้อนกลับที่รวดเร็ว และนำมาปรับแผนโครงการให้เหมาะสม เพื่อให้การประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการได้ผลสมบูรณ์และมีความแข็งแกร่ง ควรจะเชื่อมโยงการประเมินผลความก้าวหน้าและการประเมินผลการดำเนินงานเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

๔) การประเมินผลหลังสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินผลหลังจากปิดโครงการ หรือ ดำเนินการโครงการเสร็จสมบูรณ์แล้ว เพื่อทราบภาพรวมของค่าใช้จ่ายและผลกำไร การเปลี่ยนแปลงแผนดำเนินงาน ผลของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ นอกจากนี้ต้องวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน และข้อเสนอแนะไว้เป็นแนวทางการพัฒนาขยาย การพัฒนาองค์การ การพัฒนาโครงการในอนาคต รวมทั้งการแสวงหาการสนับสนุนจากสาธารณะ การประเมินประเภทนี้สามารถแบ่งการประเมินเป็น ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การประเมินผลสุดท้าย ซึ่งการประเมินนี้สามารถดำเนินการประเมินผลความสำเร็จหรือผลผลิตได้ทันที เมื่องานหรือโครงการสิ้นสุดลง

(๒) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ควรจะดำเนินการประเมินผลเมื่อโครงการสิ้นสุดลง ๖-๑๒ เดือน

จากข้อมูลข้างต้น การแบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องในทิศทางเดียวกับ รัตนะ บัวสนธ์ (2540) ได้แบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการเป็น ๓ ประเภท ได้แก่^{๖๒}

๑) การประเมินผลโครงการก่อนดำเนินงาน หรือการประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการ

๒) การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน หรือการประเมินผลขณะดำเนินโครงการ

๓) การประเมินผลโครงการภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน หรือการประเมินผลภายหลังสิ้นสุดโครงการ

สุวิมล ติรภานันท์ (2550) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินผลไว้ว่า การประเมินผลเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการ นับตั้งแต่การเลือกโครงการ การวางแผนโครงการ การ

^{๖๒} รัตนะ บัวสนธ์, การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน, (กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้น, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

ดำเนินงานตามโครงการจนถึงการประเมินผลสุดท้ายของโครงการ ชนิดของการประเมินโครงการจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของการประเมิน ดังนี้^{๖๓}

Need Assessment หมายถึง การประเมินความต้องการขององค์กร หรือกลุ่มสังคมเพื่อนำมาทำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ เป็นการประเมินก่อนเริ่มทำแผนหรือทำโครงการ

Feasibility Study หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของทางเลือกเพื่อนำมาจัดทำเป็นนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ

๑) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการพิจารณาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับ

๒) ด้านสังคม เป็นการพิจารณาว่าโครงการ หรือแผนงานไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคม

๓) ด้านการเมือง เป็นการพิจารณาว่าการดำเนินงานจะไม่มีข้อขัดแย้งทางการเมืองหรือได้รับการสนับสนุน

๔) ด้านบริหาร เป็นการพิจารณาถึงขีดความสามารถขององค์กรที่เกี่ยวข้องว่ามีความสามารถที่จะดำเนินการได้หรือไม่

๕) ด้านเทคนิค เป็นการพิจารณาถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน

๖) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพิจารณาว่าโครงการ หรือแผนงานที่จัดทำขึ้นมีผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่

Context Evaluation หมายถึง การประเมินบริบทของโครงการว่ามีความเหมาะสมประกอบด้วย ความจำเป็นของโครงการ ความต้องการโครงการของกลุ่มเป้าหมาย ความเหมาะสมของโครงการต่อกลุ่มเป้าหมาย และความเหมาะสมต่อพื้นที่ดำเนินโครงการ

Input Evaluation หมายถึง การประเมินความพร้อมของสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกนำเข้ามาร่วมในโครงการ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ แนวทางการจัดการ วัสดุอุปกรณ์

Process Evaluation หมายถึง การประเมินการปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการว่ามีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใด

Monitoring หมายถึง การติดตามกำกับงาน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่วางไว้หรือไม่

Formative Evaluation หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เมื่อดำเนินโครงการไปได้ระยะหนึ่ง เพื่อนำผลไปใช้แก้ไขปรับปรุงโครงการ

^{๖๓} สุวิมล ติรภานันท์, การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙-๑๐.

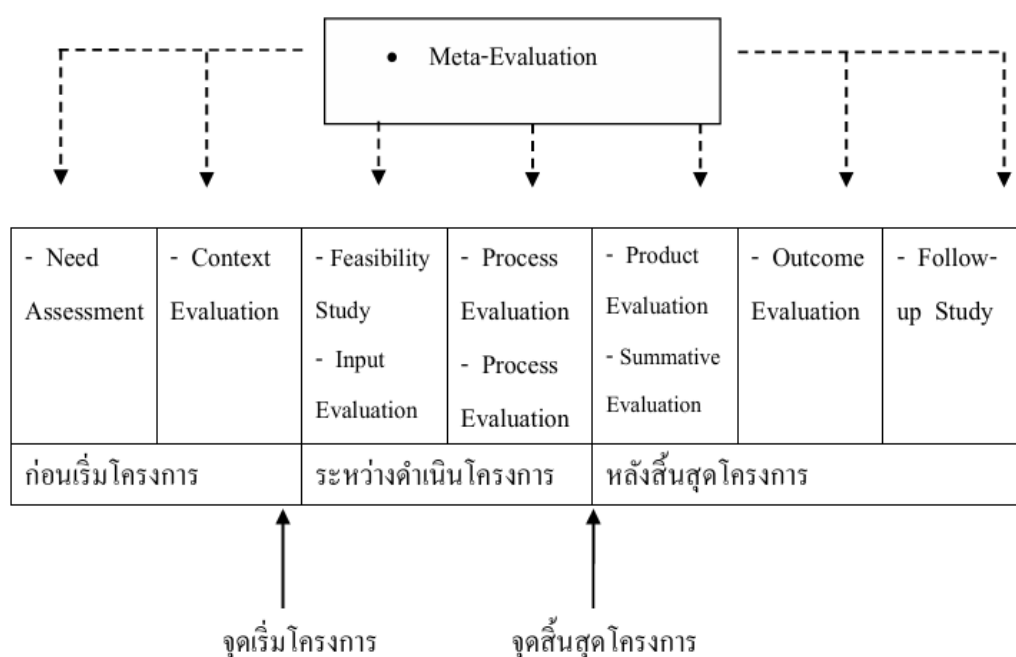
Product Evaluation หมายถึง การประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่เพียงใด

Summative Evaluation หมายถึง การประเมินผลสรุปโครงการ หลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการนั้น เพื่อนำผลไปประกอบการตัดสินใจว่า ควรปรับปรุง แก้ไข สานต่อ หรือยุติโครงการ

Outcome Evaluation หมายถึง การประเมินผลที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด ทั้งที่คาดหวังและที่ไม่ได้คาดหวัง

Follow-up Study หมายถึง การติดตามผลที่เกิดขึ้นจากโครงการเมื่อสิ้นสุดโครงการสิ้นสุดไปแล้ว จะมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความคงอยู่ ความก้าวหน้า และการพัฒนาอันเป็นผลมาจากการได้รับโครงการที่กำหนด

Meta-Evaluation หมายถึง การประเมินโครงการประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการประเมิน นิยมใช้ประเมินการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) การประเมินสรุป (Summative Evaluation) และการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)



แผนภาพที่ ๒.๑ ประเภทของการประเมินตามช่วงเวลาของโครงการ
แหล่งที่มา: สุวิมล ติรกานันท์, ๒๕๕๐: ๑๐.

ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินผล แบ่งได้หลายวิธี แต่โดยหลักแล้ว มี ๓ ประเภทสำคัญ คือ ๑. การประเมินผลตามช่วงเวลา เป็นการประเมินก่อนดำเนินการ (Pre-assessment / Diagnostic Evaluation) ใช้เพื่อวิเคราะห์สภาพพื้นฐานหรือความพร้อม เช่น ประเมินพื้นฐานนักเรียนก่อนเรียน การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) ใช้เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงขณะดำเนินงาน เช่น ประเมินการสอนระหว่างภาคเรียน การประเมินหลังดำเนินการ (Summative Evaluation) ใช้เพื่อสรุปผลความสำเร็จ เช่น ประเมินผลสัมฤทธิ์หลังจบโครงการ ๒. การประเมินผลตามวัตถุประสงค์ เป็นการประเมินเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation) เพื่อหาจุดบกพร่องแล้วนำไปปรับปรุง เช่น ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Judgmental Evaluation) เพื่อใช้ผลประเมินในการตัดสินใจ เช่น ผ่าน/ไม่ผ่าน, เลื่อนชั้น, ยุติโครงการหรือไม่ ๓. การประเมินผลตามผู้ประเมิน การประเมินโดยผู้สอนหรือผู้ดำเนินงาน (Self-Evaluation) เช่น ครูประเมินตนเอง หรือเจ้าหน้าที่ประเมินการทำงานของตนเอง การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (External Evaluation) เช่น ให้คนนอกองค์กรมาตรวจสอบความมีประสิทธิภาพของโครงการ การประเมินโดยเพื่อนร่วมงาน (Peer Evaluation) เช่น นักเรียนประเมินกันเอง หรือเจ้าหน้าที่ประเมินผลงานเพื่อนร่วมทีม

๒.๕.๓ รูปแบบการประเมินผล

รูปแบบการประเมินผล เป็นวิธีการหรือแนวทางที่ใช้ในการวัดและตัดสินข้อมูลที่ได้จากการประเมิน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ ดังนี้

๑) ตัวแบบการประเมินโครงการ ตัวแบบชิป (CIPP Model)

ตัวแบบในการประเมินโครงการมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ตัวแบบที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดตัวแบบหนึ่ง คือ ตัวแบบชิป (CIPP Model) ในปี ค.ศ. 1966 แดเนียล สตัฟเฟิล บีม (Daniel Stufflebeam) และคณะได้สร้างตัวแบบสำหรับใช้ในการประเมินผลโครงการสาขาการบริหารการศึกษา และได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินออกมาหนึ่งเล่มชื่อว่า “Educational Evaluation and Decision-making” ในปี ค.ศ. 1971 หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการการศึกษาของไทย เพราะได้ให้แนวคิด และวิธีการในการวัด และประเมินผลการศึกษาที่น่าสนใจ และไม่ล้าสมัยอีกด้วยนอกจากนั้น สตัฟเฟิล บีม ก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่า เขาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ทั้งนี้มีพัฒนาการในการสร้างตัวแบบชิป (CIPP Model) โดยสังเขปดังต่อไปนี้^{๖๔}

สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้สร้างตัวแบบ CIPP ขึ้นในปี ค.ศ. 1966 สำหรับใช้ในการประเมินผลโครงการสาขาการบริหารการศึกษา โดยเป็นการศึกษาโครงการแบบเน้นกระบวนการ (Formative Approach) จากปัจจัยนำเข้าที่เข้าสู่กระบวนการ และจากกระบวนการก่อให้เกิดผลผลิต ซึ่งได้แก่ผลิตภัณฑ์ในบริบทของสภาพแวดล้อม

^{๖๔} Stufflebeam, Daniel L., *The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability*, (Atlantic City: N.J., 1971), p. 175.

ต่อมา ในปี 1967 สตัฟเฟิล บีม ได้พัฒนาตัวแบบ CIPP โดยเน้นการกำหนดเป้าประสงค์ (Corporate Goal-setting) จากการวิเคราะห์ (Context) หรือสภาพแวดล้อม รวมถึงการประเมินความต้องการความต้องการ (Needs Assessment) และการวางแผนจากการศึกษาความมีอยู่ของปัจจัยนำเข้า และการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อเป็นการกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงาน

สตัฟเฟิลบีม ได้พัฒนาตัวแบบ CIPP เป็นครั้งที่ ๓ ในปี ค.ศ.1971 โดยเพิ่มเติมการนำผลของการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงยุทธวิธีหรือแผนงาน จากนั้นในปี ค.ศ.1972 ก็ได้พัฒนาตัวแบบ CIPP เป็นครั้งที่ ๔ ซึ่งได้ให้น้ำหนักกับวิธีการศึกษาแบบเน้นผลรวมสรุปของโครงการ (Summative Approach) ไปพร้อม ๆ กับการศึกษาแบบเน้นกระบวนการดำเนินโครงการ (Formative Approach) และในการพัฒนาครั้งที่ ๕ เขาได้ขยายขอบเขตของแนวคิดเกี่ยวกับผลผลิต (Product) ออกไปสู่ยุทธวิธี หรือแผนงานระยะยาวที่เหมาะสม

การพัฒนาตัวแบบ CIPP ครั้งที่ ๕ ของ สตัฟเฟิล บีม ได้กำหนดให้มีการประเมิน ๑๐ หมวดดังต่อไปนี้

(๑) การจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ประเมินกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Contractual Agreements) เกี่ยวกับระเบียบวิธี งบประมาณ การวางแผนกิจกรรมร่วมกัน

(๒) การประเมินผลบริบท (Context Evaluation) เกี่ยวกับความต้องการ ผลประโยชน์ และปัญหาภายใต้สภาพแวดล้อมที่กำหนด

(๓) การประเมินผลปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เกี่ยวกับการวางแผนกิจกรรมและงบประมาณ

(๔) การประเมินผลกระบวนการ (Process Evaluation) เกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรม การบันทึกผลการปฏิบัติงาน และการติดตามผล

(๕) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) เกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชน

(๖) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) เกี่ยวกับผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม

(๗) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) เกี่ยวกับความต่อเนื่องในอนาคต

(๘) การประเมินการแพร่กระจาย (Transportability Evaluation) เกี่ยวกับการแพร่กระจาย ไปยังชุมชนอื่น

(๙) การประเมินผลสรุปรวบยอด (Meta Evaluation) เป็นการสรุปผลรวบยอดจากรายงานการประเมินผลที่ใช้ระเบียบวิธีที่มีความแตกต่างกัน

(๑๐) การนำเสนอบทเรียนสุดท้าย (Final Synthesis Report) เกี่ยวกับสิ่งที่จัดทำ ผลสำเร็จ และบทเรียนจากประสบการณ์

ดังนั้น ตัวแบบซีป (CIPP Model) ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) บริบท (Context) ๒) ปัจจัยนำเข้า (Input) ๓) กระบวนการ (Process) และ ๔) ผลผลิต (Product) ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบนั้น มีมิติในการพิจารณาสำหรับการประเมิน ดังนี้

(๑) การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม และปัจจัยพื้นฐานของโครงการ อันได้แก่ นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน สภาพความผันผวนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนแนวโน้มการก่อตัวของปัญหาที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เป็นต้น

(๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ซึ่งจำแนกเป็นบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ชีตความสามารถทางการบริหารงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยก็ยังจำแนกย่อยออกไปอีก เช่น บุคลากร อาจพิจารณาถึง เพศ อายุ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความพึงพอใจ ความคาดหวัง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา ถิ่นที่อยู่ และลักษณะของกลุ่มทางสังคม เป็นต้น

(๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการศึกษาการดำเนินการตามยุทธวิธี หรือแผนงานนั้นว่าเป็นไปตามขั้นตอนที่ได้ถูกกำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร อีกทั้งยังเป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการ โดยพิจารณาจุดเน้นที่ว่า กระบวนการของโครงการจะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ถูกกำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

(๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของโครงการ โดยเฉพาะความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ที่ได้ถูกกำหนดไว้กับผลผลิตที่ได้ออกมา จากนั้นจึงนำเกณฑ์การวัดผลที่ได้กำหนดไว้ไปใช้ตัดสิน อนึ่ง เกณฑ์การวัดผลที่ได้กำหนดไว้ดังกล่าวนั้น อาจเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่บุคคล หรือหน่วยงานอื่นได้กำหนดไว้ หรืออาจเป็นเกณฑ์การวัดผลที่กำหนดขึ้นเองก็ได้

นอกจากจะทำการประเมินโครงการโดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องนำแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักคิดในการประเมินโครงการอีกด้วย โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปทำการประเมินโครงการในทุก ๆ องค์ประกอบ และในทุก ๆ มิติที่ทำการประเมินโครงการตามตัวแบบซีป (CIPP Model) ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว^{๖๔}

^{๖๔} รังสรรค์ กัณหา, การประเมินผลโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านของอำเภอนาดูน จังหวัดเลย, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑.

รูปแบบประเมินโครงการ แบบ CIPP Model นั้นมาจากคำย่อของส่วนประกอบต่างๆ ของโครงสร้างโดยจะประเมิน ๔ ด้าน ดังนี้ ^{๖๖}

(๑) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ และเป็นการพิจารณาความจำเป็นที่ต้องจัดทำโครงการดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จำนวนประชากร สภาพ เศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน เป็นต้น เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

(๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่สำคัญได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน การประเมินปัจจัยนำเข้าเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

(๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่าง ๆ ถูกวิเคราะห์ รวบรวม และนำเสนอผู้ดำเนินงานโครงการ การประเมินกระบวนการมีประโยชน์ในการค้นหาจุดแข็ง (Strengths) หรือจุดด้อย (Weakness) ของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงการดำเนินโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดหรือไม่ ผลการประเมินทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับขยาย หรือทำเป็นงานประจำ

ทั้งนี้ การประเมินในแต่ละขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น คือ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต สามารถช่วยผู้ประเมินโครงการในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ๔ ประเภท คือ

๑) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) ได้จากการประเมินบริบทนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้น และระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

๒) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงการของโครงการ (Structuring Decisions) ได้จากการนำการประเมินปัจจัยนำเข้านำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจวางโครงการ กลวิธีดำเนินโครงการ และขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

^{๖๖} เชาว์ อินโย, การประเมินผลโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: วี.พรีน (1991), หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

๓) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) ได้จากการประเมินกระบวนการ นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๔) การตัดสินใจเพื่อการทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) ได้จากการประเมินผลผลิต นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรทำต่อไป ยุติ เล้มเลิก ขยายโครงการ หรือให้ทำเป็นงานประจำ

การประเมินแบบ CIPP Model เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยตัวป้อน ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีการกำหนดประเด็นของตัวแปร หรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูลกำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนโดยพื้นฐานรูปแบบ CIPP ต้องการชุดคำถามเพื่อถามเกี่ยวกับองค์ประกอบทั้ง ๔ ของรูปแบบการประเมิน ดังนี้^{๖๗}

๑) ด้านบริบทสภาพแวดล้อม (Context) ควรใช้ข้อความของคำถามที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหารายวิชาของหลักสูตร ว่ามีความเป็นไปได้ชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาหรือไม่ เช่น ความสัมพันธ์ของเนื้อหาในกระบวนวิชาต่าง ๆ ต่อเนื้อหาวิชาอื่นมีด้านใดบ้าง เวลาเหมาะสมหรือไม่ เนื้อหากระบวนวิชาควรแยกออกจากกันหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน การเชื่อมโยงระหว่างกระบวนวิชาและวิจัย กิจกรรมเสริมมีในด้านใดบ้าง มีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนต่อกระบวนวิชาหรือไม่ และมีเนื้อหาที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกับความต้องการของงานหรือไม่

๒) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ควรใช้ข้อความของคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าเหมาะสมหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน คุณลักษณะของนักศึกษา และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เป็นต้น การเข้าถึงความสามารถของผู้เรียนคืออะไร ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนคืออะไร แรงจูงใจของผู้เรียนคืออะไร การอยู่ในสภาพแวดล้อมของผู้เรียนคืออะไร เนื้อหาของกระบวนวิชามีความชัดเจนหรือไม่ เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาได้จริงหรือไม่ แหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้คืออะไร ทักษะการสอนของผู้สอนมีความชำนาญเพียงไร เวลาที่ให้ระหว่างการทำงานและการเตรียมงาน และกระบวนวิชา มีการจัดการเรียนการสอนอย่างไร

๓) ด้านกระบวนการ (Process) ควรใช้ข้อความของคำถามที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน เพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการบริหารหลักสูตร เช่น กระบวนการทำงานของผู้เรียนคืออะไร ผู้เรียนมีการเข้าร่วมได้ดีหรือไม่อย่างไร มีปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้หรือไม่ มีการสื่อสารแบบ ๒ ทางที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ ผู้เรียนได้รับความรู้โดยการถ่ายทอดจากผู้สอน หรือผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ด้วยตัวเองหรือไม่ กระบวนการเรียนรู้และการสอนมีการวัดผลอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ปัญหา

^{๖๗} รัตน์ บัสนันท์, รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIest มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้, วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๖), : ๗-๒๔.

จากการปฏิบัติ จากสถาบันมีผลต่อการเรียนรู้และการสอนหรือไม่ และความสัมพันธ์ของผู้สอน ผู้เรียนกับความร่วมมือกันอยู่ในระดับใด

๔) ด้านผลลัพธ์ (Product) ควรใช้ข้อความของคำถามที่เกี่ยวกับการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ ได้แก่ ด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านภาวะผู้นำ ด้านความสามารถในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านความสามารถในการปรับตัว ด้านยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลและจิตบริการ ด้านความรู้ ความสามารถพิเศษ เช่น ระดับความรู้ ทักษะ ทศนคติของผู้เรียนหลังจากเรียนแล้วอยู่ในระดับใด ผู้เรียนประยุกต์สื่อบุคคลที่ผู้เรียนได้เรียนมาแล้วอย่างไร ประสพการณ์ทั้งหมดที่ผู้สอนและผู้เรียนได้รับเป็นอย่างไร และบทเรียนหลักที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้คืออะไร

ดังนั้น รูปแบบการประเมินผลรูปแบบ CIPP Model ช่วยให้การประเมินครอบคลุมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินโครงการ ซึ่งเหมาะกับการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงโครงการ โดยสามารถออกแบบเครื่องมือวิจัย (เช่น แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์) ให้สอดคล้องกับทั้ง ๔ องค์ประกอบ เพื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน ประกอบด้วย ๑) ด้านบริบทสภาพแวดล้อม (Context) ๒) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ๓) ด้านกระบวนการ (Process) และ ๔) ด้านผลลัพธ์ (Product)

๒.๖ บริบทเรื่องที่วิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปรากฏการณ์การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำบริบทเรื่องที่วิจัยมานำเสนอต่อไปนี้

๒.๖.๑ ขอบเขตเรื่องที่วิจัย

ในสังคมประชาธิปไตย การมีจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย รวมถึงจังหวัดพะเยา มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการขาดจิตสำนึกทางการเมือง เช่น ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมือง การเลือกตั้งที่ขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยังไม่เพียงพอ

อย่างไรก็ตาม จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบชุมชน โดยมีศาสนาพุทธเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต ศาสนาพุทธจึงสามารถถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยได้ โดยการนำ “พุทธนวัตกรรม” ซึ่งหมายถึง การใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่สร้างสรรค์และทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความเป็นอยู่ทางวัตถุและจิตใจ

แนวคิดที่สำคัญภายใต้บริบทเรื่องที่วิจัย ประกอบด้วย

๑. พุทธนวัตกรรม หมายถึง การใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในกระบวนการทางการเมือง ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้หลักสาธารณิยธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตาการุณยธรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๒) เมตตาวิจิตรธรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตาโมกขธรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สีสสามัญญดา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และ ๖) ทิฏฐิสามัญญดา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)

๒. จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การปลูกฝังความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของพลเมืองในฐานะผู้มีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย

๓. การพัฒนาชุมชนต้นแบบ การสร้างกลุ่มชุมชนที่สามารถเป็นตัวอย่างในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม

ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยคาดหวังผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑. ชุมชนต้นแบบที่มีการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตยและสามารถส่งต่อความรู้ให้แก่ชุมชนอื่น

๒. กระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมระหว่างประชาชน ผู้นำชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๓. แนวทางการพัฒนาชุมชนในมิติทางการเมืองและศีลธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้

ดังนั้น การวิจัยนี้มีศักยภาพในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมือง และการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย

๒.๖.๒ บริบทพื้นที่วิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ข้อมูลพื้นฐานชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยสังเขป มีดังนี้

๑. ตำแหน่งที่ตั้ง

วัดอินทร์ฐานตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนขนาดเล็กถึงขนาดกลางล้อมรอบ มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ

๒. ลักษณะภูมิศาสตร์

พื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตพื้นที่ราบลุ่ม มีภูมิอากาศแบบเขตร้อนชื้น เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรมและการอยู่อาศัย พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นพื้นที่พักอาศัย วัดวาอาราม และบางส่วนเป็นพื้นที่เพาะปลูก

๓. ประชากร

ชุมชนวัดอินทร์ฐานมีประชากรส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษในพื้นที่ และยังคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

๔. ศาสนาและวัฒนธรรม

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักของชุมชน และวัดอินทร์ฐานถือเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ กิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญวันพระ การจัดประเพณีสงกรานต์ และงานบุญต่างๆ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในชุมชน

๕. การศึกษา

ในพื้นที่มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงมีโอกาสทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งมักจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับวัด

๖. เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร เช่น การปลูกข้าว พืชสวน และการเลี้ยงสัตว์ รายได้ส่วนหนึ่งมาจากการค้าขายและการทำงานรับจ้าง

๗. ความเชื่อมโยงกับวัดอินทร์ฐาน

วัดอินทร์ฐานไม่เพียงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน แต่ยังมีบทบาทในการให้ความรู้ทางจริยธรรมและพัฒนาศักยภาพของประชาชนในด้านต่างๆ พระสงฆ์ในวัดมักจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและความสามัคคี เช่น โครงการสอนศีลธรรมสำหรับเยาวชน และการจัดอบรมเพื่อสร้างความตระหนักถึงบทบาทพลเมือง

๘. ศักยภาพในการพัฒนา

ชุมชนวัดอินทร์ฐานมีศักยภาพในการพัฒนาในหลายด้าน เช่น

๘.๑ การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมือง ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

๘.๒ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: ด้วยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกับความรู้แบบสมัยใหม่

๘.๓ การสร้างชุมชนต้นแบบ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในทุกมิติ ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง

ดังนั้น การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนวัดอินทร์ฐานเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาและวิจัยต่อยอดเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบตามเป้าหมายของโครงการพัฒนาสังคมโดยใช้พุทธนวัตกรรมได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคต

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เป็นการวิจัยถึงจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เชษฐา ทรัพย์เย็น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคมจังหวัดสมุทรสงคราม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และยอมรับสมมติฐานทุกข้อ คือ 1) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย 2) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเอง และ 5) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเองในระดับมาก^{๖๘}

สุกิจ ชัยมุขลิก และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญา ในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรม พบว่ามีประสิทธิภาพ เท่ากับ ๘๒.๔๘/๘๔.๖๗ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ ๘๐/๘๐ ๒. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรมพบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบหลังการอบรมสูงกว่า ก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบก่อนและหลังการ อบรมประจำหน่วยกิจกรรม โดยค่าคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. โดยเฉลี่ยการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรมพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติครั้งวันครั้ง ๔. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม และสมาชิกเครือข่ายที่มีต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรมพบว่ามีความพึงพอใจต่อการอบรมโดยรวม อยู่ในระดับพอใจมาก^{๖๙}

เขวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ”

^{๖๘} เชษฐา ทรัพย์เย็น, การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม, วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐) : ๑๕๓ – ๑๕๙.

^{๖๙} สุกิจ ชัยมุขลิก และคณะ, “การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญา ในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสารานิยธรรม”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๗๕-๘๙.

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า สถาบันการศึกษา และสถาบันทางการเมือง โดยการกล่อมเกลางานการเมืองส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ได้ร้อยละ ๒๗.๕ และโดยหลักสาราณียธรรม ๖ ได้แก่ สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ทิฐีสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ได้ร้อยละ ๗๖ ๒. การพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรม พบว่าการมีจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาคด้วยการให้เยาวชนทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกันภายใต้กฎกติกาที่วางไว้ การมีจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่างกับการมีจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรมและการมีจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม การมีจิตสำนึกในเรื่องการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามสิทธิภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย การมีจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และ การมีจิตสำนึกในเรื่องความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจบนฐานความคิดเห็นที่แตกต่างแต่อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และระดับการพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก^{๗๐}

พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิติคุณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ๑. จิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองให้เยาวชนเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อสร้างพลังแรงในการมีส่วนร่วมและมีส่วนช่วยเสมอในการกำหนดนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอนาคตของประเทศ โดยทุกภาคส่วนสามารถร่วมกันส่งเสริมได้ด้วยการศึกษาทางการเมือง ให้ข้อมูลที่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ จิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้

^{๗๐} เซวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง, “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี”, **ปรัชญาคุษุภันฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

คือ การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ทางการเมืองและสังคม การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ความสนใจการบริหารงานของรัฐบาลและนักการเมือง ตามลำดับ^{๗๑}

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการจากปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ จิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการมี ๔ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๑ ปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ คือ ด้านความรู้ทางการเมือง ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านทัศนคติทางการเมือง และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด จิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ

๓. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการโดยรวมกันประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติตามหลักการและอุดมการณ์ทางประชาธิปไตย เคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ร่วมปกป้องเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสในสังคม อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม รักษากฎระเบียบของชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใจกระบวนการการปกครอง มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องในสังคมผลการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม ร่วมกันประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ร่วมปกป้องเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสในสังคม รักษากฎระเบียบของชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ปฏิบัติตามหลักการและอุดมการณ์ทางประชาธิปไตย เคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง หมั่นประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อยู่ระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การกล่อมเกลามาจากสถาบันทางสังคม การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสื่อเทคโนโลยี ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง และทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ๒) ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ขาดผู้นำ ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ ร่วมกัน ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบต่อการเมือง และมีความรู้การเมืองน้อย ๓) แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมี

^{๗๑} พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิตติกุล), การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

ส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ๑. พัฒนาทักษะความรู้ ๒. ประสานความร่วมมือจากสถาบันทางสังคมตามหลักบรร ๓. พัฒนาช่องทางในการใช้สื่อเทคโนโลยี ๔. การสร้างแนวทางมุ่งใจหรือผลประโยชน์ตอบแทน ๕. ผลักดันการทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ๖. จัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือ ๗. การสร้างต้นแบบทางการเมือง ๘. สร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ๙. สร้างมาตรการทางกฎและข้อบังคับในการมีส่วนร่วม^{๗๒}

จิตรกร ละออศรี, ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ($t = ๓.๑๐$) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การกล่อมเกลามาจากสถาบันทางสังคม ($t = ๒.๐๓๙$) การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจ ($t = ๒.๔๑๓$) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสื่อเทคโนโลยี ($t = ๒.๖๙๗$) และความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ($t = ๒.๘๗๘$) และทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ๒. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดผู้นำและแนวร่วมนักศึกษา ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบต่อการเมือง และมีความรู้การเมืองน้อย ๓. แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ๑) พัฒนาทักษะความรู้ ๒) ประสานความร่วมมือจากสถาบันทางสังคมตามหลักบรร ๓) พัฒนาช่องทางในการใช้สื่อเทคโนโลยี ๔) การสร้างแนวทางมุ่งใจ หรือผลประโยชน์ตอบแทน ๕) ผลักดันการทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ๖) จัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือ ๗) การสร้างต้นแบบทางการเมือง ๘) สร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ๙) สร้างมาตรการทางกฎ ข้อบังคับในการมีส่วนร่วม^{๗๓}

โชคชัย ศรีรักษา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนจังหวัดลพบุรีให้ประสบความสำเร็จ จะต้องให้ความสำคัญและพัฒนาปัจจัยการกล่อมเกลามาทางการเมืองจำนวน ๓ ด้าน คือ กลุ่มเพื่อน, สถาบันครอบครัว และสถาบันทางการเมือง และปัจจัยด้านหลักสารานุกรม ๖ จำนวน ๔ ด้าน คือ สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้), ทฤษฎีสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) , สีสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และเมตตาทายกรรม

^{๗๒} คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล, “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์”, วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ปีที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘, ฉบับพิเศษ (กรกฎาคม ๒๕๕๘), หน้า ๒๙-๔๒.

^{๗๓} จิตรกร ละออศรี, ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์”, วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๖๕), หน้า ๑๐๑-๑๑๗.

(การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) โดยมีประสิทธิภาพพยากรณ์ร้อยละ ๘๑.๘ (R-Square = .๘๑๘) โดยมีค่า Tolerance เท่ากับ .๒๑๘-.๖๙๔ ค่า VIF เท่ากับ ๑.๔๔๑-๔.๕๘๑ และค่า Durbin-Watson เท่ากับ ๒.๐๓๕ มีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ และแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึก การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรีโดยการประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตาการุณยธรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันแสดงไมตรีจิตกับเพื่อนร่วมกัน เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เคารพนับถือกันต่อเพื่อนและผู้ใหญ่ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แสดงอาการวากิรียาสภาพ ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาไม่แบ่งแยกชนชั้นบุคคลเพื่อความเท่าเทียมกัน แสดงความสามัคคีในกลุ่มเป็นหนึ่งเดียวกัน ๒) เมตตาวชิกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) การชี้แนะเพื่อนในสิ่งที่ดี พูดจาสุภาพ พูดด้วยเหตุผล เคารพผู้อื่นและให้เกียรติการผู้อื่น รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองไม่ยุ่งกับเรื่องของผู้อื่น จัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมห้องเรียนสีขาว กิจกรรมกีฬาสี กิจกรรมอบรมศีลธรรมโดยการนิมนต์ให้พระสงฆ์มาเทศน์ให้ข้อคิดและคำแนะนำต่าง ๆ ๓) เมตตาเมตตา (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มีจิตเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกันผู้อื่น แสดงความคิดเห็นด้วยความเป็นกลางและด้วยเหตุผล ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรและการให้เกียรติผู้อื่น ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) การปลูกฝังจิตสำนึกเริ่มต้นจากการรู้สึกแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ผู้อื่น ส่งเสริมให้เยาวชนลดความเห็นแก่ตัวและเสียสละแรงกายแรงใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักคุณค่าของสิ่งของและการใช้สิ่งของอย่างมีประสิทธิภาพ การแสดงความเห็นใจและเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อได้รับความเดือดร้อนโดยไม่หวังผลตอบแทน ๕) สีสสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) การปลูกฝังให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน ผู้บริหารและครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน การสร้างความรักความสามัคคีในสถานศึกษาผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารงานด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๗๔}

พระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข (ยังบุญส่ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลัก สาราณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การนำหลักสาราณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านทฤษฎีสามัญญตามีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด รองลงมา ด้านเมตตาเมตตา ส่วน ด้านเมตตาวชิกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ๒) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักสาราณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวม อยู่ในระดับมาก จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีการนำหลักสาราณียธรรม ๖ โดยภาพรวม แตกต่าง กัน ส่วนอาชีพที่แตกต่างกันมีการนำหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน ๓) แนวทางการส่งเสริมการ

^{๗๔} โชคชัย ศรีรักษา, “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” ปรชญาตษฏีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖)

นำหลักสารณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร้อนพิบูลย์ด้านเมตตา ภายกรรม ควรยินดีให้คำแนะนำด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ด้านเมตตาวจีกรรม ควรชี้แจงรายละเอียดให้ ทราบถี่ถ้วน ด้านเมตตามโนกรรมควรให้เกียรติแก่ประชาชนอย่างเสมอภาค ด้านสาธารณโภคี ควร มุ่งเน้นการจัดสาธารณูปโภคเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้านสี่ลสามัญญตา ควรที่มีความเอื้อเฟื้อมีมนุษย สัมพันธ์ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ด้านทฎฐิสามัญญตาควรใจกว้างพร้อมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการปฏิบัติงาน^{๗๕}

๒.๘ กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย

การกำหนดกรอบความคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวคิดวิเคราะห์เชิงระบบ (System Analysis) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในทุกมิติ โดยคณะผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นตัวแปรได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ๑. จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน วัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากงานวิจัยของสถาบัน พระปกเกล้าซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมี ความสามารถในการปกครองตนเอง ๒. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีส่วนร่วม ๓. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความสามัคคี ๔. จิตสำนึกทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยด้านการมีระเบียบทางสังคม^{๗๖} ๒. หลักสารณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตา ภายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๒) เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สี่ลสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) ๖) ทฎฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)^{๗๗}

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วย การกล่อมเกลางานทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ประกอบด้วย ๑) สถาบันครอบครัว ๒) กลุ่มเพื่อนและ ชุมชน ๓) สถาบันการศึกษา ๔) สถาบันสื่อสารมวลชน ๕) สถาบันทางการเมือง^{๗๘} ดังแสดงตาม แผนภาพที่ ๒.๑

^{๗๕} พระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข (ยังบุญส่ง), “การนำหลักสารณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของ บุคลากรเทศบาลตำบลร้อนพิบูลย์ อำเภอร้อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๑๑๐-๑๒๑.

^{๗๖} สถาบันพระปกเกล้า, “การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้มีความเป็นพลเมือง เพื่อระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘), หน้า : ๕๔-๕๕

^{๗๗} ส.ม.(ไทย) ๑๒/๔๖๙/๕๐๙-๕๕๕.

^{๗๘} สิทธิพันธ์ พุทธหิน, ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนของการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔ รูปแบบการประเมินผล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบระเบียบการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed

Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร (Population)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๗๖๔ คน^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Samples)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นการกำหนดจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๗๖๔ คน ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๒.๕๔ คน คิดเป็นจำนวนเต็มได้ ๒๖๓ คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ โดยมีการกำหนดสูตรการหาขนาดตัวอย่างดังนี้

N = จำนวนประชากร

n = กลุ่มตัวอย่าง

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่ากลุ่มตัวอย่าง} \quad 764 &= \frac{764}{1 + 764(0.05)^2} \\ &= 262.54 \text{ หรือ } 263 \text{ คน} \end{aligned}$$

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

^๑ ประกาศเทศบาลเมืองพะเยา, การจัดตั้งชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา, (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕).

^๒ Taro Yamane, *Elementary Sampling Theory*, (New Jersey: Prentice-Hall, Inc, 1967), p. 398.

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ทั้งหมด ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง ๒. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีส่วนร่วม ๓. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความสามัคคี ๔. จิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีระเบียบทางสังคม^๓

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการglomเกลตาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ประกอบด้วย ๑) สถาบันครอบครัว ๒) กลุ่มเพื่อนและชุมชน ๓) สถาบันการศึกษา ๔) สถาบันสื่อสารมวลชน ๕) สถาบันทางการเมือง^๔

ตอนที่ ๔ หลักสารณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตากรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๒) เมตตาวิกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตาโมกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สีสสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) ๖) ทิฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)^๕ เป็นลักษณะข้อคำถาม มีมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Likert scale) ^๖ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น ๕ ระดับดังนี้

๕ หมายถึง ระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน มากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน มาก

๓ หมายถึง ระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน น้อย

๑ หมายถึง ระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน น้อยที่สุด

เมื่อรวบรวมข้อมูล และแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณา ระดับความถี่ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาดังสูตรการคำนวณระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับชั้น โดยใช้สูตรการคำนวณช่วงความกว้างของชั้น^๗

^๓ สถาบันพระปกเกล้า, “การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้มีความเป็นพลเมืองเพื่อระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘), หน้า : ๕๔-๕๕

^๔ สิทธิพันธ์ พุทธนุ, ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

^๕ ส.ม.(ไทย) ๑๒/๔๖๙/๕๐๙-๕๕๕.

^๖ บุญใจ ศรีสถิตนรากร, การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติของการวัดเชิงจิตวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗๔.

^๗ มัลลิกา บุณนาค, สถิติเพื่อการตัดสินใจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๙.

๒) การสร้างเครื่องมือ ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือโดยดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๒. นำแบบร่างสอบถามนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสมของเครื่องมือ

๓. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ คน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง และความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนความชัดเจน และการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม ซึ่งใช้เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องกำหนดค่าตัวเลขดังนี้

ค่า +1 หมายถึง สอดคล้อง

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่า -1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญ ๕ รูปหรือคน ได้แก่

๑) พระครูธรรมธรรมบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๒) ผศ.ดร.ชูชาติ สุทธิยะ, อาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓) ดร.พงษ์สนธิ คุณนลา อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะทอง วังฝายแก้ว อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๕) ว่าที่ ร้อยตรี ดร.นิกรณ โปธาฤทธิ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๔. ขอรับเครื่องมือในการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญคืนแล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของคำถามในแต่ละข้อ ถ้ามี IOC < ๐.๕ แสดงว่าข้อคำถามนั้นเนื้อหาไม่ตรงตามที่ต้องการวัด ถือว่าใช้ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ทดแทนกรณีให้เห็นว่าไม่ครอบคลุม โดยใช้สูตร^๔ ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

^๔ ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, การทำวิจัยทางสังคม: หลักการ วิธีปฏิบัติและสถิติและคอมพิวเตอร์, (ชลบุรี : Come In., ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๔.

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
 ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหา
 N แทน จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามในภาพรวมได้ค่า (IOC) = ๑.๐๐

๕. นำแบบสอบถามไปลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดภูมินทร์ เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ชุด แล้วนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา ครอนบราซ เพื่อหาค่า Reliability Try out^๙

๖. นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสมแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑) ทำหนังสือแนะนำตัวคณะผู้วิจัย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ถึง นายกเทศมนตรีเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒) ผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แล้วทำการชี้แจง หลังจากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในพื้นที่ที่ถูกเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ตอบแบบสอบถาม หลังจากนั้นขอให้กลุ่มตัวอย่างส่งข้อมูลกลับมายังผู้วิจัย

๓) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ใช้วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (percentage)

๒) วิเคราะห์การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาจากขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการแบบสอบถามผลที่ได้จากการแปลผล ^{๑๐} ดังนี้

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๔.

^{๑๐} สำเร็จ จันทรสุวรรณ, สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓) สถิติที่ใช้ในการวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิเคราะห์ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Statistic) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)^{๑๑} และการทดสอบสมมติฐาน T-test F-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๕ คน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ด้วยการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) กระทำโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และใช้วิธีการลูกโซ่ (Snowballing) ผู้วิจัยเจาะจงเลือกที่มีส่วนร่วมโดยตรง ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ประชาชน และผู้นำชุมชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย

- ๑) นายมงคล ฟูแสง ประธานกรรมการชุมชนวัดอินทร์ฐาน
- ๒) นายสมศักดิ์ มั่นดี รองประธานกรรมการชุมชนวัดอินทร์ฐาน
- ๓) นายณภัตสรณ์ ธุระ เลขานุการชุมชนวัดอินทร์ฐาน
- ๔) นายมานิตย์ ฟูแสง ประชาชนในชุมชนฯ
- ๕) นางพัทธ์ ทองนิล ประชาชนในชุมชนฯ
- ๖) นางสาวธัญญา บ้านกลาง ประชาชนในชุมชนฯ
- ๗) นายทรงศักดิ์ เรืองคำ ประชาชนในชุมชนฯ
- ๘) นางจำเนียร พันธวงศ์ศุภกร ประชาชนในชุมชนฯ

^{๑๑} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔) หน้า ๔๒-๔๓.

- ๙) นางกัลยา เรือนคำ ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๐) นางสาวอำไพ ผลดี ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๑) นางทัศนดา ฤกษ์ใจ ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๒) นางนงเยาว์ วรรณโวหาร ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๓) นางสาวพัชรี เตปิน ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๔) นางชญาดา เทพประเสริฐ ประชาชนในชุมชนฯ
- ๑๕) นางสาวจิราภรณ์ พุเชื้อ ประชาชนในชุมชนฯ

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

- ๑๖) นายเรวัฒน์ วรรณจักร ผู้อำนวยการสถานศึกษาพื้นที่เทศบาลเมืองพะเยา
- ๑๗) ว่าที่ร้อยตรีวรพล ใจคำ ผู้อำนวยการสถานศึกษาพื้นที่เทศบาลเมืองพะเยา
- ๑๘) นายวิทยา บรรจบ ประธานสภาเทศบาลเมืองพะเยา
- ๑๙) นางสาวชดา สันริน สมาชิกสภาเทศบาลเมืองพะเยา เขต ๒
- ๒๐) นายศรินทร์ล ไชยวัง สมาชิกสภาเทศบาลเมืองพะเยา เขต ๓

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

- ๒๑) พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
- ๒๒) ผศ.ดร.สหทัยา วิเศษ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
- ๒๓) ผศ.พิศมัย วงศ์จำปา อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๒ รูปหรือคน ประกอบด้วย

- ๒๔) พระมหาศิวกร ปัญญาวิโร, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
- ๒๕) พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร. อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

๓.๓.๓ การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแนวทางการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ เพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากฎการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ และจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน เพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดประเด็นใช้เป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาในการสัมภาษณ์

๒) สร้างแนวคำถามมาเป็นประเด็นสำหรับสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ โดยการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นคำถาม หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะต่อไป

๓) นำแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน ๕ คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาความเหมาะสมของสำนวนภาษาที่ใช้สื่อความหมายให้ชัดเจน และใช้ดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item; Objective Congruence: IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การพิจารณาแบบสอบถามแต่ละข้อ ดังนี้

สอดคล้อง = +๑

ไม่แน่ใจ = ๐

ไม่สอดคล้อง = -๑

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ รูปหรือคนให้การพิจารณาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ประกอบด้วย

๑) พระครูธรรมธรรณบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๒) ผศ.ดร.ชูชาติ สุทธิยะ, อาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓) ดร.พงษ์สนธิ คุณณะลา อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะอง วังฟายแก้ว อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๕) ว่าที่ ร้อยตรี ดร.นิกรณ โปธาฤทธิ์ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๔) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกต่อไป

๓.๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแนวทางการสัมภาษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

(๑) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

(๒) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมายพบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(๓) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่น ๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย

๓.๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) ใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแยกเป็นประเด็นที่ค้นพบออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ซึ่งจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นได้นำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย และนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณ

๓.๔ รูปแบบการประเมินผล

การประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ใช้รูปแบบการประเมินผล โดยแบบจำลองซีพีพี โมเดล (CIPP Model) กำหนดประเด็นการประเมินเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และ ๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)^{๑๒} โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ

^{๑๒} Stufflebeam, Daniel L., *The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability*, (Atlantic City: N.J., 1971), p. 175.

ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย

๑. พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัย วิเศษ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ธนศิลป์พิชิต อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คชนอง วังฝายแก้ว อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๖. ดร.วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

๗. ดร.ธรรมรัตน์ โรมแพน อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

เป็นผู้ประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๓.๔.๑ การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ ความจำเป็น ปัญหา และศักยภาพของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยอิงหลักพุทธทศวัตกรรมการเพื่อให้ทราบว่าการดำเนินโครงการนี้ตอบโจทย์และเหมาะสมกับบริบทของชุมชนหรือไม่ ประเด็นสำคัญที่ใช้ในการประเมินในครั้งนี้ประกอบด้วย

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ของชุมชนวัดอินทร์ฐาน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้

๒) จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๓) ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกลุ่มเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๔) การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖

๕) การเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ได้แก่ แบบสอบถามแบบปลายปิด-ปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ และมีแนวทางการประเมิน คือ ๑) ศึกษาสภาพชุมชนพื้นฐาน เช่น ประชากร วัฒนธรรม ความเชื่อ ความขัดแย้งเดิมในชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมือง ๓) สอบถามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้อยู่อาศัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๔.๒ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

- ๑) แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ
- ๒) การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- ๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ
- ๔) ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต
- ๕) บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ได้แก่ แบบประเมินความพร้อม แบบประเมินคุณภาพกิจกรรม ตารางบันทึกข้อมูล และแนวทางการประเมิน คือ ๑) ประเมินบุคลากรผู้ดำเนินการ เช่น ทีมงาน นักวิชาการ พระสงฆ์ แกนนำชุมชน ๒) ประเมินหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ใช้ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองตามหลักพุทธทศวรรษ ๓) ตรวจสอบงบประมาณ เวลา สื่อ อุปกรณ์ และสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงาน

๓.๔.๓ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

- ๑) ระดับผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ จากการใช้แบบประเมินผลก่อนและหลังดำเนินโครงการ
- ๒) ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน หลังจากการดำเนินกิจกรรม
- ๓) ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชน
- ๔) ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ บบสังเกต แบบบันทึกกิจกรรม แบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีแนวทางในการประเมิน คือ ๑) ติดตามการดำเนินกิจกรรม เช่น เวทีสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสื่อสารภายในชุมชน ๒) ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละกิจกรรม และ ๓) ประเมินการบูรณาการหลักพุทธธรรมในกระบวนการสร้างจิตสำนึก

๓.๔.๔ การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน มีแนวทางในการประเมินดังนี้

๑) วัดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒) ประเมินระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๓) ประเมินการรับรู้คุณค่าของหลักธรรม (เช่น สาราณียธรรม 6, พรหมวิหาร 4) ในการใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ แบบวัดก่อน-หลัง (Pre-post test) แบบสอบถามประเมินจิตสำนึกทางการเมือง และการสัมภาษณ์เชิงลึก

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายเพื่อตอบวัตถุประสงค์เป็นรายชื่อ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๔.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๔.๓ ผลการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลข้อมูลทั่วไปของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๖๓)

สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๙๗	๓๖.๙๐
หญิง	๑๖๖	๖๓.๑๐
รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐
อายุ		
๑๘-๓๐ ปี	๓๔	๑๒.๙๐
๓๑-๔๕ ปี	๘๗	๓๓.๑๐
๔๖-๖๐ ปี	๑๑๑	๔๒.๒๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓๑	๑๑.๘๐
รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐
การศึกษา		
ประถมศึกษา	๒๐	๗.๖๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๙๒	๓๕.๐๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๗๕	๒๘.๕๐
ปวส./อนุปริญญา	๔๐	๑๕.๒๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓๖	๑๓.๗๐
รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐
อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	๒๔	๙.๑๐
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๓๙	๑๔.๘๐
พนักงานบริษัทเอกชน/รับจ้าง	๖๖	๒๕.๑๐
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	๙๘	๓๗.๓๐
เกษตรกร	๓๖	๑๓.๗๐
รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐
รายได้		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน	๖๗	๒๕.๕๐
๑๐,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน	๘๓	๓๑.๖๐
๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน	๘๙	๓๓.๘๐
๓๐,๐๐๑ บาทต่อเดือนขึ้นไป	๒๔	๙.๑๐
รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๑๐ และเป็นเพศชาย จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๐

ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๖-๖๐ ปี จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐ รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง ๓๑-๔๕ ปี จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๐ อายุ ๑๘-๓๐ ปี จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙ และมีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๐ รองลงมาได้แก่ ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕๐ ระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ปวช./ปวส./อนุปริญญา จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒๐ ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๐ และพบว่าระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๐ รองลงมาได้แก่ อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และลูกจ้าง จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๐ มีอาชีพข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๓๙ คน อาชีพเกษตรกร จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๐ และพบว่ามีอาชีพนักเรียนหรือนักศึกษา จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระดับ ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘๐ รองลงมาได้แก่ ระดับรายได้อยู่ในระดับ ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖๐ ระดับรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕๐ และพบว่าระดับรายได้ ๓๐,๐๐๑ บาทต่อเดือนขึ้นไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แบ่งออกได้เป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง ๒) ด้านการมีส่วนร่วม ๓) ด้านการมีความสามัคคี ๔) ด้านการมีระเบียบทางสังคม นำเสนอโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง

(n = ๒๖๓)

ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ท่านได้ยึดหลักการและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น	๓.๘๒	๑.๐๔	มาก
๒. ท่านให้ความเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่นโดยไม่มีแบ่งชั้น	๔.๑๖	๑.๑๖	มาก
๓. ท่านยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นทุกคนโดยเสมอภาค และยอมรับการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก	๔.๒๘	๑.๐๗	มาก
๔. ท่านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง ต่อชุมชนต่อสังคม และต่อประเทศชาติ	๔.๑๖	๑.๑๕	มาก
รวม	๔.๑๑	๑.๑๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ มีการยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นทุกคนโดยเสมอภาค และยอมรับการตัดสินใจจากเสียงข้างมากเป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๘ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ให้ความเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่นโดยไม่มีแบ่งชั้น และข้อที่ ๔ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง ต่อชุมชนต่อสังคม และต่อประเทศชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๖ และข้อที่ ๑ การตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ท่านได้ยึดหลักการและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๘๒ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีส่วนร่วม

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ
แบบสอบถาม ด้านการมีส่วนร่วม

(n = ๒๖๓)

ด้านการมีส่วนร่วม	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาชุมชนในพื้นที่ เช่น การประชุม หมู่บ้านหรือการแสดงความคิดเห็น	๔.๑๒	๑.๑๘	มาก
๒. ท่านมีความมั่นใจว่าความคิดเห็นของ ท่านจะได้รับการรับฟังและนำไปพิจารณาใน กระบวนการตัดสินใจของชุมชน หรือ หน่วยงานภาครัฐ	๓.๙๖	๑.๓๑	มาก
๓. ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง หรือการลงประชามติในระดับท้องถิ่นหรือ ระดับประเทศในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา	๓.๗๘	๑.๐๔	มาก
๔. ท่านต้องการหรือพร้อมที่จะมีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเสนอความ คิดเห็น การรณรงค์ หรือการเข้าร่วมองค์กร ชุมชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของท่าน	๔.๑๖	๑.๑๙	มาก
รวม	๔.๐๕	๑.๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ
ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวมมี
ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อ ๔
ต้องการหรือพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเสนอความคิดเห็น การรณรงค์
หรือการเข้าร่วมองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของท่าน เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจ
มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๖ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๑ ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ชุมชนในพื้นที่ เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือการแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มี
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๒ ข้อที่ ๒ ท่านมีความมั่นใจว่าความคิดเห็นของท่านจะได้รับการรับฟังและนำไป
พิจารณาในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มี

ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๙๖ และข้อที่ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งหรือการลงประชามติในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๘ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีความสามัคคี

ตารางที่ ๔.๔ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการมีความสามัคคี

(n = ๒๖๓)

ด้านการมีความสามัคคี	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมมือกับเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวมในพื้นที่ของท่าน	๓.๕๖	๑.๑๑	มาก
๒. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดงานประเพณี หรือกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชน	๔.๐๖	๑.๐๗	มาก
๓. ท่านเห็นว่าความสามัคคีในชุมชนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่ของท่าน	๔.๒๙	๐.๙๘	มาก
๔. มีท่านมีความพร้อมที่จะร่วมมือกับกลุ่มคนที่มีความเห็นหรือความเชื่อทางการเมืองแตกต่างจากท่าน เพื่อพัฒนาชุมชนและส่วนรวม	๔.๑๑	๑.๐๔	มาก
รวม	๔.๐๑	๑.๐๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีความสามัคคี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ ท่านเห็นว่าความสามัคคีในชุมชนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่ของท่าน อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๙ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ มีท่านมีความพร้อมที่จะร่วมมือกับกลุ่มคนที่มีความเห็นหรือความเชื่อทางการเมืองแตกต่างจากท่าน เพื่อ

พัฒนาชุมชนและส่วนรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๑ ข้อที่ ๒ ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดงานประเพณี หรือกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชน อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๖ และข้อที่ ๑ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมมือกับเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวมในพื้นที่ของท่าน อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๖ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔) ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีระเบียบทางสังคม

ตารางที่ ๔.๕ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการมีระเบียบทางสังคม

ด้านการมีระเบียบทางสังคม	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านเห็นว่าการเคารพกฎระเบียบของสังคม เช่น กฎหมายจราจรหรือกฎระเบียบของชุมชน มีความสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม	๓.๖๑	๑.๑๙	มาก
๒. ในชีวิตประจำวันของท่าน ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดโดยหน่วยงานในพื้นที่ของท่าน	๓.๓๗	๐.๙๔	ปานกลาง
๓. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น	๓.๖๓	๑.๐๘	มาก
๔. ท่านเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมระเบียบทางสังคม เช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด หรือการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย	๓.๒๘	๐.๙๖	ปานกลาง
รวม	๓.๔๗	๑.๐๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการมีระเบียบทางสังคมในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๗ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ

พบว่า ข้อที่ ๓ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๓ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๑ ท่านเห็นว่าการเคารพกฎระเบียบของสังคม เช่น กฎหมายจราจรหรือกฎระเบียบของชุมชน มีความสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๑ ข้อที่ ๒ ในชีวิตประจำวันของท่าน ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดโดยหน่วยงานในพื้นที่ของท่าน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๗ และข้อที่ ๔ ท่านเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมระเบียบทางสังคม เช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด หรือการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๒๘ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน

(n = ๒๖๓)

จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน วัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ด้านการมีความสามารถในการ ปกครองตนเอง	๔.๑๑	๑.๑๐	มาก
๒. ด้านการมีส่วนร่วม	๔.๐๕	๑.๑๘	มาก
๓. ด้านการมีความสามัคคี	๔.๐๑	๑.๐๕	มาก
๔. ด้านการมีระเบียบทางสังคม	๓.๔๗	๑.๐๔	ปานกลาง
รวม	๓.๙๑	๑.๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๙๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๑ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๕ ข้อที่ ๓ ด้านการมีความสามัคคี อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๑ และข้อที่ ๔ ด้านการมีระเบียบทางสังคม อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๗ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔.๑.๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลາทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แบ่งออกได้เป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสถาบันครอบครัว ๒) ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ๓) ด้านสถาบันการศึกษา ๔) ด้านสื่อมวลชน ๕) ด้านสถาบันทางการเมือง นำเสนอโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันครอบครัว

ตารางที่ ๔.๗ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถาบันครอบครัว

ด้านสถาบันครอบครัว	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น	๓.๓๕	๑.๐๙	ปานกลาง
๒. ในครอบครัวของท่าน มีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่างๆ	๓.๕๗	๑.๐๖	มาก
๓. ในครอบครัวของท่าน มีการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น	๓.๓๖	๑.๑๒	ปานกลาง
๔. ในครอบครัวของท่าน มีการส่งเสริมพูดคุย แลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองใน มุมมองที่แตกต่างกันได้	๓.๑๒	๑.๐๘	ปานกลาง
รวม	๓.๓๕	๑.๐๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลாத่านการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันครอบครัว ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ ในครอบครัวของท่าน มีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่างๆ เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๗ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๓ ในครอบครัวของท่าน มีการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๖ ข้อที่ ๑ ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุย สนทนาเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ และข้อที่ ๔ ในครอบครัวของท่าน มีการส่งเสริมพูดคุย แลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองใน มุมมองที่แตกต่างกันได้ อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๑๒ เป็นลำดับสุดท้ายตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลாத่านการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน

(n = ๒๖๓)

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน กระตุ้นให้ท่านมีความสนใจประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ เพื่อให้ท่านติดตามข่าวสาร	๓.๘๑	๐.๙๕	มาก
๒. เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี	๓.๓๕	๐.๙๘	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน (ต่อ)

(n = ๒๖๓)

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๓. เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้มีการเกาะติดและเข้าร่วมพูดคุย แสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองของชุมชนและของสังคมที่ท่านอาศัยอยู่	๓.๕๗	๑.๑๔	มาก
๔. ชุมชนเปิดโอกาสให้เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์	๓.๓๓	๑.๐๒	ปานกลาง
รวม	๓.๕๒	๑.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐานเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๒ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน กระตุ้นให้ท่านมีความสนใจประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ เพื่อให้ท่านติดตามข่าวสาร เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๘๑ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๓ เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้มีการเกาะติดและเข้าร่วมพูดคุย แสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองของชุมชนและของสังคมที่ท่านอาศัยอยู่ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๗ ข้อที่ ๒ เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ และข้อที่ ๔ ชุมชนเปิดโอกาสให้เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๓ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน ด้วยการกล่อมเกลາทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันการศึกษา

ตารางที่ ๔.๙ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถาบันการศึกษา

(n = ๒๖๓)

ด้านสถาบันการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	
๑. สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามา นั้น ได้มีการบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมือง ให้แก่ท่าน	๓.๔๑	๑.๑๑	ปานกลาง
๒. สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามา นั้น มีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการ สอน ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบ ประชาธิปไตย	๓.๒๙	๑.๑๓	ปานกลาง
๓. ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาที่ ท่านได้ศึกษามานั้น มีความเป็นกันเอง และแสดงออก หรือปฏิบัติต่อท่านและ เพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยความเสมอ ภาค และยุติธรรม	๓.๕๕	๑.๑๒	มาก
๔. สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามา นั้น เปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิง สร้างสรรค์	๓.๓๕	๐.๙๙	ปานกลาง
รวม	๓.๔๐	๑.๐๘๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน ด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันการศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจ

ปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น มีความเป็นกันเอง และแสดงออก หรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยความเสมอภาค และยุติธรรม เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๕ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๑ สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น ได้มีการบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมือง ให้แก่ท่าน อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ ข้อที่ ๓ สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น เปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ และข้อที่ ๒ สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น มีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการสอน ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๒๙ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการglomเกลลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสื่อมวลชน

ตารางที่ ๔.๑๐ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสื่อมวลชน

(n = ๒๖๓)

ด้านสื่อมวลชน	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ	๓.๕๖	๑.๐๕	มาก
๒. ท่านมีความคิดเห็นว่าสื่อสาธารณะต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลด้วยความถูกต้องเหมาะสมเป็นกลาง	๓.๓๒	๐.๘๘	ปานกลาง
๓. ท่านได้มีการสื่อสารเรื่องการเมืองผ่าน สื่อสังคม เช่น Facebook Line เป็นต้น	๓.๓๔	๐.๙๕	ปานกลาง
๔. ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ผ่าน Social Network เช่น Facebook Line Twister	๓.๔๖	๑.๐๘	ปานกลาง
รวม	๓.๔๒	๐.๙๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสื่อมวลชน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๒ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมือง ผ่านสื่อประเภทต่างๆ เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๖ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ผ่าน Social Network เช่น Facebook Line Twister อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๖ มี ข้อที่ ๓ ท่านได้มีการสื่อสารเรื่องการเมืองผ่าน สื่อสังคม เช่น Facebook Line เป็นต้น อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๔ และข้อที่ ๒ ท่านมีความคิดเห็นว่สื่อสาธารณะต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลด้วยความถูกต้องเหมาะสมเป็นกลางอยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๒ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๕) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันทางการเมือง

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถาบันทางการเมือง

(n = ๒๖๓)

ด้านสถาบันทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	
๑. ท่านคิดว่าพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความรู้สึก ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	๓.๔๑	๑.๐๔	ปานกลาง
๒. ท่านคิดว่านักการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน	๓.๖๔	๑.๐๘	มาก
๓. ท่านคิดว่าคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลมีส่วนสำคัญในการเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย	๓.๒๒	๑.๐๐	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถาบันทางการเมือง

(n = ๒๖๓)

ด้านสถาบันทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๔. ท่านคิดว่าสถาบันรัฐสภา วุฒิสภา เปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะที่เป็น สมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมืองโดยเท่า เทียมกัน	๔.๔๓	๐.๙๔	มาก
รวม	๓.๖๗	๑.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกล้าทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านสถาบันทางการเมือง ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๗ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๔ ท่านคิดว่าสถาบันรัฐสภา วุฒิสภา เปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมืองโดยเท่าเทียมกัน เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๔๓ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ท่านคิดว่าคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลมีส่วนสำคัญในการเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๔ ข้อที่ ๑ ท่านคิดว่าพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความรู้สึก ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ และข้อที่ ๓ มีการกวัดข้น จับกุมการกระทำความผิดเกี่ยวกับการพนัน บ่อนการพนัน ยาเสพติด การค้ามนุษย์การค้าประเวณี การใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๒๒ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน

(n = ๒๖๓)

ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึก แบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วย การกล่อมเกลาทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ด้านสถาบันครอบครัว	๓.๓๕	๑.๐๙	ปานกลาง
๒. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	๓.๕๒	๑.๐๒	มาก
๓. ด้านสถาบันการศึกษา	๓.๔๐	๑.๐๘	ปานกลาง
๔. ด้านสื่อมวลชน	๓.๔๒	๐.๙๙	ปานกลาง
๕. ด้านสถาบันทางการเมือง	๓.๔๗	๑.๐๔	ปานกลาง
รวม	๓.๔๓	๑.๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๒ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๓ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๒ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ ด้านสื่อมวลชน อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๒ ข้อที่ ๓ ด้านสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ และข้อที่ ๑. ด้านสถาบันครอบครัว อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ เป็นลำดับสุดท้ายตามลำดับ

๔.๑.๔ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑) เมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ๒) เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สีสสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) นำเสนอโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารานีธรรม ๖ ด้านเมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)

ตารางที่ ๔.๑๓ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสารานีธรรม ๖ ด้านเมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)

(n = ๒๖๓)

เมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ในชีวิตประจำวันท่านแสดงกิริยา อาการที่สุภาพ แสดงความเคารพนับถือ ซึ่งกันและกัน	๓.๖๖	๑.๐๙	มาก
๒. ท่านสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เช่น การช่วยเหลือกันในกิจกรรม ส่วนรวม และมีความกระตือรือร้น และ มีความตั้งใจในการทำงานอย่าง สม่ำเสมอ	๓.๓๔	๐.๙๑	ปานกลาง
๓. ในสถานการณ์ที่มีความคิดเห็น ทางการเมืองแตกต่างกัน ท่านใช้ความ เมตตากายกรรมเพื่อส่งเสริมความ สามัคคีในชุมชน	๓.๖๕	๑.๐๖	มาก
๔. ท่านปฏิบัติด้วยความเมตตาต่อกันใน ระดับบุคคลซึ่งสามารถขยายผลไปสู่การ สร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย	๓.๓๗	๐.๙๔	ปานกลาง
รวม	๓.๕๐	๑.๐๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารานีธรรม ๖ ด้านเมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๐ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ในชีวิตประจำวันท่านแสดงกิริยาอาการที่สุภาพ แสดงความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๖ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๓ ในสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน ท่านใช้ความเมตตากายกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน อยู่ในระดับความพึง

พอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๕ ข้อที่ ๔ ท่านปฏิบัติด้วยความเมตตาต่อกันในระดับบุคคลซึ่งสามารถขยายผลไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๗ และข้อที่ ๒ ท่านสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เช่น การช่วยเหลือกันในกิจกรรมส่วนรวม และมีความกระตือรือร้น และมีความตั้งใจในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๔ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๒) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖ ด้านเมตตาวชิกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา)

ตารางที่ ๑๔ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสารณียธรรม ๖ ด้านเมตตาวชิกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา)

(n = ๒๖๓)

ด้านเมตตาวชิกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งในชุมชนด้วยความเมตตาเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและลดความขัดแย้ง	๓.๔๙	๐.๘๘	ปานกลาง
๒. ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดด้านการเมือง ท่านเลือกใช้คำพูดด้วยความเมตตาเพื่อสร้างความสงบและความร่วมมือในชุมชน	๓.๓๖	๐.๘๓	ปานกลาง
๓. ท่านใช้การสื่อสารที่มีความเมตตา เช่น การให้กำลังใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	๓.๔๔	๐.๙๗	ปานกลาง
๔. ท่านช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และเป็นมิตร เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย	๓.๓๔	๐.๙๑	ปานกลาง
รวม	๓.๔๑	๐.๙๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๔ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลัก

รณียธรรม ๖ ด้านเมตตาจริกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ท่านพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งในชุมชนด้วยความเมตตาเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและลดความขัดแย้ง อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๙ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๓ ท่านใช้การสื่อสารที่มีความเมตตา เช่น การให้กำลังใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๔ ข้อที่ ๒ ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดเห็นด้านการเมือง ท่านเลือกใช้คำพูดด้วยความเมตตาเพื่อสร้างความสงบและความร่วมมือในชุมชนอยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๖ และข้อที่ ๔ ท่านช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และเป็นมิตร เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๔ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖ ด้านเมตตาโมกกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)

ตารางที่ ๑๕ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสารณียธรรม ๖ ด้านเมตตาโมกกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)

(n = ๒๖๓)

เมตตาโมกกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านคิด และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คิดเชิงบวกให้ภาพลักษณ์ของชุมชนดีขึ้น	๓.๕๑	๐.๗๖	มาก
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง	๔.๔๗	๐.๗๖	มาก
๓. ท่านมีความพอใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่และคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม	๔.๓๖	๐.๙๔	มาก

ตารางที่ ๑๕ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านเมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)(ต่อ)
(n = ๒๖๓)

เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๔. ท่านมีจิตปรารถนาดีต่อความร่วมมือ ช่วยเหลือกันในการเป็นพลเมือง ประชาธิปไตย	๔.๖๒	๐.๔๙	มากที่สุด
รวม	๔.๒๔	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านเมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๔๒ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๔ ท่านมีจิตปรารถนาดีต่อความร่วมมือ ช่วยเหลือกันในการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๖๒ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๔๗ ข้อที่ ๓. ท่านมีความพอใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่และคิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๓๖ และข้อที่ ๑. ท่านคิด และทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่กัน คิดเชิงบวกให้ภาพลักษณ์ของชุมชนดีขึ้น อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๑ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านสาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้)

ตารางที่ ๑๖ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสราณียธรรม ๖ ด้านสาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้)

(n = ๒๖๓)

สาธารณโกศิ (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้)	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	
๑. เมื่อมีผลประโยชน์ทางการเมือง เกิดขึ้น ท่านคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน	๔.๔๖	๐.๘๔	มาก
๒. ท่านแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมสาธารณะหรือโครงการ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพื่อสร้างความ ตระหนักรู้และการมีส่วนร่วม	๔.๔๓	๐.๘๘	มาก
๓. ท่านแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความ ยุติธรรมเพื่อส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึก การเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	๔.๓๐	๐.๙๔	มาก
๔. ท่านสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วน ร่วมในการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่าง เป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อช่วยส่งเสริม ความไว้วางใจและความศรัทธาใน ระบอบประชาธิปไตย	๓.๗๓	๑.๐๘	มาก
รวม	๔.๒๓	๐.๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสำราณียธรรม ๖ ด้านสาธารณโกศิ (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๓ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. เมื่อมีผลประโยชน์ทางการเมืองเกิดขึ้น ท่านคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๔๖ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ท่านแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมสาธารณะหรือโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๔๓ ข้อที่ ๓ ท่านแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรมเพื่อส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๓๐ และข้อที่ ๔ ท่านสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อช่วยส่งเสริมความ

ไว้วางใจและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๓ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๕) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารานุกรม ๖ สีสสามัญญาตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน)

ตารางที่ ๑๗ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสารานุกรม ๖ ด้านสีสามัญญาตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน)

(n = ๒๖๓)

สีสามัญญาตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านมีความประพฤติตามกฎเกณฑ์ ของชุมชนและสังคม	๓.๓๗	๐.๙๘	ปานกลาง
๒. ท่านเคารพในสิทธิและเสรีภาพใน การแสดงออกโดยจากอคติไม่เลือก ปฏิบัติในส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึก การเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	๓.๖๔	๐.๙๗	มาก
๓. ท่านส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติ ตามกฎหมายและกฎระเบียบอย่าง เคร่งครัด	๓.๓๗	๐.๗๙	ปานกลาง
๔. ท่านสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วน ร่วมในการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่าง เป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อช่วยส่งเสริม ความไว้วางใจและความศรัทธาใน ระบอบประชาธิปไตย	๓.๔๘	๐.๙๓	ปานกลาง
รวม	๓.๔๖	๐.๙๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารานุกรม ๖ สีสสามัญญาตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๖ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ ท่านแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมสาธารณะหรือโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพื่อสร้างความตระหนัก

รู้และการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๖๔ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ ท่านสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างเป็นธรรม และโปร่งใส เพื่อช่วยส่งเสริมความไว้วางใจและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๘ ข้อที่ ๑. เมื่อมีผลประโยชน์ทางการเมืองเกิดขึ้น ท่านคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และข้อที่ ๓. ท่านแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรมเพื่อส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๗ อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง เป็นลำดับสุดท้ายตามลำดับ

๖) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖ ทิฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)

ตารางที่ ๑๘ จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามหลักสารณียธรรม ๖ ด้านทิฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)

(n = ๒๖๓)

ทิฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. ท่านรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในประเด็นทางการเมืองด้วยความ เคารพและเปิดใจ	๓.๔๐	๑.๑๓	ปานกลาง
๒. ท่านสามารถปรับความเห็นให้เข้ากัน ได้กับผู้อื่นในชุมชนในการปรับความ คิดเห็นให้เกิดความเข้าใจและยอมรับ ร่วมกัน	๓.๔๑	๑.๐๘	ปานกลาง
๓. ท่านมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้ กับผู้อื่นในการแก้ไขความขัดแย้งทาง การเมือง	๓.๗๐	๑.๐๓	มาก
๔. ท่านมีความคิดเห็นร่วมกันด้วยความ ศรัทธาตามหมู่คณะและตามหลัก ประชาธิปไตย	๓.๑๐	๐.๙๐	ปานกลาง
รวม	๓.๔๐	๑.๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ทิฐีสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. ท่านมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้กับผู้อื่นในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๐ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒. ท่านสามารถปรับความเห็นให้เข้ากันได้กับผู้อื่นในชุมชนในการปรับความคิดเห็นให้เกิดความเข้าใจและยอมรับร่วมกัน อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ ข้อที่ ๓ ท่านมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้กับผู้อื่นในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๐ และข้อที่ ๔. ท่านมีความคิดเห็นร่วมกันด้วยความศรัทธาตามหมู่คณะและตามหลักประชาธิปไตย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๑๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๙ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน

(n = ๒๖๓)

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน ชุมชนวัดอินทร์ฐาน	ระดับการปฏิบัติ		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
๑. เมตตาการุณม (การปฏิบัติต่อกัน ด้วยความเมตตา)	๓.๕๐	๑.๐๐	ปานกลาง
๒. เมตตาวิจิตรม (การพูดกันด้วยความ เมตตา)	๓.๔๑	๐.๙๐	ปานกลาง
๓. เมตตาโมกขม (การติดต่อกันด้วย ความเมตตา)	๔.๒๔	๐.๗๔	มาก
๔. สาราณโมคี (การได้มาแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้)	๔.๒๓	๐.๙๔	มาก
๕. สีสามัญญตา (ความประพฤติดี เหมือนกัน)	๓.๔๖	๐.๙๒	ปานกลาง
๖. ทิฐีสามัญญตา (การปรับความเห็น ให้เข้ากันได้)	๓.๔๐	๑.๐๓	ปานกลาง
รวม	๓.๗๑	๐.๙๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖ ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ เมตตาเมตตาโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) เป็นลำดับแรกอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๔ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๓ ข้อที่ ๑ เมตตากรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๐ ข้อที่ ๕ สีสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๖ ข้อที่ ๒ เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ และข้อที่ ๖ ทิฏฐีสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔.๑.๕ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามข้อเสนอสมมติฐานสำหรับการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวรรษในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ได้วิเคราะห์ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ p (Sig) = ๐.๐๕ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบสมมติฐานการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แสดงด้วยร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) และ ค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย มีดังนี้

๑) สมมติฐานข้อที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามเพศ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความคิดเห็นของ ประชาชนจำแนกตามเพศ	เพศ	จำนวน	ร้อยละ (%)	t-test Equality of Means			
				$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
	ชาย	๙๗	๓๖.๘๘	๓.๖๗	๐.๒๘๙	-๐.๙๖๗	๐.๓๓๓
	หญิง	๑๖๖	๖๓.๑๒	๓.๗๑	๐.๓๑๒		
	รวม	๒๖๓	๑๐๐.๐๐				

* $p < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามเพศ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ชาย ๙๗ คน หญิง ๑๖๖ คน ด้วยวิธีการทดสอบค่าที่ ($t - test$) = -๐.๙๘๗ และค่า Sig = ๐.๓๓๓ เมื่อจำแนกตามเพศ ได้แก่ ชาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ และหญิง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สมมติฐานข้อที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การปลูกฝัง จิตสำนึกฯ	อายุ	ร้อยละ (%)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
	(๑) ๑๘ - ๓๐ ปี	๑๒.๙๓	๓.๔๙		*	*	
	(๒) ๓๑ - ๔๕ ปี	๓๓.๐๘	๓.๘๐	*		*	*
	(๓) ๔๖ - ๖๐ ปี	๔๒.๒๐	๓.๗๑	*	*		
	(๔) ๖๑ ปีขึ้นไป	๑๑.๗๙	๓.๖๑		*		

* $p < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๑ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม ที่มีอายุแตกต่างกัน ๔ ระดับ ได้แก่ อายุ ๑๘ - ๓๐ ปี ร้อยละ ๑๒.๙๓ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๔๙) , อายุ ๓๑ - ๔๕ ปี ร้อยละ ๓๓.๐๘ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๐), อายุ ๔๖ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๔๒.๒๐ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) และ อายุมากกว่า ๖๑ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๑๑.๗๙ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๑)

ตารางที่ ๔.๒๒ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอายุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๕๓๐	๐.๘๔๓	๑๐.๐๗๘	๐.๐๐
ภายในกลุ่ม	๒๕๙	๒๑.๖๗๔	๐.๐๘๔		
รวม	๒๖๒	๒๔.๒๐๔			

* $p < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one- Way Anova) ($F = ๑๐.๐๗๘$ และค่า Sig. = ๐.๐๐) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐,๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) สมมติฐานข้อที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

การปลูกฝัง จิตสำนึก	ระดับการศึกษา	ร้อยละ (%)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)
	(๑) ประถมศึกษา	๗.๖๐	๓.๖๗			*		
	(๒) มัธยมศึกษาตอนต้น	๓๔.๙๘	๓.๕๙			*		
	(๓) มัธยมศึกษาตอนปลาย	๒๘.๕๒	๓.๘๖	*	*		*	*
	(๔) ปวช./ปวส./อนุปริญญา	๑๕.๒๑	๓.๖๖			*		
	(๕) ปริญญาตรีขึ้นไป	๑๓.๖๙	๓.๖๘			*		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ ๔.๒๓ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ๕ ระดับ ได้แก่ ประถมศึกษา ร้อยละ ๗.๖๐ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๗) , มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๓๔.๙๘ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๕๙), มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๒๘.๕๒ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๖), ปวช./ปวส./อนุปริญญา ร้อยละ ๑๕.๒๑ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๖) และ ปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ ๑๓.๖๙ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๘)

ตารางที่ ๔.๒๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๒๒๕	๐.๘๐๖	๙.๙๑๕	๐.๐๐
ภายในกลุ่ม	๒๕๘	๒๐.๙๘๐	๐.๐๘๑		
รวม	๒๖๒	๒๔.๒๐๕			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ ๔.๒๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one- Way Anova) ($F = ๙.๙๑๕$ และค่า $Sig. = ๐.๐๐$) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐,๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) สมมติฐานข้อที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๕ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

การปลูกฝัง จิตสำนึก	อาชีพ	ร้อยละ (%)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)
	(๑) นักเรียน/นักศึกษา	๙.๑๓	๓.๕๓		*		*	
	(๒) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๑๔.๘๓	๓.๗๔	*				
	(๓) พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง	๒๕.๐๙	๓.๖๔				*	
	(๔) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	๓๗.๒๖	๓.๗๗	*		*		*
	(๕) เกษตรกร	๑๓.๖๙	๓.๖๗					

* $p < 0.05$

จากตารางที่ ๔.๒๕ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ๕ ระดับ ได้แก่ ๑) นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ ๙.๑๓ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๕๓) , ๒) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๑๔.๘๓ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๗๔) , ๓) พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง ร้อยละ ๒๕.๐๙ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๔) , ๔) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๓๗.๒๖ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๖) และ ๕) เกษตรกร ร้อยละ ๑๓.๖๙ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๖๗)

ตารางที่ ๔.๒๖ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามอาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๔๙๑	๐.๓๗๓	๔.๒๓๔	๐.๐๐
ภายในกลุ่ม	๒๕๘	๒๒.๗๑๓	๐.๐๘๘		
รวม	๒๖๒	๒๔.๒๐๔			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ ๔.๒๖ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม จำแนกตามอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one- Way Anova) ($F = ๔.๒๓๔$ และค่า $Sig. = ๐.๐๐$) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐,๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕) สมมติฐานข้อที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การปลูกฝัง จิตสำนึก	รายได้	ร้อยละ (%)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
	(๑) ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๕.๔๘	๓.๖๒		*		*
	(๒) ๑๐,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๓๑.๕๖	๓.๗๖	*			
	(๓) ๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท	๓๓.๘๔	๓.๖๗				
	(๔) ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๙.๑๒	๓.๗๗	*			

* $p < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๗ ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยภาพรวมที่มีอาชีพแตกต่างกัน ๕ ระดับ ได้แก่ ๑) ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ร้อยละ ๒๕.๔๘ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๖๒$) , ๒) ๑๐,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ร้อยละ ๓๑.๕๖ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๗๖$) , ๓) ๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๓.๘๔ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๖๗$) , และ ๔) ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป ร้อยละ ๙.๑๒ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๗๗$)

ตารางที่ ๔.๒๘ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภาพรวม จำแนกตามรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๙๑๑	๐.๓๐๔	๓.๓๗๘	๐.๐๒
ภายในกลุ่ม	๒๕๙	๒๓.๒๙๓	๐.๐๙๐		
รวม	๒๖๒	๒๔.๒๐๔			

* $p < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๘ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม จำแนกตามรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one- Way Anova) ($F = ๓.๓๗๘$ และค่า $Sig. = ๐.๐๒$) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐,๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๙ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	สมมติฐาน	การทดสอบ		Sig.	ผลการทดสอบ
			ค่า t	ค่า F		
๑	เพศ	ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน	-๐.๙๖๗	-	๐.๓๓	ปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ ๔.๒๙ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน (ต่อ)

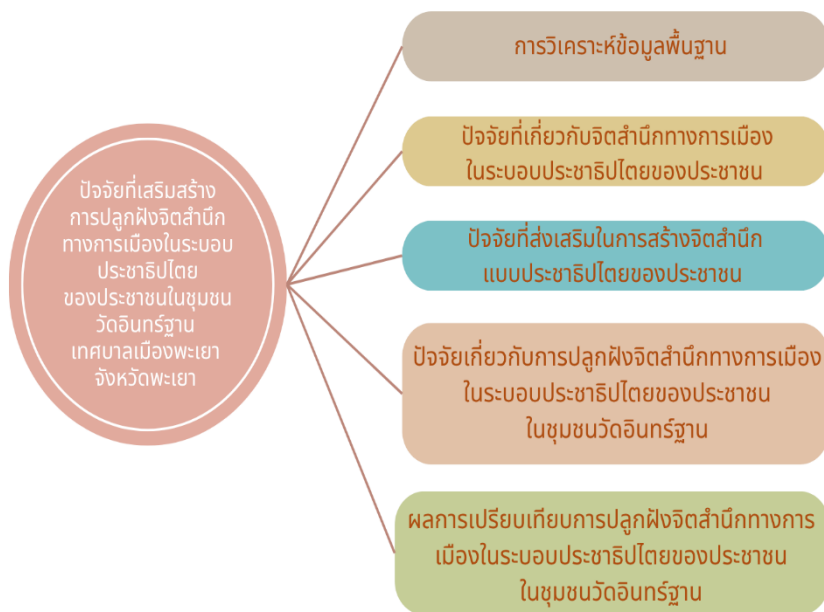
สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	สมมติฐาน	การทดสอบ		Sig.	ผลการทดสอบ
			ค่า t	ค่า F		
๒	อายุ	ประชาชนที่มีอายุต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน	-	๑๐.๐๗๘	๐.๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๓	ระดับการศึกษา	ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน	-	๙.๙๑๕	๐.๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๔	อาชีพ	ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน	-	๔.๒๓๔	๐.๐๐	ยอมรับสมมติฐาน

ตารางที่ ๔.๒๙ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน (ต่อ)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	สมมติฐาน	การทดสอบ		Sig.	ผลการทดสอบ
			ค่า t	ค่า F		
๕	รายได้	ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน	-	๓.๓๗๘	๐.๐๒	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบสมมติฐาน ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐,๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานทั้ง ๔ ตัวแปร

ดังนั้น จากผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา อันประกอบไปด้วย ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ๒. ปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ๓. ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน ๔. ปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน ๕. ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สามารถอธิบายได้ตามแผนภาพที่ ๔.๑



แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามลำดับหัวข้อได้ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานมีลักษณะทางประชากรที่หลากหลาย ทั้งในด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา และอาชีพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อระดับการตระหนักรู้ทางการเมือง ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนและผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป มักแสดงออกถึงความสนใจและการมีจิตสำนึกทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอื่น

๒. ปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในด้านสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่พลเมือง และหลักการมีส่วนร่วม แต่ยังคงขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ความรับผิดชอบของนักการเมือง และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ จึงสะท้อนถึงจิตสำนึกที่ยังต้องการการพัฒนาให้ครบถ้วนในมิติของการรู้ และการรับผิดชอบ

๓. ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ได้แก่ ๑. ครอบครัว การปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย โดยเฉพาะจากผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องสังคมและการเมือง ๒. สถาบันการศึกษา การจัด

กิจกรรมหรือหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาพลเมือง ๓. วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทในเชิงจิตวิญญาณและคุณธรรมทางสังคม ๔. ชุมชนและผู้เฒ่าท้อถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การสร้างพื้นที่สนทนา และการเชื่อมโยงประชาชนกับนโยบายสาธารณะ

๔. ปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน การปลูกฝังจิตสำนึกในชุมชนวัดอินทร์ฐานเกิดขึ้นผ่านกลไกของพุทธนวัตกรรมการได้แก่ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท ๔ หลักสัปปริสธรรม ๗ และหลักธรรมเกี่ยวกับการปกครอง มาใช้ในการอบรม ปลูกฝัง และเสริมสร้างความตระหนักรู้ทางการเมืองในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนวัด เช่น การจัดเสวนาธรรม การเรียนรู้ร่วมกันในวันพระ และกิจกรรมจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

๕.. ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เมื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกทางการเมืองระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มที่ไม่เข้าร่วม พบว่า กลุ่มที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยวัดและชุมชนมีระดับจิตสำนึกทางการเมืองสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านความเข้าใจ ความตระหนัก และความพร้อมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลของแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกผ่านกลไกชุมชนที่มีศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณร่วมกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผลการศึกษานี้ยืนยันว่า การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถแยกขาดจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชีวิต การบูรณาการหลักธรรมกับแนวคิดประชาธิปไตยจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนา “พลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม”

๔.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๒๕ คน ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ประชาชน และผู้นำชุมชน ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน ๑๕ คน กลุ่มที่ ๒ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๓ คน กลุ่มที่ ๔ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจำนวน ๒ คนหรือคน ผลการวิจัยพบว่า

๔.๒.๑ แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การพัฒนาชุมชนวัดอินทร์ฐานได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สันติสุข สันติภาพ ส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตย และสร้างสังคมที่สงบสุข โดยใช้หลักพุทธนวัตกรรม เป็นแนวทางแก้ไขปัญหามุมชนให้ยั่งยืน โดยใช้หลักธรรมแห่งความสามัคคีเข้ามาเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน เป็นการส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน การใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างความสามัคคี เช่น การพูดคุยปรองดองในการประชุมชุมชน การมีจิตเมตตาต่อกัน ลดความขัดแย้งในชุมชน การแบ่งปันทรัพยากร เช่น การตั้งกองทุนช่วยเหลือสมาชิกชุมชน และการส่งเสริมจริยธรรมและวินัยในสังคม เช่น การอบรมธรรมะในชุมชน จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. ในการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะนั้น ต้องมีหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเสริมเพื่อให้ชาวบ้านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน การมีจิตเมตตาต่อกัน ลดความขัดแย้งในชุมชน^๑

๒. ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนนั้น ต้องใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างความสามัคคี เช่น การพูดคุยปรองดองในการประชุมชุมชน ทุกคนต้องใช้คำพูดที่อ่อนโยน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน^๒

๓. การพัฒนาชุมชนวัดอินทร์ฐานได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สันติสุข สันติภาพ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เช่น การส่งเสริมจริยธรรมและวินัยในสังคม การสร้างแนวคิดร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยใช้หลักประชาธิปไตยและหลักธรรมเป็นแนวทาง^๓

การนำพุทธนวัตกรรม มาผสมผสานกับการพัฒนาชุมชนช่วยส่งเสริม จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้หลายมิติ โดยเฉพาะในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งมี

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

บริบทของศาสนาและวัฒนธรรมเป็นรากฐานของสังคม ซึ่งหลักพุทธธรรมช่วยสร้างพื้นฐานคุณธรรมในวิถีประชาธิปไตย ในการที่ประชาธิปไตยจะเข้มแข็งได้ต้องอาศัยพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางการเมืองที่ดี ซึ่งหลักพุทธธรรมช่วยหล่อหลอมพื้นฐานเหล่านี้ เช่น หลักสาราณียธรรม ๖ (หลักแห่งความสามัคคี) ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง สังคหวัตถุ ๔ (หลักการช่วยเหลือกัน) สนับสนุนการทำงานเพื่อส่วนรวม แทนการมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตัว และอริยสัจ ๔ ใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ปัญหาการเมืองชุมชน และค้นหาวิธีพัฒนาอย่างเป็นระบบ และการผสมผสานพุทธนวัตกรรมการเข้ากับการพัฒนาชุมชน ช่วยให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองที่ยึดมั่นในคุณธรรม เคารพสิทธิและเสียงของผู้อื่น รู้จักเหตุผลและความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืน ในระดับชุมชนและสังคมโดยรวม จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. ในการผสมผสานระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ และทำได้ดีด้วย เพราะเหตุว่าชาวบ้านในชุมชนมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เมื่อเอาหลักธรรมเข้ามาส่งเสริมจะทำให้ประชาชนในชุมชนมีความร่วมมือมากยิ่งขึ้น^๔

๒. ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต้องอาศัยชาวบ้านที่มีจิตสำนึกทางการเมืองที่ดี ซึ่งหลักพุทธธรรมช่วยหล่อหลอมพื้นฐานเหล่านี้ เช่น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือสนับสนุนการทำงานเพื่อส่วนรวม แทนการมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตัว^๕

๓. หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาปรับใช้ คือ การปรับหลักธรรมะให้ทันสมัยและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของชุมชน อาจจะจัดเสวนาโดยใช้ธรรมะเป็นสื่อกลางให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยสงบ หรือว่าจัดกิจกรรมฝึกการใช้เหตุผลและเคารพเสียงข้างมากผ่านหลักธรรมะ^๖

การพัฒนาชุมชนต้นแบบในพื้นที่ ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา ที่มุ่งเน้นพุทธนวัตกรรมการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีเป้าหมายสำคัญและบทบาทของประชาธิปไตยในกระบวนการพัฒนาในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีคุณธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ยึดหลักประชาธิปไตยและจริยธรรม และพัฒนากลไกการบริหารชุมชนที่โปร่งใสและเป็นธรรม ในส่วนของบทบาทของประชาธิปไตยในกระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบนั้น เห็นว่าประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชน แสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของชุมชน มีการจัด เวทีเสวนาทางการเมืองและธรรมะ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจแนวทางการบริหารที่โปร่งใสและมีธรรมาภิบาล ส่งเสริม การเลือกตั้งผู้นำชุมชนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

เพื่อให้ได้ผู้นำที่มีคุณธรรมและรับใช้ประชาชน ด้านประชาธิปไตยช่วยพัฒนาระบบบริหารที่ยึดหลักคุณธรรม โดยใช้หลักธรรมาธิปไตย (การปกครองโดยธรรม) แทนอัตตาธิปไตย (การปกครองโดยอำนาจ) หรือโลกาธิปไตย (การปกครองตามกระแสสังคม) โดยการที่ผู้นำชุมชนและประชาชน ร่วมกันกำหนดกติกาของชุมชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม มีกระบวนการ ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ ในระดับชุมชน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ และประชาธิปไตยสามารถช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน โดยใช้หลักเมตตาธรรมและขันติธรรม ในการแก้ไขความขัดแย้ง สนับสนุนแนวทาง การเจรจาและหาข้อตกลงร่วมกัน โดยไม่ใช้ความรุนแรง ส่งเสริม ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง เพื่อให้เกิดการเคารพกันและกัน จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

๑. การพัฒนาชุมชนต้นแบบใน ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา คือการสร้าง ชุมชนที่มีคุณธรรม ประชาธิปไตย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยประชาธิปไตยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ลดความขัดแย้ง และพัฒนาระบบบริหารที่โปร่งใส^๗

๒. ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชน แสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของชุมชน มีการจัด เวทีเสวนาทางการเมืองและธรรมะ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจแนวทางการบริหารที่โปร่งใสและมีธรรมาภิบาล ส่งเสริม การเลือกตั้งผู้นำชุมชนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้ได้ผู้นำที่มีคุณธรรมและรับใช้ประชาชน^๘

๓. การที่ผู้นำชุมชนและประชาชน ร่วมกันกำหนดกติกาของชุมชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม มีกระบวนการ ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ ในระดับชุมชน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ และประชาธิปไตยสามารถช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน ^๙

อย่างไรก็ตาม ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา มีศักยภาพในการเป็นชุมชนต้นแบบที่นำพุทธทศวัตรธรรมมาใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน โดยมีเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาและบทบาทของประชาธิปไตยเพื่อสร้างชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม และความสามัคคี ปลุกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารชุมชน ทางด้านบทบาทของประชาธิปไตยในกระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบนั้น ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา มีเป้าหมายเพื่อ สร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน พัฒนากลไกตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ และลดความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขในชุมชน จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบนี้ เป็นการสร้างชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม และประชาธิปไตย โดยประชาธิปไตยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^๘ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

ตรวจสอบอำนาจ และลดความขัดแย้ง เพื่อให้ชุมชนวัดอินทร์ฐานเป็นต้นแบบของประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมและความยั่งยืน จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. อันที่จริงแล้ว ทางชุมชนของเราต้องการส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยใช้แนวทางพุทธประชาธิปไตย ที่เน้นความเท่าเทียมและความเห็นร่วมกัน รวมไปถึงงานโอกาสให้ประชาชนมี เวทีแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน และส่งเสริม วัฒนธรรมการช่วยเหลือกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข^{๑๐}

๒. ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา มีศักยภาพในการเป็นชุมชนต้นแบบที่นำพุทธนวัตกรรมการใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน โดยมีเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาและบทบาทของประชาธิปไตยเพื่อสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม จริยธรรม และความสามัคคี^{๑๑}

๓. ในทางพุทธศาสนาแล้วจะส่งเสริมให้ประชาชน มีบทบาทกำกับดูแลผู้นำชุมชนโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาคอร์รัปชันและหาทางแก้ไข การพัฒนาชุมชนให้มีกลไกการตรวจสอบที่เข้มแข็งตามหลักธรรมาภิบาล^{๑๒}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้เพื่อสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม ความสามัคคี และจิตสำนึกประชาธิปไตย สามารถดำเนินการได้ผ่าน ๓ แนวทางหลัก ประกอบด้วย ๑) ใช้หลักธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง หลักธรรมที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมเพื่อความสามัคคี) ๒) ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้นำและระบบบริหารที่โปร่งใส ประชาธิปไตยที่ดีต้องมีผู้นำที่มีคุณธรรมและระบบบริหารที่โปร่งใส โดยสามารถใช้หลักธรรมาภิบาลตามหลักพุทธธรรม และ๓) ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารความขัดแย้งและสร้างสังคมที่สงบสุข ชุมชนที่มีประชาธิปไตยต้องมีการบริหารความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ ซึ่งหลักธรรมสามารถช่วยได้ ได้แก่ อริยสัจ ๔ (การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง)

๔.๒.๒ การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในชุมชน

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

วัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ลดความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่สงบสุข โดยใช้หลักพุทธทศธรรมเป็นแนวทางหลัก ผลของการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าใจ สิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย เกิดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมหมู่บ้าน เวทีเสวนา และโครงการอาสาสมัคร และลดปัญหาการเมืองแบบพึ่งพาผู้นำเพียงกลุ่มเดียว ได้มีการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและธรรมาภิบาล ทำให้ชุมชนมีผู้นำที่ ซื่อสัตย์ โปร่งใส และเสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำชุมชนใช้หลัก ทศพิทธาธรรม และจักรวรรดิวัตร ในการบริหารงาน ลดปัญหาการทุจริตและการเล่นพรรคเล่นพวกในการบริหารชุมชน ส่วนทางด้านการลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชน ทำให้ประชาชนเคารพความเห็นที่แตกต่าง และ ไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมืองใช้หลัก ขันติธรรม และอริยสัจ ๔ ในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง สร้างกระบวนการเจรจาและไกล่เกลี่ยปัญหาอย่างสันติ จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. การปลูกฝังจิตสำนึก ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ลดความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่สงบสุข โดยใช้หลักพุทธทศธรรมเป็นแนวทางหลัก ผลของการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าใจ สิทธิและหน้าที่ของตนเอง^{๑๓}

๒. ทำให้ประชาชนเข้าใจ สิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย เกิดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมหมู่บ้าน เวทีเสวนา และโครงการอาสาสมัคร และลดปัญหาการเมืองแบบพึ่งพาผู้นำเพียงกลุ่มเดียว ^{๑๔}

๓. การลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชนทำให้ประชาชนเคารพความเห็นที่แตกต่าง และ ไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมืองใช้หลัก ขันติธรรม และอริยสัจ ๔ ในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง สร้างกระบวนการเจรจาและไกล่เกลี่ยปัญหาอย่างสันติ^{๑๕}

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง อันได้แก่ สาราณียธรรม ๖ เป็นการสร้างความสามัคคี และความเป็นธรรม หลักพรหมวิหาร ๔ ใช้เมตตาและอุเบกขา เพื่อลดความขัดแย้ง และหลักกาลามสูตร ช่วยส่งเสริมการใช้เหตุผล ไม่เชื่อตามกันโดยไร้เหตุผล ในการนำไปใช้นั้น จะนำไปใช้โดยจัดกิจกรรม ธรรมะเสวนาเรื่องประชาธิปไตย หรือโดยการสร้างโครงการ ยาวชนพุทธประชาธิปไตย ให้คนรุ่นใหม่เข้าใจหลักประชาธิปไตยผ่านธรรมะ อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ต้องจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

การเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งทำให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่งเสริมความรู้ทางการเมือง ส่งเสริมสื่อสารทางเลือก เช่น การทำสื่อออนไลน์ที่ให้ข้อมูลอย่างเป็นกลาง ทำให้ชาวบ้านได้ทดลอง แสดงความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ ผ่านกิจกรรมกลุ่มจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล สำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. การปลูกฝังจิตสำนึกเป็นการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง อันได้แก่ การ สร้างความสามัคคี และความเป็นธรรม การใช้เมตตาและอุเบกขาเพื่อลดความขัดแย้ง และการช่วย ส่งเสริมการใช้เหตุผล ไม่เชื่อตามกันโดยไร้เหตุผล ^{๑๖}

๒. ในการดำเนินการจัดกิจกรรม จะจัดกิจกรรมในรูปแบบของธรรมะเสวนาเรื่อง ประชาธิปไตย หรือโดยการสร้างโครงการเยาวชนพุทธประชาธิปไตย ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจหลัก ประชาธิปไตยผ่านธรรมะได้มากยิ่งขึ้น ^{๑๗}

๓. ในชุมชนของเรา มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งทำ ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่งเสริมความรู้ทางการเมือง ส่งเสริมสื่อสารทางเลือก เช่น การทำสื่อออนไลน์ที่ให้ข้อมูลอย่างเป็นกลาง ทำให้ชาวบ้านได้ทดลอง แสดงความคิดเห็นโดย ปราศจากอคติ ผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือบางครั้งมีการนั่งถกเถียงกันบ้าง^{๑๘}

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาล เมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการลดความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชน โดยการใช้หลักพุทธ นวัตกรรมมาใช้ ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารความขัดแย้ง โดยการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้น ค้นหาสาเหตุของความขัดแย้ง เช่น ความเห็นที่ไม่ตรงกัน ตั้งเป้าหมายสู่สังคมที่สงบสุขและมี สันติ และการใช้หลัก สัมมาวาจา และสัมมากรรมันตะ ในการพูดคุยและหาทางออก แนวทางเหล่านี้ ได้ดำเนินการผ่านวงสนทนาธรรม เพื่อลดอารมณ์โกรธและสร้างความเข้าใจ และทำให้วัดเป็น ศูนย์กลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อีกทางหนึ่งด้วย ส่วนการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ สร้างความ ประองตอง โดยการเปิดใจรับฟังกัน ช่วยกันหาทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ยินดีในความสำเร็จของ ผู้อื่น และมีจิตใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียง โดยให้กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชน ฝึกการเจรจาแบบสันติ วิธี และจัดกิจกรรมสามัคคีธรรมในชุมชน เช่น สวดมนต์ร่วมกัน และ การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อ สร้างความร่วมมือ โดยการแบ่งปันความรู้และช่วยเหลือกัน ใช้คำพูดที่อ่อนโยนและสร้างสรรค์ การทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม และปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม ผลของการปลูกฝังจิตสำนึก ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม และการลดความขัดแย้ง โดยมีวิธีการปลูกฝัง ทำได้โดยใช้หลักพุทธศาสนา จัดเวทีประชาคม สร้าง

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

กลไกตรวจสอบ และส่งเสริมบทบาทของประชาชน และแนวทางลดความขัดแย้ง ได้แก่ การใช้หลัก อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ และสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้าใจ จะเห็นได้จากคำ ให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาล เมืองพะเยา ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ลดความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่สงบสุข โดยใช้ หลักพุทธนวัตกรรม เป็นแนวทางหลัก^{๑๙}

๒. ประชาชนในชุมชนเคารพความเห็นที่แตกต่าง และไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง โดยจะ ใช้หลักขันติธรรม และอริยสัจ ๔ ในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง และสร้างกระบวนการเจรจาและ โกล่เกลี่ยปัญหาอย่างสันติ^{๒๐}

๓. ในชุมชนของเรา ได้มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้ประชาชน แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่งเสริมความรู้ทางการเมือง และส่งเสริมสื่อสารทางเลือก^{๒๑}

ดังนั้น การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชุมชนยัง มีส่วนร่วมไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดความรู้ ขาดช่องทางแสดงความคิดเห็น และมีปัญหาความขัดแย้ง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในชุมชน ได้แก่ การใช้หลักพุทธนวัตกรรม สร้าง โครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วม และลดอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ตลอดจนถึงการสร้าง พื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความโปร่งใส และ ทำให้ประชาธิปไตยในชุมชนแข็งแกร่งขึ้น

๔.๒.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกันอย่างเหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง ปัจจุบันระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน อาจยังไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ขาดความรู้เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและสิทธิของตนเอง วัฒนธรรมพึ่งพาผู้นำมากกว่าการมีส่วนร่วมโดยตรง ขาดช่องทาง หรือพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน และความขัดแย้งทางการเมืองใน อดีต อาจทำให้บางกลุ่มไม่กล้ามีส่วนร่วม แม้ว่าจะมีประชาชนบางส่วนเข้าร่วมกิจกรรม แต่ยังไม่

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

ครอบคลุมทุกกลุ่ม จึงต้องหาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกันอย่างเหมาะสม^{๒๒}

๒. ปัจจุบันนี้ จะเห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน อาจยังไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ขาดความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิของตนเอง^{๒๓}

๓. ชาวบ้านบางคนขาดช่องทางหรือพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน และความขัดแย้งทางการเมืองในอดีต อาจทำให้บางกลุ่มไม่กล้ามีส่วนร่วม^{๒๔}

ความสำคัญของการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการสร้างพื้นที่แสดงความคิดเห็นช่วยให้ประชาธิปไตยแข็งแรงขึ้นเพื่อลดความขัดแย้ง เพราะทุกคนมีโอกาสพูดและแสดงความเห็น เพื่อสร้างความโปร่งใส เพราะทุกการตัดสินใจเปิดเผยและตรวจสอบได้ และเพิ่มความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา เมื่อนำพุทธนวัตกรรมการช่วยเสริมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อลดอคติในการถกเถียง ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และใช้หลักสัมมาทิฐิ ให้ประชาชนมีความเห็นที่ถูกต้องและเป็นธรรม ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้น ชุมชนต้องจัดวงเสวนาสัมมาศีล ที่วัดและชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และใช้สื่อธรรมะเพื่อประชาธิปไตย ให้ความรู้ผ่านเสียงธรรมะ วิทฺย หรือโซเซียลมีเดีย จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. การสร้างพื้นที่แสดงความคิดเห็นช่วยให้ประชาธิปไตยแข็งแรงขึ้นเพื่อลดความขัดแย้ง เพราะทุกคนมีโอกาสพูดและแสดงความเห็น เพื่อสร้างความโปร่งใส เพราะทุกการตัดสินใจเปิดเผยและตรวจสอบได้ และเพิ่มความเป็นเจ้าของชุมชน^{๒๕}

๒. เมื่อนำพุทธนวัตกรรมการช่วยเสริมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อลดอคติในการถกเถียง^{๒๖}

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

๓. ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และใช้หลักสัมมาทิฐิ ให้ประชาชนมีความเห็นที่ถูกต้องและเป็นธรรม ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้น ชุมชนต้องจัดวงเสวนาสัมคิ ที่วัดและชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และใช้สื่อธรรมะเพื่อประชาธิปไตย^{๒๗}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบนั้น เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ และติดตามการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้ ความเคยชินในการฟังผู้นำ และขาดพื้นที่แสดงความคิดเห็น การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจึงมีความสำคัญ โดยส่งเสริมประชาธิปไตยที่โปร่งใสและลดความขัดแย้งผ่านพุทธนวัตกรรม เช่น พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ และสัมมาทิฐิ พร้อมจัดวงเสวนาและใช้สื่อธรรมะเป็นเครื่องมือเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

๔.๒.๔ ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

ความท้าทายสำคัญในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธนวัตกรรมเพื่อนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบทางการเมืองนั้น เผชิญกับความท้าทายหลายประการ ประกอบด้วย ๑) ความไม่เข้าใจและขาดการตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจาก ประชาชนบางส่วนยังมองประชาธิปไตยเป็นเพียง “สิทธิในการเลือกตั้ง” แต่ไม่เห็นความสำคัญของ “หน้าที่พลเมือง” ต่อมาเกิดจากขาดความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย เช่น หลักสัปปุริสธรรม ๗ (คุณสมบัติของผู้นำที่ดี), สาราณียธรรม ๖ (หลักสร้างความสามัคคีในสังคม), และอริยสัจ ๔ (แนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างเป็นระบบ) และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย เช่น คิดว่าการมีเสียงข้างมากเพียงพอ โดยไม่คำนึงถึงหลักเหตุผล ความเป็นธรรม และสันติวิธี แนวทางแก้ไขโดยการจัด เว็กรับซื้อพุทธประชาธิปไตย ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเชิงคุณธรรม ใช้หลักกาลามสูตร สอนให้ประชาชนคิดวิเคราะห์ และไม่เชื่อโดยปราศจากเหตุผล และสร้างเวทีสนทนาธรรมเพื่อประชาธิปไตย ที่วัดเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดทางการเมืองโดยไม่เกิดความขัดแย้ง ๒) อิทธิพลของการเมืองแบบอุปถัมภ์และการแบ่งขั้วทางการเมือง ปัญหาดังกล่าวเกิดจากระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่นทำให้ประชาชนคุ้นเคยกับการพึ่งพาผู้นำ มากกว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของชุมชน อีกประการหนึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติส่งผลให้ชุมชนเกิดความแตกแยกและไม่สามารถพูดคุยกันอย่างสร้างสรรค์ และการเมืองท้องถิ่นอาจถูกครอบงำโดยกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีพลังในการเปลี่ยนแปลง ประเด็นดังกล่าวต้องใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยาจา อตถจริยา สมานัตตตา) เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน พร้อมทั้งจัดเวทีพลเมืองให้

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่อชุมชน ลดการพึ่งพาผู้นำเพียงกลุ่มเดียว และส่งเสริมอาสาสมัครพลเมือง เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

๓) การขาดพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยปราศจากอคตินั้น เกิดจากไม่มีเวทีที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงความคิดเห็น ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ประกอบกับการถกเถียงในชุมชนมักเกิดจากอารมณ์มากกว่าข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และบางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะกลัวถูกมองว่าเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประเด็นนี้ต้องจัดวงสนทนาธรรมประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถพูดคุยกันบนพื้นฐานของเหตุผลและความเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งใช้หลักพรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมการสนทนา ตลอดจนถึงส่งเสริมการใช้ข้อมูลและเหตุผลแทนการใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ในการถกเถียงเรื่องทางการเมือง ๔) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน ปัญหานี้เกิดจากประชาชนรู้สึกว่า การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง และไม่เห็นความสำคัญของบทบาทตนเอง ชุมชนขาดโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และคนรุ่นใหม่ในชุมชนมักขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ประเด็นนี้ต้องจัดการแก้ไขปัญหาโดยจัด โครงการประชาธิปไตยเริ่มที่บ้านและวัด ให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การจัดเสวนาเรื่องธรรมะกับการปกครองที่ดี และต้องมีการส่งเสริม "เยาวชนจิตอาสาประชาธิปไตย" เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. ในบางครั้งชาวบ้านเกิดความไม่เข้าใจและขาดการตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แท้จริง ปัญหาเหล่านี้มันเกิดจากประชาชนบางส่วนยังมองประชาธิปไตยเป็นเพียงสิทธิในการเลือกตั้งแต่ไม่เห็นความสำคัญของหน้าที่พลเมือง^{๒๘}

๒. ปัญหาที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่นทำให้ประชาชนคุ้นเคยกับการพึ่งพาผู้นำ มากกว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของชุมชน อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติส่งผลให้ชุมชนเกิดความแตกแยกและไม่สามารถพูดคุยกันอย่างสร้างสรรค์ได้^{๒๙}

๓. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน ปัญหานี้เกิดจากประชาชนรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง และไม่เห็นความสำคัญของบทบาทตนเอง ชุมชนขาดโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ^{๓๐}

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๘

^{๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

ดังนั้น ความท้าทายสำคัญในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธทศวัตกรรมเพื่อนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบทางการเมืองนั้น เผชิญกับความท้าทายหลายประการซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ๑) ความไม่เข้าใจและขาดการตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แท้จริง ๒) อิทธิพลของการเมืองแบบอุปถัมภ์และการแบ่งขั้วทางการเมือง ๓) การขาดพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ และ ๔) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน

๔.๒.๕ บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวทาง พุทธทศวัตกรรม และประชาธิปไตย จำเป็นต้องอาศัยผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน เพราะบุคคลและหน่วยงานเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงประชาชนกับแนวทางการพัฒนาที่เป็นระบบและยั่งยืน บทบาทของผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องมีการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวทาง พุทธทศวัตกรรม ควบคู่กับการปลูกฝัง จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ต้องอาศัยบุคคลสำคัญในชุมชนเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและปลูกฝังคุณค่าทางประชาธิปไตยให้กับประชาชน ผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่าง ภาครัฐ, ประชาชน และองค์กรทางศาสนา โดยต้องทำหน้าที่สำคัญ เป็นต้นแบบของผู้นำประชาธิปไตยที่ดี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน บริหารงานอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ในส่วนของบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองนั้น ต้องดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และ พระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองตามหลักพุทธศาสนา โดยชำระธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านวัด เป็นที่ปรึกษาทางจริยธรรมให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชน ดังนั้น บทบาทของผู้นำชุมชนต้องเป็นแบบอย่างของผู้นำประชาธิปไตยที่ดี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และบริหารงานอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ส่วนพระสงฆ์ในพื้นที่ควรใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย จัดกิจกรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย และเป็นที่ปรึกษาด้านจริยธรรมและช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า

๑. บทบาทของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองนั้น ผู้นำชุมชนต้องบริหารงานโดยยึดหลัก ธรรมาภิบาล และ หลักพุทธธรรม ผลที่ได้รับ คือ ประชาชนมีศรัทธาต่อผู้นำ และพร้อมมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง^{๓๑}

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้นำชุมชนต้องสร้างระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ เช่น จัด เวทีประชาคมหมู่บ้าน ให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ผลที่ได้รับ คือ ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และมีจิตสำนึกในการร่วมกันพัฒนาสังคม^{๓๒}

๓. พระสงฆ์สามารถเป็นที่ปรึกษา ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้นำชุมชนและประชาชน เช่น ให้คำแนะนำแก่ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการบริหารงานที่เป็นธรรม ช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้หลักเมตตาธรรม และปลูกฝังแนวคิดการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง^{๓๓}

การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวทาง พุทธนวัตกรรม และการปลูกฝัง จิตสำนึกทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรทางศาสนา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืน ต้องอาศัยองค์กรหรือหน่วยงานที่ชุมชนวัดอินทร์ฐานทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เทศบาลเมืองพะเยา คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และผู้นำชุมชน วัดอินทร์ฐานและเครือข่ายคณะสงฆ์ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา (กกต.) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ในส่วนของแนวทางปรับปรุงความร่วมมือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น ควรมีการส่งเสริมการบูรณาการระหว่างหน่วยงานควรจัดตั้ง คณะกรรมการร่วมระหว่างวัด เทศบาล มหาวิทยาลัย และ กกต. เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ เพิ่มพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจัดเวทีสภาประชาชนระดับชุมชน เป็นประจำเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของท้องถิ่น สร้างเครือข่ายเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย ควรส่งเสริมโครงการเยาวชนต้นแบบประชาธิปไตย ผ่านโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน และใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเพจ Facebook ของชุมชน เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามข้อมูลเกี่ยวกับประชาธิปไตย จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

๑. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศีลธรรม โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ยึดหลักพุทธธรรมเป็นหลัก และควรมีการพัฒนาโครงการ วัดประชาธิปไตย โดยให้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเสวนาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย^{๓๔}

^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

๒. คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำชุมชนต้องเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ โดยจัดการประชุมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นประชาชน และเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐและประชาชน และควรเพิ่มการอบรมเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถส่งต่อแนวคิดที่ดีให้กับประชาชน^{๓๕}

๓. ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวทาง พุทธนวัตกรรม และการปลูกฝัง จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรทางศาสนา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน^{๓๖}

ดังนั้น บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา องค์กรหลักที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ประกอบด้วย ๑) เทศบาลเมืองพะเยา ดูแลด้านนโยบายและงบประมาณ ๒) คณะกรรมการหมู่บ้าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ๓) วัดอินทร์ฐานและพระสงฆ์ ปลูกฝังประชาธิปไตยผ่านหลักธรรม ๔) กกต.จังหวัดพะเยา ให้ความรู้เรื่องสิทธิและการเลือกตั้ง ๕) มหาวิทยาลัยในพื้นที่ พัฒนาความรู้ด้านประชาธิปไตยโดยมีแนวทางปรับปรุง คือ ต้องเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาครัฐ, วัด, สถาบันการศึกษา และประชาชน ผ่านโครงการ เวทีสภาประชาชน, โครงการเยาวชนประชาธิปไตย, และ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วม เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ชุมชนจะเติบโตไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีประชาธิปไตยที่แท้จริง

จากผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๑) หลักการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวพุทธนวัตกรรมโดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ (หลักแห่งความสามัคคี) และสังคหวัตถุ ๔ (หลักแห่งการเกื้อกูล) เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่เน้นความร่วมมือและความปรองดอง ๒) เป้าหมายสำคัญของการพัฒนา โดยการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ลดความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชนผ่านกระบวนการสนทนาและสันติวิธี และสร้างชุมชนที่เป็นประชาธิปไตยโดยเน้นการฟังเสียงของทุกคน ๓) บทบาทของประชาธิปไตยในกระบวนการพัฒนา โดยชุมชนดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องของชุมชน การกระจายอำนาจ โดยให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายระดับท้องถิ่น และพัฒนาผู้นำชุมชนที่มีจริยธรรม โดยใช้หลักธรรมในการคัดเลือกและอบรมผู้นำที่มีคุณธรรม ๔) วิธีการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในชุมชน

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๘

จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี สร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมโครงการวัดประชาธิปไตย โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยี ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ๕) ความท้าทายและแนวทางแก้ไข โดยจัดอบรมและให้ความรู้ผ่านกิจกรรมของวัดและเทศบาล ใช้หลักพุทธธรรม เช่น หลักสาราณียธรรม ๖ เมตตาธรรม และ ขันติธรรม เป็นเครื่องมือในการลดความขัดแย้ง และจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น เสวนาพระสงฆ์กับประชาธิปไตย เพื่อดึงดูดคนทุกวัย ๖) บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยที่พระสงฆ์ ควรเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และถ่ายทอดหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตย เทศบาลเมืองพะเยา ให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมประชาธิปไตย คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นตัวกลางในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ จัดทำโครงการวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธนวัตกรรมการมุ่งเน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปลูกฝัง จิตสำนึกทางการเมืองที่เน้นคุณธรรมประชาธิปไตยในชุมชน ควรเน้น การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และการบริหารงานที่โปร่งใส การทำงานร่วมกันระหว่างวัด เทศบาล และสถาบันการศึกษา จะช่วยให้เกิด ชุมชนที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง "เมื่อประชาชนเข้าใจประชาธิปไตยผ่านหลักพุทธธรรม สังคมจะสงบสุขและเข้มแข็งขึ้น"



แผนภาพที่ ๔.๒ สรุปผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

จากแผนภาพที่ ๔.๒ สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลัก พุทธนวัตกรรม สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑. แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ การพัฒนาชุมชนต้นแบบมีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม โดยผสมผสานหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง อาทิ หลักอิทธิบาท ๔ สัปปริยธรรม ๗ และหลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อยกระดับความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชนในชุมชน

๒. การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดำเนินการผ่านกิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมกับการเรียนรู้ทางการเมือง เช่น การเสวนาธรรมประชาธิปไตย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมือง ส่งผลให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ ประชาชนมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้รับและผู้ร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตรวจสอบกิจกรรมภายในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต แม้ชุมชนจะมีการดำเนินงานที่เข้มแข็ง แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร การขาดความต่อเนื่อง และความหลากหลายทางความคิด แนวทางการพัฒนาที่ควรเน้นในอนาคต ได้แก่ การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ

๕. บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานท้องถิ่น และภาคประชาสังคม มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางพุทธนวัตกรรม โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และสร้างพื้นที่เรียนรู้ทางสังคม ช่วยทำให้กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธนวัตกรรมที่เป็นแนวทางอย่างมีประสิทธิภาพในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นการพัฒนาคนควบคู่กับการสร้างระบบชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและคุณธรรมทางการเมืองอย่างยั่งยืน.

๔.๓ ผลการศึกษาการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ใช้รูปแบบการประเมินผล โดยแบบจำลองซีพีพี โมเดล (CIPP Model) กำหนดประเด็นการประเมินเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และ ๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)^{๓๗} โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๗ คน เป็นผู้ประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ดังนี้

๔.๓.๑ การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ ความจำเป็น ปัญหา และศักยภาพของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยอิงหลักพุทธทศวัตกรรมการให้ทราบว่า การดำเนินโครงการนี้ตอบโจทย์และเหมาะสมกับบริบทของชุมชนหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ได้แก่ แบบสอบถามแบบปลายปิด-ปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ และมีแนวทางการประเมิน คือ ๑) ศึกษาสภาพชุมชนพื้นฐาน เช่น ประชากร วัฒนธรรม ความเชื่อ ความขัดแย้งเดิมในชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมือง ๓) สอบถามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้อยู่อาศัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^{๓๗} Stufflebeam, Daniel L., *The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability*, (Atlantic City: N.J., 1971), p. 175.

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation)

รายการประเมินผล	n=๗		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	SD	
๑. การประเมินสภาวะแวดล้อม			
๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้	๔.๕๗	๐.๕๔	มากที่สุด
๑.๒ จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	๔.๗๑	๐.๔๙	มากที่สุด
๑.๓ ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย	๔.๔๓	๐.๕๔	มาก
๑.๔ การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักสาราณียธรรม ๖	๔.๗๑	๐.๔๙	มากที่สุด
๑.๕ การเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ตามสมมติฐาน)	๓.๘๖	๐.๖๙	มาก
ผลรวม	๔.๔๖	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $SD = ๐.๕๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๗๑$, $SD = ๐.๔๙$) รองลงมา ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๕๗$, $SD = ๐.๕๔$) และการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ตามสมมติฐาน) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๖$, $SD = ๐.๖๙$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔.๓.๒ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ได้แก่ แบบประเมินความพร้อม แบบประเมินคุณภาพกิจกรรม ตารางบันทึกข้อมูล และแนวทางการประเมิน คือ ๑) ประเมินบุคลากรผู้ดำเนินการ เช่น ทีมงาน นักวิชาการ พระสงฆ์ แกนนำชุมชน ๒) ประเมินหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ใช้ในการปลูกฝังจิตสำนึก

ทางการเมืองตามหลักพุทธนวัตกรรม ๓) ตรวจสอบงบประมาณ เวลา สื่อ อุปกรณ์ และสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงาน

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

รายการประเมินผล	n=๗		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	SD	
๒. การประเมินปัจจัยนำเข้า			
๒.๑ แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ	๔.๗๑	๐.๔๙	มากที่สุด
๒.๒ การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	๔.๔๓	๐.๕๔	มาก
๒.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ	๔.๕๗	๐.๕๔	มากที่สุด
๒.๔ ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต	๔.๗๑	๐.๔๙	มากที่สุด
๒.๕ บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	๓.๘๖	๐.๖๙	มาก
ผลรวม	๔.๔๖	๐.๕๕	มาก

จากตาราง ๔.๓๑ ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $SD = ๐.๕๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบและความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๗๑$, $SD = ๐.๔๙$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๕๗$, $SD = ๐.๕๔$) และบทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๖$, $SD = ๐.๖๙$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓.๔.๓ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ บบสังเกต แบบบันทึกกิจกรรม แบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีแนวทางในการประเมิน คือ ๑) ติดตามการดำเนินกิจกรรม เช่น เวทีสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสื่อสารภายในชุมชน ๒) ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละกิจกรรม และ ๓) ประเมินการบูรณาการหลักพุทธธรรมในกระบวนการสร้างจิตสำนึก เครื่องมือ

ที่ใช้ในการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ บบสังเกต แบบบันทึกกิจกรรม แบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีแนวทางในการประเมิน คือ ๑) ติดตามการดำเนินกิจกรรม เช่น เวทีสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสื่อสารภายในชุมชน ๒) ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละกิจกรรม และ ๓) ประเมินการบูรณาการหลักพุทธธรรมในกระบวนการสร้างจิตสำนึก

ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

รายการประเมินผล	n=๗		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	SD	
๓. การประเมินกระบวนการ			
๓.๑ ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนต้นแบบก่อนและหลังดำเนินโครงการ	๔.๐๐	๑.๑๖	มาก
๓.๒ ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนหลังจากการดำเนินกิจกรรม	๔.๕๗	๐.๕๔	มากที่สุด
๓.๓ ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชน	๔.๗๑	๐.๔๙	มากที่สุด
๓.๔ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ	๓.๘๖	๐.๖๙	มาก
ผลรวม	๔.๒๙	๐.๗๒	มาก

จากตาราง ๔.๓๒ ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$, $SD=๐.๗๒$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๗๑$, $SD = ๐.๔๙$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน หลังจากการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๕๗$, $SD = ๐.๕๔$) และความพึงพอใจของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๖$, $SD = ๐.๖๙$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓.๔.๔ การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ แบบวัดก่อน-หลัง (Pre-post test) แบบสอบถามประเมินจิตสำนึกทางการเมือง และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

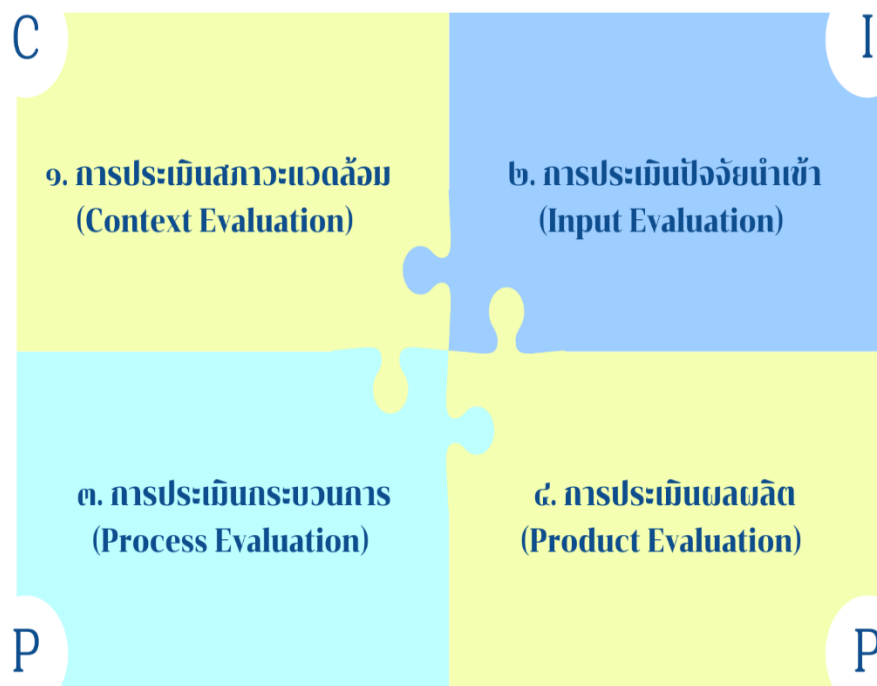
รายการประเมินผล	n=๗		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	SD	
๔. การประเมินผลผลิต			
๔.๑ การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน	๓.๔๓	๑.๕๑	ปานกลาง
๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชน	๓.๔๓	๐.๗๙	ปานกลาง
๔.๓ การรับรู้คุณค่าของหลักธรรม (เช่น สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔) ในการใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของประชาชน	๔.๕๗	๐.๕๔	มาก
ผลรวม	๓.๘๑	๐.๙๕	มาก

จากตาราง ๔.๓๓ ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81, SD=0.95$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า การรับรู้คุณค่าของหลักธรรม (เช่น สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔) ในการใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57, SD = 0.54$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ อยู่ในระดับความพึงพอใจ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.43, SD = 0.54$) และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.43, SD = 0.54$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงสรุปผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน

รายการประเมินผล	n=๗		ระดับความเหมาะสม
	$\bar{X}$	SD	
๑. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation)	๔.๔๖	๐.๕๕	มาก
๒. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)	๔.๔๖	๐.๕๕	มาก
๓. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)	๔.๒๙	๐.๗๒	มาก
๔. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)	๓.๘๑	๐.๙๕	มาก
ผลรวม	๔.๒๖	๐.๖๙	มาก

จากตาราง ๔.๓๔ สรุปผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $SD=๐.๖๙$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) และด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $SD = ๐.๕๕$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๙$, $SD = ๐.๗๒$) และด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๑$, $SD = ๐.๙๕$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ



แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงผลการประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

จากแผนภาพที่ ๔.๓ สรุปผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยใช้กรอบการประเมินแบบ CIPP Model สามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้ดังนี้

๑. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การพัฒนาชุมชนมีพื้นฐานจากบริบทของชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม มีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม สภาพแวดล้อมทางสังคมมีความเหมาะสมต่อการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง อีกทั้งประชาชนมีความต้องการเรียนรู้และพัฒนาบทบาทพลเมืองอย่างชัดเจน

๒. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) โครงการมีการเตรียมการอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และภาคีเครือข่ายที่มีความรู้และมีเจตคติที่ดี รวมถึงทรัพยากรสนับสนุน เช่น สถานที่ งบประมาณ และสื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการที่เข้ากับบริบทท้องถิ่น

๓. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ทั้งการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น เสวนาธรรม การประชุมหมู่บ้านเชิงประเด็นทางการเมือง และการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเอื้อต่อการปลูกฝังจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ผลจากการดำเนินโครงการพบว่าประชาชนมีพัฒนาการด้านจิตสำนึกทางการเมืองเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และมีความพร้อมในการแสดงออกและตรวจสอบอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งชุมชนเกิดต้นแบบการพัฒนาที่สามารถขยายผลได้

ดังนั้น การประเมินแบบ CIPP แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบโดยใช้หลักพุทธนวัตกรรมการมีความเหมาะสมทั้งในด้านบริบท ทรัพยากร กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสามารถเป็นแนวทางเชิงประจักษ์ในการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม อย่างยั่งยืนในระดับชุมชน

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการและการปฏิบัติได้อย่างชัดเจนใน ๓ มิติหลัก ดังนี้

๑. องค์ความรู้ด้านทฤษฎี (Theoretical Knowledge) การศึกษานี้ สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (เช่น สาราณียธรรม ๖, อริยสัจ ๔, พรหมวิหาร ๔, และสัมมาทิฐิ) กับแนวคิดประชาธิปไตยระดับชุมชน ซึ่งสะท้อนว่า ธรรมะสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองที่ยั่งยืน โดยเน้นความสามัคคี คุณธรรม และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกล่อมเกลางานการเมืองผ่านสถาบันทางสังคม เช่น วัด สถาบันครอบครัว และการศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แม้จะยังมีข้อจำกัดในด้านความรู้และโครงสร้างทางสังคม

๒. องค์ความรู้ด้านแนวปฏิบัติ (Practical Knowledge) การออกแบบ ชุมชนต้นแบบที่ใช้พุทธนวัตกรรมการเป็นแนวทางสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกรณีศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้ โดยเฉพาะในชุมชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมพุทธ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น วงเสวนาธรรม เวทีสภาประชาชน และการใช้สื่อธรรมะ เพื่อส่งเสริมพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น ลดความขัดแย้ง และกระตุ้นจิตสำนึกประชาธิปไตยในระดับฐานราก โดยให้แนวทางการจัดการความท้าทาย เช่น การเมืองแบบอุปถัมภ์ หรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ

ประชาธิปไตย ผ่านการพัฒนาผู้นำคุณธรรม และการเสริมศักยภาพประชาชนด้วยเครื่องมือทางพุทธศาสนา

๓. องค์ความรู้เชิงประเมินผล (Evaluation-based Knowledge) ผลการประเมินทั้งในด้านบริบท (Context), ปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) สะท้อนว่า พุทธนวัตกรรมมีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมในชุมชน จุดเน้นที่ควรพัฒนาต่อไป คือ การเปลี่ยนแปลงด้าน “พฤติกรรมทางการเมือง” และ “การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน” ของประชาชน ซึ่งยังอยู่ในระดับปานกลาง แม้จะมีความพึงพอใจในระดับสูงก็ตาม ซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์เหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าในการออกแบบนโยบายสาธารณะเชิงชุมชน และการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยเชิงคุณธรรม

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยนี้เสนอโมเดลการพัฒนาชุมชนประชาธิปไตยบนฐานพุทธธรรม ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการขยายผลสู่ชุมชนอื่น โดยเน้นการหลอมรวมจริยธรรมความรู้ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผ่านแนวคิดแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงหลักธรรม สังคม และการเมือง อย่างกลมกลืน ตามแผนภาพที่ ๔.๔



แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย: สมยศ ปัญญา มาก และคณะ

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย



แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงโมเดล “การพัฒนาชุมชนประชาธิปไตยด้วยพุทธนวัตกรรม”: สมยศ ปัญญา มาก และคณะ

จากแผนภาพที่ ๔.๕ แสดงโมเดล “การพัฒนาชุมชนประชาธิปไตยด้วยพุทธนวัตกรรม”: สมยศ ปัญญา มาก และคณะ ได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยสังเคราะห์เป็น “โมเดลการพัฒนาประชาธิปไตยด้วยพุทธนวัตกรรม” มีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. **ปัจจัยพื้นฐาน** เป็นบริบทของชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง มีทุนทางสังคม วัฒนธรรม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ ประชาชนมีความพร้อมเบื้องต้นในการเรียนรู้และพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองในลักษณะที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

๒. ปัจจัยเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ได้แก่ การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่พลเมือง ทศนคติประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการเรียนรู้จากครอบครัว โรงเรียน วัด และองค์กรชุมชน ซึ่งร่วมกันหล่อหลอมจิตสำนึกเชิงประชาธิปไตย

๓. พุทธนวัตกรรม การประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ สัปปริสธรรม ๗ และพรหมวิหาร ๔ มาใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรม เสริมสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมของพลเมือง พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม

๔. กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบ ครอบคลุมขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนพัฒนา และประเมินผล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน และนำไปสู่การสร้างต้นแบบชุมชนประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

๕. กลไกขับเคลื่อนและการประเมิน ประกอบด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม พร้อมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ดังนั้น จากโมเดล “การพัฒนาประชาธิปไตยด้วยพุทธนวัตกรรม” จึงเป็นแนวทางที่ผสมผสานหลักธรรมกับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองอย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับบริบทชุมชนไทย โดยมุ่งสู่การสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม มีส่วนร่วม และตื่นรู้ทางการเมืองอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้รูปแบบระเบียบการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวินิจฉัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๔ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๒๕รูปหรือคน จึงสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอข้อค้นพบหลักจากการศึกษาวินิจฉัยการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยเป็นการสรุปที่กระชับ ชัดเจน ในประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจากการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑) ปัจจัยเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๑๐ มีอายุระหว่าง ๔๖-๖๐ ปี จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐ ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๐ มี

อาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๐ และมีรายได้อยู่ในระดับ ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘๐

๒) ปัจจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๙๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๑ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๕ ข้อที่ ๓ ด้านการมีความสามัคคี อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๑ และข้อที่ ๔ ด้านการมีระเบียบทางสังคม อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๗ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓) ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจการการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจการการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๓ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๒ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ ด้านสื่อมวลชน อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๒ ข้อที่ ๓ ด้านสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ และข้อที่ ๑. ด้านสถาบันครอบครัว อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๓๕ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔) ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารณียธรรม ๖ ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๗๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๔ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๒๓ ข้อที่ ๑ เมตตากายกรรม (การ

ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๕๐ ข้อที่ ๕. สีสสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๖ ข้อที่ ๖ เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๑ และข้อที่ ๖ ทิฏฐิสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้) อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๐ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๕) ผลการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามข้อเสนอสมมติฐานสำหรับการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐาน ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน ส่งผลต่อการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ ๔ ตัวแปร

๕.๑.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑) แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ พบว่า แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม ความสามัคคี และจิตสำนึกประชาธิปไตย สามารถดำเนินการได้ผ่าน ๓ แนวทางหลัก ประกอบด้วย ๑) ใช้หลักธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง หลักธรรมที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สาราณียธรรม ๖ (หลักธรรมเพื่อความสามัคคี) ๒) ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้นำและระบบบริหารที่โปร่งใส ประชาธิปไตยที่ดีต้องมีผู้นำที่มีคุณธรรมและระบบบริหารที่โปร่งใส โดยสามารถใช้หลักธรรมาภิบาลตามหลักพุทธธรรม และ ๓) ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารความขัดแย้งและสร้างสังคมที่สงบสุข ชุมชนที่มีประชาธิปไตยต้องมีการบริหารความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ ซึ่งหลักธรรมสามารถช่วยได้ ได้แก่ อริยสัจ ๔ (การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง)

๒) การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชุมชนยังมีส่วนร่วมไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดความรู้ ขาดช่องทางแสดงความคิดเห็น และมีปัญหาความขัดแย้ง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในชุมชน ได้แก่ การใช้หลักพุทธนวัตกรรมการสร้างโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า

ร่วม และลดอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ตลอดจนถึงการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเป็นสำคัญ เพราะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความโปร่งใส และทำให้ประชาธิปไตยในชุมชนแข็งแกร่งขึ้น

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบนั้น เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐานเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ และติดตามการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้ ความเคยชินในการฟังผู้นำ และขาดพื้นที่แสดงความคิดเห็น การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจึงมีความสำคัญ โดยส่งเสริมประชาธิปไตยที่โปร่งใสและลดความขัดแย้งผ่านพุทธนวัตกรรม เช่น พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ และสัมมาทิฐิ พร้อมจัดวงเสวนาและใช้สื่อธรรมะเป็นเครื่องมือเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

๔) ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต พบว่า ความท้าทายสำคัญในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธนวัตกรรมเพื่อนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบทางการเมืองนั้นเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ๑) ความไม่เข้าใจและขาดการตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แท้จริง ๒) อิทธิพลของการเมืองแบบอุปถัมภ์และการแบ่งขั้วทางการเมือง ๓) การขาดพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ และ ๔) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน

๕) บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา องค์กรหลักที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ประกอบด้วย ๑) เทศบาลเมืองพะเยา ดูแลด้านนโยบายและงบประมาณ ๒) คณะกรรมการหมู่บ้าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ๓) วัดอินทร์ฐานและพระสงฆ์ ปลูกฝังประชาธิปไตยผ่านหลักธรรม ๔) กกต. จังหวัดพะเยา ให้ความรู้เรื่องสิทธิและการเลือกตั้ง ๕) มหาวิทยาลัยในพื้นที่ พัฒนาความรู้ด้านประชาธิปไตยโดยมีแนวทางปรับปรุง คือ ต้องเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาครัฐ, วัด, สถาบันการศึกษา และประชาชน ผ่านโครงการ เวทีสภาประชาชน, โครงการเยาวชนประชาธิปไตย, และ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วม เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ชุมชนจะเติบโตไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีประชาธิปไตยที่แท้จริง

๕.๑.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.46$, $SD=0.547$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักสารานุกรม

๖ เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.488$) รองลงมา ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.535$) และการเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ตามสมมติฐาน) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.650$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๒) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, $SD = 0.547$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบและความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.488$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.535$) และบทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.650$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๓) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.717$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.488$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน หลังจากการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.535$) และความพึงพอใจของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.650$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.945$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า การรับรู้คุณค่าของหลักธรรม (เช่น สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔) ในการใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.535$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ อยู่ในระดับความพึงพอใจ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.43$, $SD = 0.535$) และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชน อยู่ในระดับความพึงพอใจ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.43$, $SD = 0.535$) ตามลำดับ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผลการประเมินการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ ท่าน ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, $SD = 0.989$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) และด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.46$, $SD = 0.547$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่

ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๒๙, SD = ๐.๗๑๗) และด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๘๑, SD = ๐.๙๔๕) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๑๐ มีอายุระหว่าง ๔๖-๖๐ ปี จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐ ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๐ มีอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๐ และมีรายได้อยู่ในระดับ ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘๐ จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๙๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๑๑ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๕ ข้อที่ ๓ ด้านการมีความสามัคคี อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔.๐๑ และข้อที่ ๔ ด้านการมีระเบียบทางสังคม อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๓.๔๗ เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ **โชคชัย ศรีรักษา (๒๕๖๖)** เรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนจังหวัดลพบุรีให้ประสบความสำเร็จ จะต้องให้ความสำคัญและพัฒนาปัจจัยการกล่อมเกลากิจการการเมือง จำนวน ๓ ด้าน คือ กลุ่มเพื่อน, สถาบันครอบครัว และสถาบันทางการเมือง และปัจจัยด้านหลักสารานุกรม ๖ จำนวน ๔ ด้าน คือ สารานุกรม (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้), ทฤษฎีสามัญญตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้), สีสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และเมตตากรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)^๑ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **จิตรกร ละอองศรี, รัชชนันท์ อิศรเดช และจันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์ (๒๕๖๕)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง (t = ๓.๑๐) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การกล่อมเกลากิจการสถาบันทางสังคม (t = ๒.๐๓๙) การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจ (t = ๒.๔๑๓) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสื่อเทคโนโลยี (t = ๒.๖๙๗) และความรู้เรื่อง

^๑ โชคชัย ศรีรักษา, “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” **ปรัชญาคุษภูมิบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖)

สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง (t = ๒.๘๗๘) และทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ๒. ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดผู้นำและแนวร่วมนักศึกษา ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบต่อการเมือง และมีความรู้การเมืองน้อย ๓. แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ๑) พัฒนาทักษะความรู้ ๒) ประสานความร่วมมือจากสถาบันทางสังคมตามหลักบรร ๓) พัฒนาช่องทางในการใช้สื่อเทคโนโลยี ๔) การสร้างแนวทางจงใจ หรือผลประโยชน์ตอบแทน ๕) ผลักดันการทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ๖) จัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือ ๗) การสร้างต้นแบบทางการเมือง ๘) สร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ๙) สร้างมาตรการทางกฎ ข้อบังคับในการมีส่วนร่วม^๒

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักพุทธทศธรรมในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยแม้จะยังมีข้อจำกัดบางประการ แต่สามารถนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนที่มีคุณธรรม ความรับผิดชอบ และประชาธิปไตยที่แท้จริงในระดับฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ**พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิตติกุล) (๒๕๖๖)** ได้ศึกษาเรื่อง การป้องกันการกระทำผิดวินัยตามหลักทรี-โอตตปะของผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ทรี ทำให้คนเราเกิดความละอายแก่ใจ ไม่คิดชั่ว พูดชั่ว และทำชั่ว ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น เพราะมีความละอายต่อบาปที่จะเกิดขึ้น จนสามารถชนะใจตนเองหยุดความชั่ว สอดคล้องกับ โอตตปะ ถ้าเราทำอะไรลงไป หากไม่ถูกต้องแล้วจะทำให้รู้สึกเกรงกลัวกระดากใจตนเอง เรียกว่า ผิดจากธรรม ความละอายเกรงกลัวนี้เป็นต้นเหตุให้ทำความดี^๓ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ**โชคชัย ศรีรักษา (๒๕๖๖)** (เรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรค (๑) จุดเด่น มีการส่งเสริมกิจกรรมการจำลองประชาธิปไตยในสถานศึกษา (๒) จุดอ่อน ครูผู้สอนยังขาดความรู้ และประสบการณ์เทคนิควิธีการถ่ายทอดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (๓) โอกาส ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองการปกครองผ่านโครงการต่าง ๆ ในทุกระดับชั้นในสถานศึกษา และ(๔) อุปสรรค เยาวชนอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง ๒) ปัจจัยที่ส่งผล

^๒ ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, “แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑). หน้า ๔๙-๖๒.

^๓ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลองนิตติกุล), การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

ต่อการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมือง คือ กลุ่มเพื่อน สถาบันครอบครัว และสถาบันทางการเมือง ส่วนหลักสารานุกรม ๖ คือ สาธารณโกศ ธิฎฐีสามัญญดา สีสามัญญดา และเมตตา กายกรรม และ๓) แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมือง^๔

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า ในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $SD=๐.๙๘๙$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) และด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $SD = ๐.๕๔๗$) เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๙$, $SD = ๐.๗๑๗$) และ ด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๑$, $SD = ๐.๙๔๕$) เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ **เชษฐา ทรัพย์เย็น (๒๕๖๐)** เรื่อง “การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของ ประชาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมี จิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคมจังหวัดสมุทรสงคราม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ และยอมรับสมมติฐานทุกข้อ คือ ๑) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อการมี จิตสำนึกประชาธิปไตย ๒) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ๓) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ๔) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผล เชิงบวกต่อการปกครองตนเอง และ ๕) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อการปกครอง ตนเองในระดับมาก^๕ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ **คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล (๒๕๕๘)** เรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทาง การเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ๑. พัฒนาทักษะความรู้ ๒. ประสานความ ร่วมมือจากสถาบันทางสังคมตามหลักบรร ๓. พัฒนาช่องทางในการใช้สื่อเทคโนโลยี ๔. การสร้าง แนวทางจงใจ หรือผลประโยชน์ตอบแทน ๕. ผลักดันการทำกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ๖. จัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือ ๗. การสร้างต้นแบบทางการเมือง ๘. สร้างประวัติศาสตร์ทาง การเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ๙. สร้างมาตรการทางกฎและข้อบังคับในการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ผล การประเมินที่พบว่าแนวทางพุทธนวัตกรรมการลดความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ใน ชุมชนได้ เป็นสิ่งยืนยันว่า ประชาธิปไตยแบบที่ยึดติดเฉพาะกับการเลือกตั้งหรือการแข่งขันทางอำนาจ ไม่เพียงพอในการสร้างสังคมที่สงบสุข แต่จำเป็นต้องมีประชาธิปไตยเชิงคุณภาพที่มีความเข้าใจ เห็น

^๔ โชคชัย ศรีรักษา, “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี” **ปรัชญาคุณภิวัตน์ สภาวิชาการรัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

^๕ เชษฐา ทรัพย์เย็น, (๒๕๖๐), การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึก ประชาธิปไตยของประชาสังคม, **วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐), หน้า ๑๕๓-๑๕๙.

อกเห็นใจ และตั้งอยู่บนฐานของศีลธรรม พุทธนวัตกรรมจึงมิใช่เพียงทางเลือก แต่เป็น “องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้” ของการพัฒนาประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมไทย^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลการวิจัย พบว่า จิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลากิจกรรมการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ ของประชาชน ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน เป็นลำดับแรก อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา ควรส่งเสริมการศึกษาด้านการเมืองภาคประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้มีการจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประชาชนในระดับชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุ

๒) จากผลการวิจัย พบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓ เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา ควรบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าสู่นโยบายพัฒนาชุมชน โดยภาครัฐต้องส่งเสริมให้ใช้หลักธรรม เช่น สาราณียธรรม ๖, พรหมวิหาร ๔, และอริยสัจ ๔ เป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองและการอยู่ร่วมกันในชุมชน ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในเชิงคุณธรรมและประชาธิปไตย

๓) จากผลการวิจัยพบว่า ในการประเมินผลด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก ซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายนั้น เทศบาลเมืองพะเยา ควรส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมในเชิงนโยบายโดยจัดให้มี “ศูนย์เรียนรู้พุทธประชาธิปไตย” ในระดับตำบล หรืออำเภอ และควรกำหนดให้วัด และพระสงฆ์ทำงานร่วมกับเทศบาลในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองในรูปแบบของธรรมสภาประจำเดือน

^๖ คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล, “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์”, วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ปีที่ ๑๐ ฉบับพิเศษ (กรกฎาคม ๒๕๕๘), หน้า ๒๙-๔๒.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) จากผลการวิจัย พบว่า องค์กรหลักที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา ควรจัดกิจกรรมสร้างสำนึกทางการเมืองร่วมกับวัดและชุมชน เช่น วงเสวนาธรรมประชาธิปไตย, เวทีแสดงความคิดเห็นแบบเปิด (Public Forum) ภายใต้การนำของพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ เพื่อผสมผสานธรรมะกับประเด็นทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์

๒) จากผลการวิจัย พบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้เพื่อสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม ความสามัคคี และจิตสำนึกประชาธิปไตย เทศบาลเมืองพะเยาควรพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในฐานะ “พี่เลี้ยงประชาธิปไตย” สร้างเครือข่ายผู้นำที่มีความรู้เรื่องธรรมะและการเมืองเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้านในการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง

๓) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และกระทรวงมหาดไทย ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายส่งเสริมประชาธิปไตยโดยบูรณาการมิติศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป และควรมีการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมเพื่อให้ผลการวิจัยมีความแม่นยำและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้

๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนในบริบทที่แตกต่าง เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท หรือชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อดูความแตกต่างของผลของพุทธนวัตกรรมการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง

๒) ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างหลักธรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองเช่น การใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อทำความเข้าใจกลไกภายในของจิตสำนึกทางการเมืองที่เกิดจากหลักธรรม

๓) ควรศึกษาผลลัพธ์ในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อตรวจสอบว่าการใช้พุทธนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนในระยะเวลา ๖ เดือน ๑ ปี หรือมากกว่านั้นหรือไม่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓..

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๑ หนังสือ

กนลา สุขพาณิชย์. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.

กระมล ทองธรรมชาติ. หลักประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

จิรัช วิระสัย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

จุมพล หนีพานิข. กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองกับทัศนคติทางการเมืองของคนไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองไทย หน่วยที่ ๕ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ลัทธิการเมือง. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๗.

เชาว์ อินใย. การประเมินผลโครงการ. กรุงเทพมหานคร: วี.พรีน (1991), ๒๕๕๓.

ดำรง ลัทธิพิพัฒน์. เทคโนโลยีแนวพัฒนาชาติ สร้างอำนาจรัฐให้เข้มแข็ง ร้ารวย ท้นโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

นิธิเอียว ศรีวงศ์. เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถาพิเศษ “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย” ในเอกสารการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ เรื่อง วัฒนธรรมการเมืองจริยธรรม และการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, ๒๕๕๐.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. บทบาทสื่อกับการปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

บุญใจ ศรีสถิตนรากร. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติของการวัดเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. หน้า ๑๗๔.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๕๕.

ทินพันธ์ นาคะตะ. ประชาธิปไตย ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและสายทิพย์ สุกดีพันธ์. ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย. กรุงเทพมหานคร:

เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

พฤทธิสาณ ชุมพล. ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง. การทำวิจัยทางสังคม: หลักการ วิธีปฏิบัติและสถิติและคอมพิวเตอร์. ชลบุรี :

Come In., ๒๕๕๖.

มัลลิกา บุณนาค, สถิติเพื่อการตัดสินใจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์

พับบลิเคชั่น, ๒๕๕๖.

_____. (อ้างถึงใน พิชิต ฤทธจรรยา, 2555), เทคนิคการประเมินโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: เข้าส์

ออฟ เคอร์มิสท์., ๒๕๕๕), หน้า ๖๕.

รัตน์ บัวสนธ์. การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พรีน,

๒๕๔๐.

วรทิพย์ มีมาก และ ชีวินทร์ ฉายาขวลิต. หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง,

๒๕๔๗.

วิสุทธิ โพธิแท่น. แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า,

๒๕๕๔.

วัชร ท่องประทุม. ความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ ๒), กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๐.

วันชัย วัฒนศัพท์. การเสวนาประชาธิปไตยแห่งการเสวนาหาทางออกประชาธิปไตยแห่งการปรีกา

หารื้อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๕๗.

สถาบันพระปกเกล้า. การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้มีความเป็นพลเมือง

เพื่อระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๕๘.

สมชาย ตีลังการณ. พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งกับจิตสำนึกทางการเมืองของคนเชียงใหม่ใน

การเลือกตั้งทั่วไป วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕ : กรณีศึกษาเขตอำเภอหางดง.

กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๓๘.

สมศักดิ์ เกี้ยวแก้ว. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรการพิมพ์, ๒๕๒๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๕๗.

สำเร็จ จันทรสุวรรณ. **สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

สิทธิพันธ์ พุทธหนู. **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวางแผนและการประเมินผลโครงการ**. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพรส (1989), ๒๕๕๕.

สุขุม นวลสกุล. **การเมืองและการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.

สุวิมล ตีรภานันท์. **การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **วัฒนธรรมทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖.

อมร รักษาสัตย์ และคณะ. **ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

๑.๒ งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

กฤติยา อนุวงศ์. **การประเมินผลสำเร็จของชุมชนที่ได้ดำเนินการตามมาตรฐานการอยู่อาศัยในชุมชนของการเคหแห่งชาติ: กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง อาคารแฟลตเช่า**. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร์**, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

จิราภรณ์ ดำจันทร์. “การเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น: ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย”. **ดุชนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ชาย โพธิ์สีดา และคณะ. “**จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติศึกษากรุงเทพมหานคร**”. รายงานการศึกษาวิจัย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง. “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี”. **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

ปิยะราช เทพสภา. การประเมินโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางโปรง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๐.

พระมหาสมบัติ ธนบุญ (ฉลองนิติกุล). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการ. **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

รังสรรค์ กัณหา. การประเมินผลโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านของอำเภอนาดูน จังหวัดเลย. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๐.

สมชาย ตีลังการณ. **พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งกับจิตสำนึกทางการเมืองของคนเชียงใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕ : กรณีศึกษาเขตอำเภอหางดง**. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, ๒๕๓๘.

๑.๓ วารสาร และสิ่งพิมพ์

คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล. “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์”. **วารสารวิชาการและวิจัย สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**. ฉบับพิเศษ ปีที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘, (ครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์) : ๒๙-๔๒.

จิตรกร ละออศรี, ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. “การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์”. **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๖๕) : ๑๐๑-๑๑๗.

เชษฐา ทรัพย์เย็น. การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม. **วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐) : ๑๕๓ – ๑๕๙.

โชคชัย ศรีรักษา. “การพัฒนาการส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนจังหวัดลพบุรี”. **วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๒๓๖-๒๔๘.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและ สายทิพย์ สุกดีพันธ์. **ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

พระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข (ยังบุญส่ง). “การนำหลักสาราณียธรรม ๖ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วารสาร วิทยาลัยนครราชสีมา**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๑๑๐-๑๒๑.

พระพงศ์ สุจริตพันธ์. “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอลีล จังหวัดนครศรีธรรมราช”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๒๐-๒๓๑.

มิ่งขวัญ คงเจริญ. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย”. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๑๐-๑๒๓.

รัตน์ บัวสนธิ์. รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIest มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๗-๒๔.

ศิริสุดา แสงทอง, “ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ : จุดยืนประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคต”, วารสารมหาจุฬานาครทรรค์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔), : ๒๘๖ : ๒๘๘.

สมศักดิ์ ผู้เจริญ เขวงศักดิ์ เอี่ยมสำอางและโปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์. จากการเมือง ถึง การปกครอง. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๖). : ๑๓ - ๒๙.

สุพจน์ ทราญแก้ว. “จิตสำนึกสาธารณะการก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง”. วารสารเพชรบุรีวิทยากรณ์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖) : ๔๕ - ๕๖.

สุกิจ ชัยมุสิก และคณะ. “การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญา ในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสธารณธรรม”. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๗๕-๘๙.

สาโรช บัวศรี. “ความหมายของประชาธิปไตย”, วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐) : ๑๔ - ๒๗.

๑.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชัยอนันท์ สมุทวนิช. ประชาธิปไตยแบบพอเพียง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/daily/detail/9550000009676> [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗].

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mcu.ac.th> [๔ กันยายน ๒๕๖๗].

๑.๕ ประกาศ คำสั่ง ข้อบังคับ กฎ ระเบียบ ข้อกฎหมาย

ประกาศเทศบาลเมืองพะเยา. การจัดตั้งชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา,ข. (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕).

วิทยากร เชียงกูล. หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.Witayakorndub.wordpress.com/> /2007/06/democratic [25 กันยายน ๒๕๖๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

- Almond, G. A. “**Comparative political systems**”. The Journal of Politics, Vol.18 No. 1 (1956): 391-409.
- Almond, G. A., & Powell, G. B. **Comparative Politics: A Developmental Approach**. Boston: Little, Brown and Company, 1966.
- Almand, Gabricl and Bingham Powell. **Comparative Polidcs: A Developmental Approach**. Boston: Little Brown Co., 1966.
- Catt, H., **Democracy in Practice**, London: Routledge, 1999.
- Dave, R. & Indy, G.. **Introduction Political Philosophy**. Cambridge: Icon Books, 2003.
- Dawson, Richard E: and Prewitt Kenneth. **Political Socialization**. Boston: Little Brown Co., 1969.
- Easton David and Pennis Jack. **Children in the Political System: Political Legitimacy**. New York: Me Graw - Hill, 1969.
- Good, Carter. V.. **Dictionary of Education**. Newyork: McGraw Hill, 1973.
- Huntington, Samuel P.. “Democracy’s third wave”. **Journal of Democracy**, 2 (2) (1991) : 12-34.
- Langton, K. P. **Political Socialization**. London: Oxford University Press, 1969. p.2.
- Kenneth Langton, 1969, อ้างถึงในสิทธิพันธ์ พุทธหุน, การเมือง: **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**, กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๖.
- Michel Rush and Phillip Athoff. “**Political Socialization**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.schq.mi.th /ndc / thinkank/defence/pulic_knowledge.htm [๒ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๗].
- Rush, M., &Althoff P. “**Political Socialization**”. Retrieved from http://www.schq.mi.th /ndc/thinkank/defence/pubilc_knowledge.htm (2009). p.56.
- Robbins, Stephen P.. **Organization Theory: Structure Design and Application**. 3rd ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1990.
- Rossi, Peter H. and Howard E. Freeman. **Evaluation : A Systematic Approach**. 2nd ed. California : Sage Puplications, 1982.

Pye, L. W.. **Personality and Nation-building: Burma's Search for Identity**. New Haven, CT: Yale University Press, 1965.

Schumpeter, Joseph A.. **Capitalism, Socialism and Democracy**. 6th Edition. New York: Rout ledge, 2006.

Stufflebeam, Daniel L.. **The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability**. Atlantic City: N.J., 1971.

Taro Yamane. **Elementary Sampling Theory**. New Jersey: Prentice-Hall. Inc. 1967.

Wolman, Benjamin B.. **Dictionary of Behavioral Science**. London: Litton Educational, 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอลงพื้นที่เพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๕๑/ ว.๐๑๑



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตให้นักวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกเทศมนตรีเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวนทั้งสิ้น ๒๖๓ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๘ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักวิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คณะผู้วิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอเจริญพรขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป

(พระมหาศิวกร ปญฺญาวชิโร, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

๙ ๕-
๑๔/๗/๖๘

ผู้ประสานงาน : ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา
โทรศัพท์ : ๐๘๐-๐๓๓๐๓๔๓

ภาคผนวก ข
หนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ อว ๘๐๕๓/ว ๐๓๐ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นมัสการ พระครูธรรมธชฺญาณพิริย พุทธสาวิโก, ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.สมยศ ปิณฑุมาก และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเสริมพลังความกล้าของขบวนวิเทศนศิลป์ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางศาสนาอันมีพระบวรประจักษ์โดยองค์พระราชาในชุมชนวัดบ้านดู่บ้านฐาน เทพบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการทำวิจัยเรื่องนี้เป็นลายลักษณ์อักษรได้ด้วยความถูกต้อง ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยได้ทันกับความต้องการนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความกรุณาที่ทรงให้การศึกษาก่อน มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผศ. ว.ศ.ศ.ดร. สมยศ ปิ่นอนามา)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ ๑๖ ๔๐๕๓/ว ๐๓๐ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เขียน ผศ.ดร.ฐชาติ สุทธิธะ, อาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.สยศ ปัญญามาก และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ให้การปรึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเสริมพัฒนาหลักสูตรชีวิตธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกจากการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะหรือมีใบการทํางานวิจัยได้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ช่วยวิทยากรมาตรวจแก้ไขหรือมีข้อชี้แจง ดังต่อไปนี้แบบพร้อมนั้น คณะผู้วิจัยจึงเรียนอย่างอ้อมๆว่าได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีแล้วขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูงจากคณะ การ มา โอกาสนี้

จึงเวียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผู้ควบคุมโครงการ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ ๑๖ ๘๐๕๑/ว ๑๑๐ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอลาการอบรมและตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.พงษ์สนธิ คุณณะลา อาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.เมษย์ ปัญญาภา และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ให้การศึกษาดูงาน “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสังคมจิตนิยมมาสู่ทุกหย่อมหญ้า” ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทิวรฐาน เวศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของโครงการดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะหรือมีในการปฏิบัติงานวิจัยได้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขหรือมีวิจารณ์ ดังที่ได้แนบมาก่อนนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงจากคณะผู้จัดทำงานนี้ ขอแสดงความนับถือ

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ ยว ๘๐๕๓/ว ๐๑๐ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะอง วัลย์แก้ว อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.สมยศ ปัญญาภาม และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเสริมสังคมเกษตรพอเพียงด้วยการบูรณาการการปลูกพืชเชิงซ้อนกับภาาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดบ้านฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นงานประจักษ์การวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าน่าจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการทำวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความร่วมมือคุณจารย์ท่านนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางความเกี่ยวข้องเครื่องมือวิจัย ดังที่ได้แนบภาพพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเมตตาช่วยเหลือทาง การ ใด ๆ

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป


(Signature of the Director)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ภาคผนวก ค

หนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตาม
หลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ
ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ อว ๑๖ ๘๐๕๓/ว ๐๓๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบที่ใช้ในการวิจัย

นมัสการ พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.สมยศ บัญญาภา และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ให้การศึกษารวบรวม การพัฒนาชุมชน ตำบลเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนให้เกษตรกรมีความสามารถในการปลูกพืชสลับทำการเกษตรในระยะเวลาหนึ่งปีโดยแบ่งประชาชนในชุมชนวัดอินทรีพญา เทพบาลพะเยา จังหวัดพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกรมการศึกษาดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำมาค้าขาย สามารถประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงขอเสนอขอทุนค่าทำมาค้าขายเพื่อช่วยอุดหนุนการประเมินผลมาค้าขาย ดังที่ได้แนบบรรณานี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับความกรุณา และ โอกาส

จึงน้อมสการมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปิณฑามาน)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ อว อว ๘๐๕๓/ว ๐๓๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบที่ใช้ในการวิจัย

เขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัทธา วิเศษ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสตรีพุทธในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่เยาวชนอยู่ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดบ้านวังฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานวิจัย สามารถประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินผลวิจัย ดังต่อไปนี้ตามภาพพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณท่านอีกครั้งหนึ่งเป็นอย่างสูงมาก โอกาสนี้

จึงเวียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผศ. ร.ศ.ศ.ดร.สมยศ ปิณฑามาน)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ ยว ยว ๘๐๕๑/ว ๐๗๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นเจ้าประเมินผลชุมชนต้นแบบฯที่ใช้ในการวิ

เขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คชนอง วิมลไถแก้ว อาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา มา และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเสริมสันติภาพตามวิถีพุทธวิถีธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางศาสนาเมื่อในระยะอบประชาภิรมย์โดยองค์ประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกิจการทางวิชาชีพ สามารถประเมินผลา และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินผลาวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเวียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปิณฑามาศ)
หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ ๑๖ ๑๖ ๘๐๕๓/ว ๐๓๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบฯที่ใช้ในการวิจัย

เจียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระวินทร์ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ดร.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเสริมความแข็งแกร่งวิถีธรรมชาติในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระดับประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มี ความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานวิจัย สามารถประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย เรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินผลวิจัย ดังที่ ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ ขอขอบคุณท่านอีกครั้งที่ทรงพิจารณา มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(ผศ.ร.ต.ด.ดร.สมยศ ปิ๋วทุมมา)
หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ อว ๕๖๕๑๓/ว ๐๑๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.วีระพงศ์ เกียรติไพฑูรย์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสวัสดิการตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินผลวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป


(ผศ.ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา)
หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ที่ อว ๕๖๕๑๓/ว ๐๑๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร จนศิลปพิศ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสวัสดิการตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินผลวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป


(ผศ.ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา)
หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



ที่ อว ๕๖๕๑๓/ว ๐๑๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลชุมชนต้นแบบที่ใช้ในการวิจัย

เจริญพร ดร.วรรณรัตน์ โฉมพณ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินผลเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสวัสดิการตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" จำนวน ๓ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา และคณะ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสวัสดิการตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระดับประชาชนโดยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป


(พระมหาพิการ ปญญาพิริ, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ผู้ประสานงาน : ผศ.ร.ต.ต.สมยศ ปัญญา
โทรศัพท์ : ๐๘๐-๐๘๐๐๑๔๔

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย



แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการ
ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย โดยได้รับทุนอุดหนุนจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา มาก และคณะ เป็นผู้วิจัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๒. เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และ ๓. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยได้รวบรวมข้อมูลในทางวิชาการสำหรับศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัย และขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัย จึงขอความเมตตาจากท่านในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเห็นของท่าน เพื่อนำไปวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาดังที่กล่าว ข้อมูลที่ท่านตอบจะถือเป็นความลับและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถามนี้ มี ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกลมเกลียวทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาตามหลักสารานิยธรรม ๖

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา มาก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. อายุ ☐ ๑๘-๓๐ ปี ☐ ๓๑- ๔๕ ปี ☐ ๔๖ - ๖๐ ปี ☐ ๖๑ ปี ขึ้นไป
๓. ระดับการศึกษา
☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ปวช./ปวส./ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรีขึ้นไป
๔. อาชีพ
☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง ☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ☐ เกษตรกร
๕. รายได้
☐ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ☐ ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน
☐ ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ☐ ๓๐,๐๐๑ บาทต่อเดือนขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความและทำเครื่องหมาย ☐ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็น ซึ่งแบ่งเป็น ๕ ระดับ ที่ตรงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านที่เป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา		ระดับความเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง						
๑	ในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ท่านได้ยึดหลักการและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น					
๒	ท่านให้ความเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่นโดยไม่มีแบ่งชั้น					
๓	ท่านยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นทุกคนโดยเสมอภาค และยอมรับการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก					

จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา		ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๔	ท่านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง ต่อชุมชน ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ					
๒. ด้านการมีส่วนร่วม						
๑	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือการแสดงความคิดเห็น					
๒	ท่านมีความมั่นใจว่าความคิดเห็นของท่านจะได้รับ การรับฟังและนำไปพิจารณาในกระบวนการตัดสินใจ ของชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐ					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งหรือการลง ประชามติในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา					
๔	ท่านต้องการหรือพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง การเมือง เช่น การเสนอความคิดเห็น การรณรงค์ หรือการเข้าร่วมองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของ ท่าน					
๓. ด้านการมีความสามัคคี						
๑	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมมือกับเพื่อนบ้าน หรือสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวมใน พื้นที่ของท่าน					
๒	ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดงานประเพณี หรือ กิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชน					
๓	ท่านเห็นว่าความสามัคคีในชุมชนมีความสำคัญต่อ การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่ของท่าน					
๔	ท่านมีความพร้อมที่จะร่วมมือกับกลุ่มคนที่มี ความเห็นหรือความเชื่อทางการเมืองแตกต่างจาก ท่าน เพื่อพัฒนาชุมชนและส่วนรวม					

จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา		ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๔. ด้านการมีระเบียบทางสังคม						
๑	ท่านเห็นว่าการเคารพกฎระเบียบของสังคม เช่น กฎหมายจราจรหรือกฎระเบียบของชุมชน มีความสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม					
๒	ในชีวิตประจำวันของท่าน ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดโดยหน่วยงานในพื้นที่ของท่าน					
๓	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น					
๔	ท่านเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมระเบียบทางสังคม เช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด หรือการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย					

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน ด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความและทำเครื่องหมาย ☐ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็น ซึ่งแบ่งเป็น ๕ ระดับ ที่ตรงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านที่เป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของ ประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ		ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑.ด้านสถาบันครอบครัว						
๑	ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุย สนทนาเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น					
๒	ในครอบครัวของท่าน มีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่างๆ					

ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ		ระดับความเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๓	ในครอบครัวของท่าน มีการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น					
๔	ในครอบครัวของท่าน มีการส่งเสริมพูดคุย แลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองใน มุมมองที่แตกต่างกันได้					
๒. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน						
๑	เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน กระตุ้นให้ท่านมีความสนใจประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ เพื่อให้ท่านติดตามข่าวสาร					
๒	เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน สามารถแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี					
๓	เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้มีการเกาะติดและเข้าร่วมพูดคุย แสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองของชุมชนและของสังคมที่ท่านอาศัยอยู่					
๔	ชุมชนเปิดโอกาสให้เพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนของท่าน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์					
๓. ด้านสถาบันการศึกษา						
๑	สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น ได้มีการบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่ท่าน					
๒	สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น มีหลักสูตรเนื้อหา การเรียนการสอน ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย					

ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชนด้วยการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ		ระดับความเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๓	ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น มีความเป็นกันเอง และแสดงออก หรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาด้วยความเสมอภาค และยุติธรรม					
๔	สถาบันการศึกษาที่ท่านได้ศึกษามานั้น เปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์					
๔. ด้านสื่อมวลชน						
๑	ท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมือง ผ่านสื่อประเภทต่างๆ					
๒	ท่านมีความคิดเห็นว่าสื่อสาธารณะต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลด้วยความถูกต้องเหมาะสมเป็นกลาง					
๓	ท่านได้มีการสื่อสารเรื่องการเมืองผ่าน สื่อสังคม เช่น Facebook Line เป็นต้น					
๔	ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ผ่านSocial Network เช่น Facebook Line Twister					
๕. ด้านสถาบันทางการเมือง						
๑	ท่านคิดว่าพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย					
๒	ท่านคิดว่านักการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน					
๓	ท่านคิดว่าคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลมีส่วนสำคัญในการเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย					
๔	ท่านคิดว่าสถาบันรัฐสภา วุฒิสภา เปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมืองโดยเท่าเทียมกัน					

ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสาราณียธรรม ๖

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความและทำเครื่องหมาย ☐ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็น ซึ่ง
แบ่งเป็น ๕ ระดับ ที่ตรงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านที่เป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาตามหลักสาราณียธรรม ๖		ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. เมตตาทายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)						
๑	ในชีวิตประจำวันท่านแสดงกิริยาอาการที่สุภาพ แสดง ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน					
๒	ท่านสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เช่น การช่วยเหลือ กันในกิจกรรมส่วนรวม และมีความกระตือรือร้น และมีความ ตั้งใจในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ					
๓	ในสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน ท่านใช้ความเมตตาทายกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคี ในชุมชน					
๔	ท่านปฏิบัติด้วยความเมตตาต่อกันในระดับบุคคลซึ่ง สามารถขยายผลไปสู่การสร้างคามเข้มแข็งของ ประชาธิปไตย					
๒. เมตตาจาริกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา)						
๑	ท่านพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในชุมชนด้วยความเมตตาเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และลดความขัดแย้ง					
๒	ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดเห็นด้าน การเมือง ท่านเลือกใช้คำพูดด้วยความเมตตาเพื่อสร้าง ความสงบและความร่วมมือในชุมชน					
๓	ท่านใช้การสื่อสารที่มีความเมตตา เช่น การให้กำลังใจ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
๔	ท่านช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และ เป็นมิตร เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบ ประชาธิปไตย					

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาตามหลักสารานีธรรม ๖		ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๓. เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)						
๑	ท่านคิด และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คิดเชิงบวกให้ ภาพลักษณ์ของชุมชนดีขึ้น					
๒	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง					
๓	ท่านมีความพอใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่และคิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม					
๔	ท่านมีจิตปรารถนาดีต่อความร่วมมือ ช่วยเหลือกันใน การเป็นพลเมืองประชาธิปไตย					
๔. สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้)						
๑	เมื่อมีผลประโยชน์ทางการเมืองเกิดขึ้น ท่านคำนึงถึง ประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน					
๒	ท่านแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรม สาธารณะหรือโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพื่อสร้าง ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
๓	ท่านแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรมเพื่อส่งเสริม การปลูกฝังจิตสำนึกการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย					
๔	ท่านสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ ทรัพยากรสาธารณะอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อช่วย ส่งเสริมความไว้วางใจและความศรัทธาในระบอบ ประชาธิปไตย					

การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาตามหลักสารานีธรรม ๖		ระดับความเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๕. สีสสามัญญาตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน)						
๑	ท่านมีความประพฤติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนและสังคม					
๒	ท่านเคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกโดยจาก อคติไม่เลือกปฏิบัติในส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึก การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย					
๓	ท่านส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติตามกฎหมายและ กฎระเบียบอย่างเคร่งครัด					
๔	ท่านมีความประพฤติที่ดี เช่น การแสดงความซื่อสัตย์ และความโปร่งใสในกิจกรรมส่วนรวม และปฏิบัติตน อย่างเสมอภาคและให้เกียรติกันในทุกโอกาส					
๖. ทิฐีสามัญญาตา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)						
๑	ท่านรับฟังความคิดเห็นที่ต่างกันในประเด็นทาง การเมืองด้วยความเคารพและเปิดใจ					
๒	ท่านสามารถปรับความเห็นให้เข้ากันได้กับผู้อื่นในชุมชน ในการปรับความคิดเห็นให้เกิดความเข้าใจและยอมรับ ร่วมกัน					
๓	ท่านมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้กับผู้อื่นในการแก้ไข ความขัดแย้งทางการเมือง					
๔	ท่านมีความคิดเห็นร่วมกันด้วยความศรัทธาตามหมู่คณะ และตามหลักประชาธิปไตย					

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม



ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย



แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการ
ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”



คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำเพื่อสอบถามแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้ตอบทุกข้อตามความเป็นจริงข้อมูลที่ได้จะใช้เพื่อการศึกษาวิจัยตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตเท่านั้น

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.ดร.สมยศ บุญญามาศ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา



แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการ
ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....สถานที่.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อ
สร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒.๑ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์
สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ
ประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑) ชุมชนของท่านมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักสาราณียธรรม ๖
หลักสังคหวัตถุ ๔ หรืออริยสัจ ๔ มาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร?

.....
.....
.....

๒) ท่านมองว่าการผสมผสานหลักพุทธนวัตกรรมการเข้ากับการพัฒนาชุมชนช่วยเสริมสร้าง
จิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนได้อย่างไร?

.....
.....
.....

๓) เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาชุมชนต้นแบบในพื้นที่ของท่านคืออะไร และ
ประชาธิปไตยมีบทบาทอย่างไรในกระบวนการนี้?

.....
.....
.....

๒.๒ คำถามเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

๑) ท่านมองว่าการสอนหลักประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนามีผลอย่างไรต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่?

.....

.....

.....

๒) มีวิธีใดบ้างที่ชุมชนของท่านใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองในระบบประชาธิปไตย?

.....

.....

.....

๓) ท่านเห็นว่าหลักพุทธทศวัตรกรรมสามารถช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชนของท่านได้อย่างไร?

.....

.....

.....

๒.๓ คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ

๑) ท่านคิดว่าประชาชนในชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชนเพียงพอหรือไม่? หากไม่เพียงพอ ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร?

.....

.....

.....

๒) การสร้างพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำคัญในชุมชน มีความสำคัญเพียงใดในบริบทของพุทธทศวัตรกรรม?

.....

.....

.....

๓) ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมของชุมชนสามารถช่วยสร้างความสามัคคีได้หรือไม่?

.....

.....

.....

๒.๔ คำถามเกี่ยวกับความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

๑) ท่านคิดว่าความท้าทายสำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยคืออะไร?

.....

.....

.....

๒) ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพะเยาให้เป็นต้นแบบในด้านการผสมผสานพุทธนวัตกรรมการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย?

.....

.....

.....

๓) ในอนาคต ท่านต้องการเห็นชุมชนของท่านเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดเพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน?

.....

.....

.....

๒.๕ คำถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๑) ผู้นำชุมชนหรือพระสงฆ์ในพื้นที่มีบทบาทสำคัญอย่างไรในการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย?

.....

.....

.....

๒) องค์กรหรือหน่วยงานใดที่ชุมชนของท่านทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และท่านมองว่าความร่วมมือนี้ควรปรับปรุงอย่างไร?

.....

.....

.....

๓) ท่านเห็นว่าการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบในจังหวัดพะเยาสามารถช่วยขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างไร?

.....

.....

.....

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการให้ข้อมูลในครั้งนี้



ภาคผนวก ฉ

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย



ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการ
ปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

ผลการคำนวณ และการแปลผลค่า IOC

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน
ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.) ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	-๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้

๒) ด้านการมีส่วนร่วม

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๓) ด้านการมีความสามัคคี

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๔) ด้านการมีระเบียบทางสังคม

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของประชาชน
ด้วยการกล่อมเกลากฎหมายการเมืองผ่านสถาบันต่างๆ

๑. ด้านสถาบันครอบครัว

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

๓. ด้านสถาบันการศึกษา

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๔. ด้านสื่อมวลชน

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

๕. ด้านสถาบันทางการเมือง

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน
ชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๑.) ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	-๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้

๒) ด้านการมีส่วนร่วม

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๓) ด้านการมีความสามัคคี

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๔) ด้านการมีระเบียบทางสังคม

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามหลักสารานุกรม ๖

๑. เมตตากายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒. เมตตาวจีกรรม (การพูดกันด้วยความเมตตา)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

๓. เมตตามโนกรรม (การติดต่อกันด้วยความเมตตา)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๔. สารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

๕. สีสสามัญญตา (ความประพฤติดีเหมือนกัน)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

๖. ทัศนวิสัยตาม (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

ผลการคำนวณ และการแปลผลค่า IOC แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒.๑ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

๒.๒ คำถามเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒.๓ คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

๒.๔ คำถามเกี่ยวกับความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒.๕ คำถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

คำถาม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	-๑	๔	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ช
ค่า Reliability Try out

```

RELIABILITY
/VARIABLES=A1 A2 A3 A4 B1 B2 B3 B4 C1 C2 C3 C4 D1 D2 D3
D4 E1 E2 E3 E4 F1 F2 F3 F4 G1 G2 G3 G4 H1
      H2 H3 H4 I1 I2 I3 I4 J1 J2 J3 J4 K1 K2 K3 K4 L1 L2
L3 L4 M1 M2 M3 M4 N1 N2 N3 N4 O1 O2 O3 O4
/SCALE('ALL VARIABLES')ALL
MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
/SUMMARY=TOTAL.

```

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.783	60

ภาคผนวก ซ
แบบประเมินผล



แบบประเมินผลเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพหุ
วัฒนธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

วัตถุประสงค์

แบบประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อ
สร้างสรรค์สังคมตามหลักพหุวัฒนธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า
3. การประเมินกระบวนการ
4. การประเมินผลผลิต

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตาม “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็น
ของท่าน โดยกำหนดเกณฑ์ระดับความเหมาะสม ดังนี้

- 5 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในประเมินผลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้
เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา)

หัวหน้าโครงการวิจัยวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ความคิดเห็นเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
1. การประเมินสถานะแวดล้อม						
1.1 ข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้						
1.2 จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย - ด้านการมีความสามารถในการปกครองตนเอง - ด้านการมีส่วนร่วม - ด้านการมีความสามัคคี - ด้านการมีระเบียบทางสังคม						
1.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย - ด้านสถาบันครอบครัว - ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน - ด้านสถาบันการศึกษา - ด้านสื่อมวลชน - ด้านสถาบันทางการเมือง						
1.4 การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักสารณียธรรม ๖ ๑) เมตตา ๒) เมตตาวิจิตร (การพูดกันด้วยความเมตตา) ๓) เมตตาโมกข์ (การติดต่อกันด้วยความเมตตา) ๔) สาธารณโภคี (การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้) ๕) สีสัมมัญญา (ความประพฤติดีเหมือนกัน) และ ๖) ทิฏฐิสามัญญา (การปรับความเห็นให้เข้ากันได้)						
1.5 การเปรียบเทียบการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ตามสมมติฐาน)						
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า						
2.1 แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ						
2.2 การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย						
2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต้นแบบ						
2.4 ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาในอนาคต						
2.5 บทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง						

3. การประเมินกระบวนการ						
3.1 ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ ก่อนและหลังดำเนินโครงการ						
3.2 ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนหลังจากการดำเนินกิจกรรม						
3.3 ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชน						
3.4 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ						
4. การประเมินผลผลิต						
4.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน						
4.2 ประเมินระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของประชาชน						
4.3 ประเมินการรับรู้คุณค่าของหลักธรรม (เช่น สาราณียธรรม 6, พรหมวิหาร 4) ในการใช้แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนของประชาชน						

จากการประเมินผลเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผู้ประเมินมีความเห็นว่า

☐ รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ มีความเหมาะสม

☐ รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ มีความเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงแก้ไขตาม

ข้อเสนอแนะ

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ประเมิน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ ในครั้งนี้

ภาคผนวก ณ
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
MCU-RS-หนังสือแสดงเจตนายินยอม
MCU-RS-เอกสารชี้แจง-รับรองความปลอดภัย-เอกสารประกอบ

หนังสือแสดงเจตนายินยอม

ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว ได้ทราบ รายละเอียดของโครงการวิจัยตลอดจนประโยชน์ และข้อเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อข้าพเจ้าจากผู้วิจัยแล้ว อย่างชัดเจน ไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้นและยินยอมให้ทำการวิจัยในโครงการที่มีชื่อข้างต้น และข้าพเจ้า รู้ว่าถ้ามีปัญหาหรือข้อสงสัยเกิดขึ้นข้าพเจ้าสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ และข้าพเจ้าสามารถไม่เข้าร่วม โครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อข้าพเจ้า นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับ ตัวข้าพเจ้าเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย การเปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทาง วิชาการเท่านั้น

จึงยินยอมให้ ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา และคณะวิจัย นักวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำการเก็บข้อมูล ประกอบการทำงานโครงการวิจัย/วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดพะเยา”

ลงชื่อ.....(ผู้เข้าร่วมการวิจัย)
วันที่เดือน.....พ.ศ.

คำอธิบายของผู้วิจัย

ข้าพเจ้าได้อธิบายรายละเอียดของโครงการ ตลอดจนประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งข้อเสี่ยงที่ อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบแล้วอย่างชัดเจนโดยไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้น

ลงชื่อ.....(ผู้วิจัย)
วันที่เดือน.....พ.ศ. ๒๕๖๘

เอกสารชี้แจงข้อมูล/คำแนะนำแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Patient/Participant Information Sheet)

๑. ชื่อโครงการ การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒. ชื่อผู้วิจัย ผศ.ร.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก, พระเมธีวชิรคุณ รศ. ดร., พระมหาศิวกร ปญญาวิโร, ดร.พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร. และดร.อารยา ปุเกตุแก้ว

๓. สถานที่วิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ในการศึกษา

๔. บุคคลและวิธีการติดต่อ เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือความผิดปกติที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๑. ผศ.ร.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก	โทร. ๐๘๙-๙๙๘๙๙๘๗
๒. พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร.	โทร. ๐๘๓-๐๐๘๑๔๔๙
๓. พระมหาศิวกร ปญญาวิโร, ดร.	โทร. ๐๘๑-๐๒๑๐๑๐๒
๔. พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร.	โทร. ๐๘๖-๔๓๑๕๘๓๖
๕. ดร.อารยา ปุเกตุแก้ว	โทร. ๐๘๗-๑๗๗๔๑๖๔

๕. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัย วิเศษ

๖. ความเป็นมาของโครงการ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นยึดโยงอยู่กับความตระหนักรู้ของประชาชนในสิทธิหน้าที่ และบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของประเทศ การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่แข็งแกร่งและส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยให้ฝังลึกในวิถีชีวิตของประชาชน จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน จึงทำให้สถานการณ์ของการพัฒนาประชาธิปไตยทางการเมืองการเปลี่ยนแปลงและการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับครั้งไม่ถ้วนในสังคมไทย เป็นผลมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง การเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางสังคม แท่นตัวในรัฐสภา ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เชื่อถือความสามารถของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล และเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ว่าสามารถที่จะปกครองหรือคุ้มครองตนเองได้ เมื่อคนเข้ามารวมกันอยู่เป็นสังคมจึงควรให้เขามีสิทธิมีเสียงมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปและกิจกรรมของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ กฎหมายหรือมาตรการที่จะปกครองสังคมจะต้องเป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้นยอมรับ และบัญญัติหรือกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเองทั้งสิ้น ในปัจจุบันนี้การมีส่วนร่วมได้แก่การที่ให้สิทธิประชาชนทุกคน

ลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนจำนวนหนึ่งเข้าไปทำหน้าที่เป็นปากเสียงแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนทั้งหมดในสภา^๑

การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นหนทางสู่เสรีภาพจนนำไปสู่ความเสมอภาค ภราดรภาพ และอิสรภาพในแง่ใดแง่หนึ่ง แนวคิดประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participatory Democracy) เห็นความสำคัญของการเมืองมากขึ้นจากแต่เดิมที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเดียว อุปสรรคขัดขวางการไปสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งกว่า มักเกี่ยวข้องกับกติกาใหญ่ทางการเมือง(รัฐธรรมนูญ) นักการเมือง กลุ่มอิทธิพล ผลประโยชน์ ทำให้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอ่อนแอลงและเมื่อพลเมืองรู้สึกว่าคุณผลออกไปจากการเมืองแบบเดิม ๆ บ่อยครั้งที่พวกเขาเอาเรื่องราวต่าง ๆ มาทำเองหรืออาจจะพูดให้ดีขึ้นว่า พลเมืองหันมาทำอะไรที่พวกเขาทำเองได้^๒ ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม เพื่อการร่วมการพัฒนาความต้องการ โดยกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ คนรุ่นใหม่ในสังคมปัจจุบันตื่นตัวกับการเมืองมากขึ้น อนึ่งเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเปิดประตูไปสู่โลกภายนอกหรือสังคมสาธารณะมากขึ้น ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่มากขึ้น ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย เพราะคนรุ่นใหม่เหล่านี้จะเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต คลื่นความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่เหล่านี้คือกลไกหลักในการพัฒนาประชาธิปไตย อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติต่อไป นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองไทยที่ดีขึ้น มุมมองประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคตของคนรุ่นใหม่ก็คือการสร้างสังคมใหม่โดยการก้าวข้ามผ่านคนรุ่นเก่า โดยที่สังคมใหม่ของพวกเขามожетเป็นการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง ที่รวมถึงการสร้างการเมืองใหม่ภายใต้แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยใหม่ คนรุ่นใหม่จึงนับเป็นตัวแปรสำคัญที่จะผลักดันให้สังคมตื่นตัวทางการเมือง เพื่อนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคตอย่างแท้จริง^๓

จิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่สามารถสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในสังคมและการปกครองของประเทศได้อย่างดีในอนาคต การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชนสามารถช่วยพัฒนาพวกเขาให้เป็นพลเมืองที่มีสาระและรับผิดชอบต่อการเมืองด้วยวิธีที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติของตนเอง การมีส่วนร่วมหรือการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแต่เพียงการสร้างความชอบธรรมให้กับกระบวนการนี้ แต่ขาดซึ่งการยอมรับในหลักแห่งสิทธิอำนาจทางการเมืองของเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตย และขาดการคำนึงถึงหลักการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในรัฐธรรมนูญเพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นกติกาทางการเมืองที่

^๑ สุชุม นวลสกุล, การเมืองและการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑-๑๔.

^๒ วันชัย วัฒนศัพท์, การเสวนาประชาธิปไตยแห่งการเสวนาหาทางออกประชาธิปไตยแห่งการปรีการหรือ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๘.

^๓ ศิริสุตา แสงทอง, “ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ : จุดยืนประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคต”, วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) : ๒๘๖ - ๒๙๘.

ได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มการเมืองอีกทั้งการเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในแต่ละครั้งแม้จะมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงระบอบ แต่การออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไม่รองรับระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยยังคงให้มีสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งเช่นที่มาของวุฒิสภา และองค์กรอิสระที่มาจากการแต่งตั้ง^๔

จากการลงพื้นที่จังหวัดพะเยาเบื้องต้นพบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดพะเยา หรือจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีวัฒนธรรมและประเพณีที่ส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองได้มีการดำเนินการในหลายรูปแบบ ที่มีความเด่นชัดมาก ประกอบด้วย การจัดสัมมนาและอบรม เป็นการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การสร้างกลุ่มผู้นำชุมชน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มผู้นำที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดแนวคิดการเมืองที่ดี และการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนา ในการดำเนินการดังกล่าว ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ได้ ประกอบด้วย สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และสังคมในพื้นที่มีจิตสำนึกที่ดีและพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเห็นว่าโครงการนี้มีเป้าหมายที่จะสร้างชุมชนต้นแบบในจังหวัดพะเยา โดยใช้หลักพุทธทศธรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองและสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็ต้นแบบที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดพะเยาควรดำเนินการตามแนวทางที่ควรจะเป็น โดย ๑. การศึกษาและการสร้างความรู้ จัดกิจกรรมการศึกษา โดยการจัดอบรมและสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของประชาชน รวมถึงการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และใช้สื่อการสอนที่เข้าถึงง่าย: พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย เช่น สื่อออนไลน์ วิดีโอการสอน และคู่มือที่เป็นมิตรกับประชาชน ๒. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การประชุมชุมชน และการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร ตลอดจนสนับสนุนการสร้างเครือข่าย โดยการจัดตั้งกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ๓. การพัฒนาผู้นำชุมชน อบรมผู้นำชุมชน สนับสนุนการฝึกอบรมผู้นำในชุมชนเพื่อให้ความรู้และทักษะในการสร้าง

^๔ จิราภรณ์ คำจันทร์, “การเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น: ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย”, *ดัชนีนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๔๗-๑๔๘.

แรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชน และสร้างโมเดลผู้นำที่ดี ส่งเสริมผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชน ๔. การใช้หลักพุทธนวัตกรรม โดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยใช้แนวทางพุทธศาสนาในการสร้างจิตสำนึก เช่น การสร้างผู้มีจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการเห็นคุณค่าในความหลากหลาย ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน การจัดงานเฉลิมฉลองวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และ ๕. การประเมินและติดตามผล จัดทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์ เพื่อประเมินความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม และติดตามผลการดำเนินงานสร้างระบบติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมในอนาคต

๗. วัตถุประสงค์

๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สร้างสรรค์ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒) เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๓) เพื่อประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๘. รายละเอียดที่จะปฏิบัติต่อผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทราบถึงรายละเอียดของโครงการวิจัยตลอดจนประโยชน์ และข้อเสียที่จะเกิดขึ้นต่อผู้เข้าร่วมวิจัยแล้วอย่างชัดเจน ไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้นและยินยอมให้ทำการวิจัยในโครงการที่มีข้อข้างต้น

๙. ประโยชน์และผลข้างเคียงที่จะเกิดแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้เข้าร่วมวิจัยรู้ว่าถ้ามีปัญหา หรือข้อสงสัยเกิดขึ้นผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถสอบถามผู้วิจัยได้และผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถไม่เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่องานวิจัย

๑๐. การเก็บข้อมูลเป็นความลับ

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมวิจัยต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น

หนังสือรับรองความปลอดภัยแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

ข้าพเจ้า ผศ.ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญา มาก และคณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ขอรับรองความปลอดภัย ของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทร์ฐาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ” ดังต่อไปนี้

๑. ความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ขณะเข้าร่วมโครงการวิจัย หากเกิดการเจ็บไข้ ผู้วิจัยจะเป็นรับผิดชอบการรักษาพยาบาล ตามความเหมาะสม

๒. ความปลอดภัยในเกียรติยศ และชื่อเสียง ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยไปเผยแพร่ ซึ่งอาจจะกระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียงของผู้ร่วมโครงการวิจัยและผู้อื่น

๓. ความมั่นคงในอาชีพการงาน ผู้วิจัยขอรับรองว่าผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่จะยังคงมีความมั่นคงในอาชีพการงานของตน ไม่ว่าจะทำงานในองค์กรอย่างนี้ หรือในองค์กรอื่น โดยที่โครงการวิจัยชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และสันติขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กร

คำอธิบายของผู้วิจัย

ข้าพเจ้าได้อธิบายรายละเอียดของโครงการ ตลอดจนประโยชน์ของการวิจัย รวมทั้งข้อเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบแล้วอย่างชัดเจนโดยไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้น

ลงชื่อ..... (ผู้วิจัย)

(ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา มาก)

วันที่

เดือน

พ.ศ. ๒๕๖๘

ภาคผนวก ญ
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ
ศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขอมอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

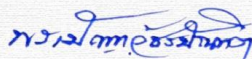
ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา มาก

เป็นผู้ผ่านการอบรมผ่านระบบ Zoom Meeting

หลักสูตร “จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์”

ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ หมดอายุ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๙



(พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



(ผศ.ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ชุดที่ ๓
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๒๙



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ร.ต.ดร.สมยศ ปัญญา / นักวิจัย วิทยาเขตพะเยา

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
 เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธทศวัตถ์ธรรมใน
 การปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนวัดอินทรีฐาน
 เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มี
 การแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๙/๒๕๖๘

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตาม ข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมตามหลักพุทธนวัตกรรม
 ในการปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน
 ในชุมชนวัดอินทรรูาน เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
 (Community Development Prototype to Create a Society Based on
 Buddhist Innovation Principles to Instill Political Awareness in the
 Democratic Regime of the People in Wat Inthan Community Phayao
 Municipality Phayao Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

- | | |
|---|-------------------------------|
| ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๘ |
| ๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๘ |
| ๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย | ฉบับที่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๘ |
| ๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล | ฉบับที่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๘ |


 (พระปัญญาธิวัฒน์, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๙/๒๕๖๘

วันที่ให้การรับรอง: ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

ภาคผนวก ก
ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย

ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย



ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนวัดอินทร์ฐาน

ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย



ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนวัดอินทร์ฐาน

ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย



ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนวัดอินทร์ฐาน

ประมวลภาพการลงพื้นที่วิจัย



ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนวัดอินทร์ฐาน

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ – สกุล
สถานที่เกิด
ที่อยู่ปัจจุบัน
สถานที่ทำงาน
ตำแหน่ง

ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
๑๐๘ หมู่ ๓ ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๘๐๐/๑๐๑ หมู่ ๓ ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
อาจารย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๐ โรงเรียนตำรวจภูธรภาค ๕ (ลำปาง) รุ่นที่ ๓๘
พ.ศ. ๒๕๔๒ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๕๕ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๐ รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๑ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๖๕ นิติศาสตรมหาบัณฑิต (น.ม.) สาขาวิชานิติศาสตร์
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก
พ.ศ. ๒๕๖๑ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๓๐ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน
พ.ศ. ๒๕๔๐ กองกำกับการปฏิบัติการพิเศษ กองบังคับการสืบสวนตำรวจภูธรภาค ๕
พ.ศ. ๒๕๖๒ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ – สกุล	พระเมธีวชิรคุณ, รศ.ดร.
สถานที่เกิด	๗๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านถ้ำ อ. ดอกคำใต้ พะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	๖๙๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ตำแหน่ง	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๕	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
พ.ศ. ๒๕๕๓	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. ๒๕๔๐	M.A. (Public Administration) Nagpur University, India.
พ.ศ. ๒๕๓๗	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๔๐	หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิต มจร, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ
พ.ศ. ๒๕๔๐	ได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ประจำวิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๔๑	เลขานุการรองอธิการบดีวิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔	รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๗	เจ้าคณะอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา
พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน	รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา รูปที่ ๑
พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘	รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๔๙	ผู้อำนวยการ สำนักวิชาการ
พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔	ผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
พ.ศ. ๒๕๖๕	ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ – สกุล	พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร.
สถานที่เกิด	๑๙ หมู่ ๘ ตำบลบ้านปิน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	๖๙๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ตำแหน่ง	อาจารย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๕	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๗	สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สนามหลวงแผนกบาลี
พ.ศ. ๒๕๕๙	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. ๒๕๖๓	สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค สนามหลวงแผนกบาลี
พ.ศ. ๒๕๖๕	รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๖๐	นักจัดการงานทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๕	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ – สกุล	พระมหาศิวกกร ปญญาวชิโร
สถานที่เกิด	๑๖ หมู่ ๑๑ ตำบลควร อำเภอบึง จังหวัดพะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	๖๙๒ วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ตำแหน่ง	อาจารย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๕๒ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง

พ.ศ. ๒๕๕๗ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๕ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๒ โรงเรียนปริยัติธรรมวัดนาปรังวิทยา

พ.ศ. ๒๕๕๘ – ปัจจุบัน เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา

พ.ศ. ๒๕๕๘ – ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ – สกุล ดร.อารยา ปุเกตุแก้ว
 สถานที่เกิด ๑๑๕๖/๑ ถนนทหาร แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
 ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๘/๙ หมู่ ๔ ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
 สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 ตำแหน่ง อาจารย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐ ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ) สาขาระบบสารสนเทศทาง
 คอมพิวเตอร์ คณะบริหารธุรกิจ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย
 พ.ศ. ๒๕๕๖ ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม) สาขาเทคโนโลยีการจัดการ
 ระบบสารสนเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล
 พ.ศ. ๒๕๖๖ ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด) สาขาเทคโนโลยีและสื่อสาร
 การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓ ผู้ช่วยนักวิจัย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๗ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตพะเยา
 พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ นักวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
 พ.ศ. ๒๕๖๖ - ปัจจุบัน ผู้ทรงคุณวุฒิ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
 พ.ศ. ๒๕๖๗ - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตพะเยา